

--NCCS--

NORDIC COLLEGE OF CARING SCIENCE

Nordic College of Caring Science – 25 år

Jubileumsskrift

2006

Dagfinn Nåden
Lennart Fredriksson
Eva Gjengedal
Susan Rydahl Hansen
(Redaktører)

Dagfinn Nåden
Lennart Fredriksson
Eva Gjengedal
Susan Rydahl Hansen
(Redaktører)

Nordic College of Caring Science – 25 år
Jubileumsskrift

2006

-- *NCCS* --

NORDIC COLLEGE OF CARING SCIENCE

www.nccs.nu

Forord

Ideene til dette jubileumsskriftet ble til som følge av diskusjoner om og spørsmål til begivenheter i Nordic College of Caring Science' historie. Det fantes ikke noe samlet arkiv for NCCS' materiale. Svar på våre spørsmål fikk vi som regel ved å gå til mer erfarne medlemmer og tidligere ledere av NCCS. Behovet for å samle foreningens materiale til et arkiv og skrive ned NCCS' historie ble aktuelt. Våren 2003 ble Maj-Britt Högström og Laila Tolonen forespurt om å skrive foreningens historie ut fra det materialet som var tilgjengelig. Högström og Tolonen tok på seg dette oppdraget, som nå har ført til at vi har et stort kapittel i dette skriftet om NCCS' historie.

Videre ble det sendt innbydelse til de tidligere lederne av NCCS, samt nåværende og tidligere sjefsredaktører for Scandinavian Journal of Caring Sciences med forespørsel om bidrag til et jubileumsskrift i form av kapitler. Forfatterne har stått fritt i forhold til om de ønsket å bidra med et kapittel om deres egen periode som leder eller sjefsredaktør, eller om de ønsket å skrive et kapittel av faglig karakter. Kapitlene følger i tidskronologisk rekkefølge. Ulla Qvarnström tar i sitt kapittel opp behovet for å danne en forskerforening i Norden hvor en kunne dele tanker og erfaringer med andre sykepleiere som hadde begynt på en akademisk karriere. Kapitlet gir innsikt i hvordan foreningen blir dannet samt i de første årenes virksomhet. Unni Å. Lindströms kapittel handler om samhørighet (gemenskap) som uttrykk for vårdvitenskapelig ordning. I påfølgende kapittel framfører Marit Kirkevold tanker og perspektiver om NCCS' framtid. Dagfinn Nådens kapittel er et forsøk på belysning og refleksjon omkring begrepet claritas.

Foreningens tidsskrift, Scandinavian Journal of Caring Sciences er nå inne i sin 20. årgang. Som tidsskriftets første sjefsredaktør skildrer Kerstin Segesten oppstarten og de første årene. Nåværende sjefsredaktør Agnes Bjørn beskriver i sitt kapittel tidsskriftets nåværende situasjon. Sammen gir kapitlene innblikk i en utrolig utvikling for SJCS.

Historien er en ballast for framtiden. NCCS har nå sin første nedskrevne historie. Vi håper at dette jubileumsskriftet har interesse både i og utenfor foreningen, og at unge som er i starten

på sin akademiske karriere kan la seg inspirere av den entusiasmen som har preget foreningens historie.

Oslo, Gävle, Bergen, København i mars 2006

Dagfinn Nåden

Lennart Fredriksson

Eva Gjengedal

Susan Rydahl Hansen

Innehållsfortegnelse

Nordic College of Caring Science (NCCS) – de första 25 åren <i>Maj-Britt Högström og Laila Tolonen</i>	1
Bildandet av Nordic College of Caring Science <i>Ulla Qvarnström</i>	59
Gemenskap som uttryck för vårdvetenskaplig ordning <i>Unni Å. Lindström</i>	63
Trenger vi NCCS i fremtiden – og i tilfelle til hva? <i>Marit Kirkevold</i>	71
Claritas <i>Dagfinn Nåden</i>	79
Scandinavian Journal of Caring Sciences – de första fem åren Några personliga reflektioner <i>Kerstin Segesten</i>	87
Scandinavian Journal of Caring Sciences <i>Agnes Bjørn</i>	93

Nordic College of Caring Science (NCCS) – de första 25 åren

Maj-Britt Högström, HVL
Sekreterare NCCS 1990-1997

Laila Tolonen, HVL
Sekreterare NCCS 1987-1990

Inledning

Denna historiska översikt studerar verksamheten inom Nordic College of Caring Science (NCCS) under åren 1980-1989 och 1990-1999 samt under åren 2000-2004. Åren 2005 och 2006 innebär förberedelse för Nordic College of Caring Science 25-års jubileum och dessa år ingår därför inte i denna översikt. Vi söker tankar som ligger till grund för föreningens uppkomst och de vetenskapliga visioner vi möter i det dokumenten berättar. Ur dokumentationen kan läsas att många personer och många händelser är av betydelse inom sammanslutningens verksamhetsfält, dokumenten visar på engagemang och deltagande. Konferenserna och medlemskontakterna är många. Den övergripande frågan i vårt arbete är; finns ett centrum i denna mångfald? Finns mönster som visar på ett deltagande i specifika skeden i ett nordiskt vetenskapligt samarbete? Uppgiften i detta arbete är att fånga in sammanslutningens verksamhetsidé och följa upp formen för den, dess spridning och dess utveckling. Nordic College of Caring Science har, huvudsakligen, en bärande uppgift. Den är att utveckla, stödja och sprida den vetenskapliga kunskapen nationellt och internationellt. Detta är även inriktningen i detta arbete.

Milstolparna i översikten är verksamheten sådan den framträder under tiden från årsmöte till årsmöte med tillhörande konferenser. Milstolparna har genom åren förflyttats. Under större delen av 1980-talet hittas milstolparna under ett formellt verksamhetsår. Under 1990-talet och under början av 2000-talet har milstolparna förflyttats och låter sig inte inordnas under begreppet ”verksamhetsår” eftersom årsmötet med vetenskaplig konferens flyttats från höst till vår.

Dokument, texter, återgivning och tolkning

Det primära källmaterialet i översikten omfattar ett grundläggande brev, medlemsbrev (Rundbrev), dokument från styrelsemöten, dokument från årsmöten, samt dokumentationen från konferenserna. Protokollen från styrelsemötena är korta samtidigt som de fokuserar information behövliga i arbetsprocessen. De tillägnas planering och organisering av de aktiviteter som styrelsen vidtar inför årsmöten och konferenser. Styrelsemötena försiggår under årens lopp oftast som telefonmöten. De slutgiltiga avgörandena görs på årsmötena som är det beslutsfattande organet i sammanslutningen. Dokumenten från årsmötena är därmed informativa källor. Cirkulationen mellan medlemslänarna är dock tidsdryg och dokumenten hittar under årtiondenas lopp inte alltid "hem". Dessa administrativa rutiner underlättas dock då den elektroniska informationsvägen tar vid. Den "vägen" är kort men berör i princip inte detta arbete. Vi vandrar överlag i arkiven med sina dokumenterade texter.

Under 1980-talet är mötena och konferenserna och därmed även dokumenten mera sparsamma till antalet än under 1990-talet och början av 2000-talet. Rundbrev och dokumenten från konferenserna är överlag allt mera informativa och börjar småningom få ett större utrymme. Rundbrev har ändrat karaktär under tidens lopp. Från att ha varit korta informationsbrev till medlemmarna blir de en god förmedling av forskning, debatt och förmedling om aktuella vetenskapliga rön och konferenser. Detta påverkar alltmer även valet av källor i detta arbete. De vetenskapliga debattinläggen i rundbrev, abstrakten från konferenserna liksom ordförandenas återkommande hälsningar, som till sin utformning väl pekar på inriktningen i tidevarvet, utgör värdefulla källor. Uppmärksamheten fokuserar därmed spontant dessa. Naturligt är att dokumenten inte täcker alla händelser i konferenserna eller i de diskussioner som Nordic College of Caring Science är involverad i. Källmaterialet som hittas i arkivet kan dock väl skattas utgöra det väsentliga trots att det inte är heltäckande. Några år, någon period är i större grad täckta än andra.

Vad det är som gör att vissa framförda tankar, vissa rön, får fotfäste i en viss tid går utanför gränserna för detta arbete. Våra försök att utläsa motiven bakom "vad forskarna gör", räcker inte till för att besvara alla de frågor som kan ställas. En dylik insikt kräver djupare insyn och vidare horisonter än vad dokumenten kring "past events" i detta arbete bjuder på.

Dokumentens utformning och giltighet

Några andra upptäckter om dokumentens giltighet kan återges. Dokumenten är tidsbundna, vilket är avgörande i många riktningar. För många deltagare förändras både akademisk grad liksom institutionstillhörighet under de 25 år som här beskrivs. De olika, deltagande, organisationerna/institutionerna byter under årens gång, många gånger, både administrativ tillhörighet och benämning. Dokumenten i sig är inte alla gånger renodlade angående dylika former av data. Valet av källor faller dock på dokument som kan klassas som formella och i någon form ”tryckta” samt förmedlade inom sammanslutningen. Handskriven text i form av anteckningar från möten och konferenser beaktas inte. Elektroniska meddelanden faller även utanför valet av källmaterial. Författarna strävar därtill till en harmoni över årtiondena och valet av källor och antal är övervägt så att en samstämmighet bevaras. Dylika överväganden tar fasta på att tyngdpunkten på årtiondena är likartad till sin omfattning trots att informationsutbytet liksom en växande verksamhet utökas med tiden.

Medvetna dilemman finns i denna historiska överblick. Texten är ställvis upprepande och formell, vilket är avsiktligt med tanke på läsare som inte är förtrogna med 1980- och 1990-talen. Helhet eftersträvas dock. De valda och citerade texterna är förkortade, återgivningen av de berättande dokumenten kräver denna frihet. Hänvisningarna till de angivna källorna, följer inte heller alla gånger givna skrivregler, eftersom dokumentens formella utformning varierar. Att bevara sammanhang och mening i det sagda är dock en kontinuerlig, ständigt levande och medveten avsikt. Detta uppnås genom upprepad läsning av de valda texterna. ”Inkännande” karaktäriserar ofta även valet och återgivningen av texterna. Det är dock mera förtjänstfullt att betrakta detta arbete som en essä, än en strikt historiskt bearbetad text, trots att ett historiskt grepp eftersträvas.

Språket med sina begrepp återspeglar det aktuella tidsskedets ledande tendenser och bejakar, i sig, därmed en inriktning bakom temata och begrepp. Språket bakom författarnas ”penna” är svenska, närmare bestämt det finlandssvenska språkbruket. Orienteringen till de övriga nordiska språken baserar sig på formell återgivning. De valda texternas ursprungsspråk, svenska, danska, norska och isländska, även engelska, är bevarade. På detta sätt skapas, överraskande många gånger, en dialog mellan de ”talande”. Detta ser vi författare som konsten i vårt arbete, dvs. att se och tala med ”den andra”. På detta sätt har tidevarvens genuina språk, ord och begrepp bevarats. ”Att bevara” den historiska karaktären i texterna är att låta en tilltro till ett delvis ”främmande” vittnesbörd leva (1). En medveten, explicit

tolkning är låg. En strävan till att sammanbinda texter förekommer då "händelser" obönhörligt ställer krav på broar. Stödande litteratur har därmed avsiktligt sparsamt tillkallats.

Detta arbete bär ytterligare på en princip i språkbruket. Förflutna händelser finns i sig inte längre, men det skrivna ordet är lika närvarande för oss idag som för sina författare i går (2). Med detta som hänvisning används presens. Orden är sålunda både budbärare från det förflutna och en närvarande röst. Valda episoder beskriver händelser som kan länka samman det förgångna och nutiden samt, eventuellt även rikta siktet mot en framtid.

Med utvecklingen av informationsförmedlingen förändras kontakternas karaktär. Nordic College of Caring Science stiger småningom in i it-teknologins tidsålder. Hemsidan och e-postkontakter är utlysta och efterlysta. Dessa skall betjäna medlemmarna under kommande årtionden. Denna översikt baserar sig dock på ett traditionellt historiskt arkiv av olikartade dokument efter att dessa har tillryggalagt vägen från land till land. Pappersarkiv slits.

DEL 1

Idén föds...

Verksamheten under åren 1980-1989 (1)

Vård- eller omvårdnadsvetenskapen har sina rötter i tidigt 1960-tal då influenser från föregångslandet USA når Norden. Under 1980-talet mognar idén att fånga in den utveckling som sker inom de nordiska gränserna. Behovet av ett vetenskapligt samarbete över landsgränserna identifieras. Idén till en samnordisk vetenskaplig sammanslutning föds i maj 1980, då några framsynta vårdforskare vid en forskarkonferens i Cardiff, England träffas och det vetenskapliga samarbetet diskuteras. I ett brev till kolleger skriver PhD Ulla Qvarnström i augusti 1980:

Kära Cardiffare,

Vi var en grupp engagerade sjuksköterskor från de olika nordiska länderna som deltog i den konferens i nursing research som hölls i Cardiff i slutet av mars i år. På den konferensen hade vi tid och möjlighet att talas vid en hel del. I anslutning till dessa helt informella möten förde jag fram tanken om grundande av en internordisk sammanslutning av vetenskapligt arbetande och intresserade sjuksköterskor helt utanför de fackliga organisationernas verksamhetsområde – ett "Nordic College of Nursing Science" så att säga. Självt har jag funderat

¹ Laila Tolonen, hv.lic, Helsingfors, Finland har studerat dokumentationen under åren 1980-1989.

länge på detta och känner ett växande behov av ett forum där rent vetenskapliga frågor och tankeutbyte i form av idéer, goda råd, frågor rörande metodproblem, strategier, vägar för framkomlighet vad gäller PR, kongresser, publicering av alster kan ske (3).

Brevet är daterat 22 augusti, 1980. Ulla Qvarnström föreslår ett möte under samma höst vid Institutet för sykepleievitenskap, Universitetet i Bergen. Brevet sändes vidare inom de nordiska länderna och inom följande kontaktnät:

Kerstin Andersson, Göteborg, Sverige

Catharina Lindencrona, Uppsala, Sverige

Hjördis Björvell, Stockholm, Sverige

Elisabeth Hamrin, Uppsala, Sverige

Astrid Norberg, Umeå, Sverige

Agnes Björn, Edinburgh, Skottland/Köpenhamn, Danmark

Katie Eriksson, Helsingfors, Finland

Initiativtagare är således prof. Ulla Qvarnström, en av de första disputerade inom vården i Sverige. Hon disputerar under temat "Patients' reactions to impending death. A clinical study" vid Institutionen för internationell pedagogik, Stockholm, Sverige (PhD) (4).

En interimsstyrelse sammankallas till konstituerande möte i november 1981. Medlemmar är Ulla Qvarnström, ordförande, Norge, Agnes Björn, Danmark, Esther Gjertsen, Norge, Kerstin Andersson, Sverige och Catharina Lindencrona, Sverige. Sammanslutningens arbetsnamn blir Nordic College of Nursing Science. Prof. Ulla Qvarnström blir sammanslutningens första ordförande och drivande kraft (5).

1. Nordic College of Caring Science tar form

Verksamheten under åren 1980-1981

Efter förslaget om en sammanslutning med forskningsanknytning tar diskussionerna vid. Det är, såsom förutspått, samtal kring definitioner och intressefält. Efter mötet i Cardiff vidareutvecklar en arbetsgrupp idén och utarbetar även ett stadgeförslag samt tillsätter en interimstyrelse. Vid det konstituerande årsmötet i Bergen, 8 november 1981, går åsikterna

delvis isär. Ett antal (41) intresserade sjuksköterskor med olika grad av vetenskaplig forskning deltar (5).

Såsom arbetsnamn för sammanslutningen används "Nordic College of Nursing Science" av både arbetsgruppen och interimsstyrelsen fram till det konstituerande mötet. Benämningen fastslås dock ännu inte. Man vill ge medlemmarna möjlighet att diskutera sammanslutningens namn. Medlemmarna skall före årsmötet, senast den 11 juli 1982, komma med förslag. Sammanslutningens namn "Nordic College of Caring Science" befasts efter diskussion vid årsmötet 1982 (6).

Syftet med det vetenskapliga samfundet är:

Att främja den vetenskapliga utvecklingen inom det tvärvetenskapliga fält som utgör grunden för all omvårdnadsverksamhet. Denna vetenskap innebär studium av de genuina lagar och logiska samband som styr de mänskliga villkoren vid hälsa, sjukdom, livslånga handikapp och förestående död samt villkoren för förebyggande av ohälsa. Utifrån kunskap om den friska människan ur ett biologiskt, psykologiskt, antropologiskt och samhällsvetenskapligt perspektiv skall denna disciplin skapa vetenskaplig kunskap om människan i samband med hälsa, olika typer av sjukdom, handikapp samt förestående död inom livscykelns olika stadier. NCCS uppgift är att utveckla, stödja och sprida den vetenskapliga kunskapen nationellt och internationellt (7).

Efter diskussion angående begreppet "caring" i förhållande till begreppet "nursing" beslutas att stanna för det bredare begreppet "caring". Syftet med sammanslutningen diskuteras utifrån formuleringen i stadgarna (§1). Det finns synpunkter på utformningen "det tvärvetenskapliga fältet som utgör grunden för all omvårdnadsvetenskap" samt på vad "vetenskap" innebär. Formuleringen "tvärvetenskapligt fält" ifrågasätts samtidigt som begreppet "fenomen" bör införlivas i formuleringen. Stadgarna pekar nu på sammanslutningens vetenskapssyn, dvs. det tvärvetenskapliga. I sin början har sammanslutningen hjälp av att studera andra vetenskaper och diskuterar livligt kvantitativa och kvalitativa metoder och deras tillämpning inom omvårdnadsforskning. Benämningar och stadgar fastställs vid årsmötet 1982.

Senare skriver prof. Qvarnström i sammanslutningens tidskrift dels om den historiska bakgrunden till föreningens uppkomst dels om dess framtid. Hon skriver om föreningens framtidsvisioner under rubriken "Historical background and Aims for the Future":

One of the most important activities of the association has been to start a scientific journal. After several years of hard work the international scientific journal, Scandinavian Journal of Caring Sciences is now in operation for the second year. Another important task for the NCCS is to develop internordic research cooperation. One research project focusing on the elderly and their living conditions is at the planning stage (8).

Småningom tillkommer en presentation (folder) år 1987 av sammanslutningen (9). Den bär informationen:

”En intresseorganisation för forskare inom
-omvårdnad
-hoitotyö
-pleie og omsorg
-sundhets- og sygepleje
-hjúkrun.”

Förutom att den talar till forskare inom alla de nordiska länderna erhålls anvisningar om medlemskap. Information angående sammanslutningens verksamhetsformer inkluderas. Nordic College of Caring Science förverkligar sina syften genom årliga studiedagar, alternativt vetenskapliga konferenser och genom information till sina medlemmar. Sammanslutningen fungerar som ett stöd- och kontaktorgan för aktiva forskare. Den uppehåller en vetenskaplig tidskrift: ”Scandinavian Journal of Caring Sciences” samt uppehåller en beredskap för definitions och ”policy” frågor. Denna presentation har genom åren bevarat sin natur och används i dag lika frekvent som år 1981. Det första forskningssymposiet försiggår i Bergen år 1981, där deltagarna får ta del av nordiska forskningsprogram huvudsakligen dock från värdlandet Norge (10). Ytterligare information om detta program står inte att finna.

2. Vårdvetenskapens vetenskapssyn penetreras

Verksamheten under år 1982

Redan 1982 hålls den andra i ordningen av konferenser. Denna försiggår vid Helsingfors svenska sjukvårdsinstitut, Helsingfors, Finland (11) och vetenskapens vetenskapssyn debatteras.

Vårdvetenskapens territorium

Huvudföreläsare är prof. Ingmar Pörn, Filosofiska institutionen vid Helsingfors universitet, som talar för det dubbla perspektivet på ”omvårdnadsforskning”. Under temata ”Omvårdnad som vetenskap – några vetenskapsteoretiska aspekter”, diskuterar prof. Pörn omvårdnad ur ett vetenskapsteoretiskt perspektiv. Han betecknar vetenskapens natur såsom en konstellation av vetenskapliga kunskaper vars struktur och dynamik skall, såsom i andra vetenskapliga sammanhang, styrkas av problemets art. Därmed konstaterar han att vårdvetenskapen har företrädare inom vårdläran som sina uppdragsgivare. Vårdfunktionens metoder och tekniker byggs i växelverkan utifrån vårdvetenskapens kunskaper. Denna funktion ger föreläsaren benämningen ”program”, vilket anses vara ett positivt tillskott till förståelsen av relationen vetenskap – praktisk verksamhet.

Vid en ytterligare precisering av vårdvetenskapens territorium tar han utgångspunkt i hälsobegreppet. Prof. Pörn gör en distinktion mellan å ena sidan människan som ett naturfenomen och å andra sidan människan som ett kulturfenomen.

Prof. Ulla Qvarnström och FD Gunnar Svensson, Köpenhamn, Danmark kommenterar senare prof. Pörns inlägg. Vid aspekten av människan som naturfenomen gäller från metodsynpunkt de metoder som används för kunskapsuppbyggnad inom naturvetenskaperna. Vid den senare aspekten av människan som kulturfenomen gäller de metoder som utvecklas inom humaniora och samhällsvetenskaper. För ett fullständigt studium av människan i en omvårdnadssituation torde det vara nödvändigt med bägge dessa perspektiv. Deras inlägg ingår även i Rundbrevet 1/1983 (12). I rundbrevet kommenteras även konferensens andra del, som utgör en presentation av den forskning som bedrivs vid Kuopio universitet och vid Tammerfors universitet i Finland samt även vid Helsingfors svenska sjukvårdsinstitut, Finland.

Av forskningen vid Kuopio universitet i Finland presenterar prof. Sirkka Sinkkonen forskningsprojekt som återspeglar tillämpningen av ett vidsträckt methodspektrum. Metoder som presenteras är quasiexperiment, kliniska försök, fallstudier, direktobservation, surveys med epidemiologisk ansats. Bitr. prof. Sirkka Lauri, presenterar aktionsforskning som metod, dess karakteristika och applicering på vårdprocessen. Projekten i Kuopio tar ofta sin utgångspunkt i problemområden som egenvård, primärvård, patientutbildning och hälsoupplýsning. FD Hertta Kalkas, Tammerfors universitet i Finland presenterar forskningsprogrammet vid detta universitet. Tyngdpunkten läggs på forskning kring åldrandet

och äldreomsorgen, evalueringsforskning, teoriutveckling samt studier av praktiska problem i vården.

Vid utbildningsprogrammen "master degree in nursing" vid Kuopio universitet och Tammerfors universitet ges områden som administration och "Public Health" ett betydande utrymme. Vårdforskningsprogrammet vid Helsingfors svenska sjukvårdsinstitut, Finland presenteras av rektor, FD Katie Eriksson. Speciell uppmärksamhet ägnas forskning om kontinuerlig individuell handledning och utveckling av vårdvetenskapens vårdläror. FK Unni Å. Lindström och FK Marianne Panelius, ägnar speciellt intresse åt dels psykiatrisk vårdlära dels perioperativ vårdlära. Den finlandssvenska vetenskapliga utbildningen inleds senare än den finskspråkiga. I detta sammanhang kan konstateras att år 1987 grundades Institutionen för vårdvetenskap vid Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten i Vaså. Omställningarna inom den akademiska sfären förde med sig att all svenskspråkig akademisk utbildning i vård koncentrerades till Åbo Akademi, Pedagogiska fakulteten i Vaså.

Läkarkåren i Sverige med i debatten

År 1982 deltar läkarkåren i Sverige i debatten angående omvårdnadsforskning och vetenskap. En undran över vad detta kan vara fråga om uppstår inom den medicinska vetenskapen. Läkaresällskapet i Sverige önskar diskutera frågan och sammankallar till en diskussion under temat: "Omvårdnadsforskning – hot eller hjälp?"

Landstingsråd, direktören från Sjuk- och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut Spri, generaldirektören för Socialstyrelsen, professorer och representanter för Sveriges Läkarförbund, Svenska Läkaresällskapet och Svenska hälso- och sjukvårdens tjänstemannaförbund SHSTF inbjuds. Programmet upptar följande anföranden, alla från Sverige (13).

– "Vad är omvårdnadsforskning? Bakgrund, behörighet, utbildningsformer, omfattning och inriktning belyses". Anförandet inleds av studierektor Karin Harms-Ringdahl vid Karolinska institutet, Stockholm.

– "Finns en särskild forskningsmetodik i omvårdnadsforskningen?" Prof. i omvårdnadsforskning vid Umeå universitet, Astrid Norberg håller anförandet. Hon är en av de första vårdforskarna i Norden.

– ”Hur granskas, prioriteras och understöds projekt i omvårdnadsforskning?” Prof. Henry Danielsson, från Medicinska forskningsrådet i Sverige inleder.

I en artikel i Läkartidningen något senare får rubriken för diskussionen emellertid en annan utformning. Den lyder ”Omvårdnadsforskning – en gökunge i boet eller berikande livskamrat för medicinen?” (14).

Det hotfulla anses bestå av konkurrens angående forskningsmedel och tjänster, kanske risk för detronisering av läkare. Hjälpen kan bestå i vidgade forskningsfrågor för patientens bästa. Läkartidningen följande år återkommer till frågan under titeln ”Nya attityder”. Tidskriften uttrycker en oro över att forskningen kan bli mångfacetterad men ytlig. Det är dock önskvärt att stödja metodutvecklingen inom omvårdnadsforskningen. Ett övergripande önskemål är att medicinska forskare och lärare fungerar som handledare. Senare kallas professorer inom omvårdnad att ta över handledningen dock utan att göra avkall på samarbete med andra vetenskapers företrädare (15).

Samtidigt arbetar sammanslutningen på medlemsinformation genom rundbrev och konferenser. Möjligheterna att ansöka om medel för att bilda en fond för att stödja vårdforskningen diskuteras på årsmötet. Fonden skulle utgöra en stipendiefond. En arbetsgrupp bildas för att utveckla förslag till årsmötet år 1984 utgående från en utredning av lokala förutsättningar.

Arbetsgrupp för främjande av vårdvetenskapligt arbete

Vid årsmötet 1982 i Helsingfors tillsätts en arbetsgrupp för att arbeta vidare med de intentioner föreningen tar sig an redan från starten. Denna arbetsgrupp får i uppgift att utveckla tankar och idéer, som möjliggör en gemensam bas för utvecklingen av en omvårdnadsvetenskap. Gruppen består av Kerstin Andersson, Göteborg, Sverige (till våren 1983), därefter av Kjell Kristoffersen, Bergen, Norge, Bertil Carlson, Växjö, Sverige, Henny Olsson, Linköping, Sverige och Ulla Qvarnström, Bergen, Norge. Britta Svensson, Linköping, Sverige deltar i två av arbetsgruppens möten. Gruppen arbetar med identifikation av vetenskapsfältet. ”Omvårdnadsvetenskapen – vårdens utgångspunkt, olika begrepp och dess innehåll” är temat. Arbetsgruppen konstaterar att de begrepp som används inom vården är oklara. Mot bakgrund av detta, kommer arbetsgruppen fram till att det är nödvändigt att

arbeta med de centrala begreppen inom omvårdnaden, med syfte att tillföra de olika begreppen intersubjektivitet (16).

3. Begreppsbildning – vetenskapens hörnstenar

Verksamheten under åren 1983-1984

Följande konferens, år 1983, hålls i Göteborg under temat "Omvårdnadsvetenskapens fundament – begrepp som vetenskapens hörnstenar" (17). Som huvudföreläsare kallas prof. Håkan Törnebohm från Göteborgs universitet i Sverige. Prof. Törnebohm beskriver vetenskaper som utvecklingsbara komplex. Motsvarande gäller även vårdvetenskap. Vetenskaper bygger på sociokulturella inslag, dessa förändras och forskningsområden specialiseras, ändrar inriktning eller går samman. Vetenskapen undergår därmed en "kulturell metabolism". Forskningsinriktningar etableras i den sociokulturella sfären genom att de får en organisatorisk-institutionell förankring. Han påtalar:

För att förstå framväxten av omvårdnadsforskning måste man undersöka både de vetenskapliga som de sociokulturella faktorerna. Olika kulturelement tar forskarna till sig i form av en världsbild, människobild och sjukdomsuppfattning samt som en vetenskapssyn enligt frågan om vad som kännetecknar en vetenskap. Forskaren förvärvar en kompetens och får vissa intressen. Dessa bildar tillsammans paradigmet. Paradigmet kan vara omedvetet för forskaren och kräver artikulering samt tolkning genom hermeneutisk vetenskapsteori. Även en institution avspeglar ett paradigm. Paradigmets grundelement är vetenskapssyn, världsbild, kompetens och intresse (18).

Prof. Törnebohms tankar kommer att prägla mycket av den vidare utveckling som det vård- och omvårdnadsvetenskapliga tänkandet under 1980-talet och även senare, speciellt i Sverige och Finland, går igenom. Prof. Göran Hermerén vid Lunds universitet, Enheten för medicinsk etik, Sverige presenterar begreppsanalys. Han avslutar sin föreläsning med att analysera väl så viktiga begrepp inom vården såsom trygghet och smärta.

I de följande diskussionerna fokuseras begrepp såsom förståelse, vårdtyngd, kontinuitet, kris samt "coping". Förslag till olikartade preciseringar görs. Konferensen diskuterar även forskningsläget i Norden. Sammanfattningsvis kan sägas att konferensen, liksom föregående konferens, skapar viktiga ramar för klargörande av vetenskapens gränser i detta skede.

Hypotesprövning och teoribyggnad

Temat för följande konferens år 1984 är ”Hypotesprövning och teoribyggnad”. Konferensen hålls i konferenscentret i Holmenkollen utanför Oslo, Norge (19). Såsom föreläsare inbjuds åter prof. Ingmar Pörn från Finland och prof. Göran Hermerén från Sverige. Båda återkommer till sina inlägg från föregående konferens.

Prof. Pörn stannar denna gång upp inför begreppssystem, vars kriterier är data som verifierar och förklarar teorin. Han frågar om vårdvetenskap är en teoretisk eller en empirisk vetenskap. Han utgår från en definition av teori såsom en satsmängd, på så sätt att de satser som ingår har samband med varandra. Han granskar axiomatisk metod i form av grundläggande satser som betraktas som sanna. Han belyser även hypotetiskt deduktiv metod samt fördelar med hypoteser. Prof. Pörn fortsätter sitt anförande med att illustrera hypotesbildning (20).

Diskussionerna är betydelsefulla, såsom vid alla konferenser. Frågeställningarna är relativt nya men nödvändiga för en spirande vetenskap. Vid varje symposium växer antalet föreläsningar och presentationer av medlemmarnas egna forskningar, forskningsidéer och forskningsplaner. ”Call for abstracts” införs i inbjudan till symposierna och småningom inleds presentationer av posters.

4. Emotionernas natur och struktur

Verksamheten år 1985

Känslor/emotioner är grundläggande element i vården. Konferensen samt årsmötet år 1985 hålls i Finland vid det svensk-finska kulturcentret Hanaholmen i Esbo. Temat för konferensen är ”Emotionernas natur och struktur – relevans för vården” (21). Prof. Ingmar Pörn är inbjuden gästföreläsare. Han är nu väl förtrogen med sammanslutningens syften och strävanden. Han kallas småningom till hedersmedlem. Prof. Pörn inleder konferensens huvudtema. Temat diskuteras och sammanfattas i plenum. Presentationerna av posters pågår under konferensdagarna.

En av konferensdagarna ägnas åt presentation av forskningsprojekt. Prof. Ulla Qvarnström, Norge analyserar begreppet ”livskvalitet”. Hon säger:

Då skepnaden (skebnen, norska) inte är den viktigaste faktorn för hur livet gestaltar sig, kan lycka eller livskvalitet inte heller sägas vara en gåva av Gudarna, hävdar Democritus. Han ser välbefinnande som en företeelse som uppstår när människans erfarenheter står i samklang med varandra – då hon upplever harmoni och jämvikt i sig själv. Democritus förliknar detta harmoniska jämviktstillstånd med jämvikten på havet. När naturens krafter är i jämvikt ligger havet spegelblankt. Democritus idé angående tillfredsställelse med livet är att tur och ägodelar inte är tillräckliga för ett lyckligt liv. Yttre framgång är inte nog. Inre omständigheter spelar definitivt större roll (22).

Genom åren diskuteras tillblivelsen av en egen tidskrift för att ytterligare ge forskare inom sammanslutningens intresseområde möjlighet till publicering. Under år 1987 förväntas det första numret av tidskriften *Scandinavian Journal of Caring Sciences* (23).

5. Kausalitet i ett filosofiskt perspektiv

Verksamheten år 1986

Konferens- och årsmötesarenan år 1986 är WHO's Europakontor i Köpenhamn, Danmark. Programmet upptar en presentation av WHO's "Nursing Program". Dr. Per-Gunnar Svensson står värd för konferensen (24). Det stora intresset i WHO's verksamhet just nu är "Hälsa för alla år 2000". WHO upplevs som ett centralt fysiskt och andligt europeiskt rum, där en dialog kring ett av vårdvetenskapens centrala begrepp "hälsa" möjliggörs på bästa sätt. En presentation av sambandet "Health Technology and the Caring Science" inleder dagarna. Konferensens gästföreläsare är prof. Uffe Juul-Jensen vid Aarhus universitet, Danmark. Hans val av tema är "Kausalitet ur ett filosofiskt perspektiv". Dagarna fortlöper med forskning inom vården. Mag. Art., avdelningslärare Tine R. Eriksen vid Danmarks sygeplejerskehøjskole, Köpenhamn talar under rubriken "Kvindedroller i sygeplejen" (25).

MPhil Agnes Björn, Dansk Institut for Sundheds- og Sygeplejeforskning redogör för forskningsprojektet "Ett skridt mot sundhet" (26). Forskningsprojektet verkställs och dokumenteras under titeln "Ett intensiveret program for pleje og rehabilitering i hospital og hjem for mennesker med opereret hoftenær femurfraktur – Demonstration og Evaluering". Projektet påbörjas år 1985 i samarbete med World Health Organization, EURO. Avsikten är att skapa ett program som samtidigt utgör en modell för vård och en effektiv rehabilitering. Försöksgruppen består av kvinnor, 65 år och äldre. Demonstrationsdelen är den egentliga modellbeskrivningen. Modellen består av fyra delar; den teoretiska delen, den kliniska delen,

den undervisande/implementerade delen och funktionsbeskrivningen. Relationerna, människans biologi, människans miljö, hennes livsstil samt hälsovårdsorganisationen utgör grundelementen. Projektgruppen arbetar metodologiskt utifrån den kvalitativa forskningstraditionen där djupintervju utgör en central metodik. Forskningsassistent Dorrit Schmidt diskuterar evalueringsaspekten och den experimentella och kvalitativa balansen mellan metoder i denna typ av forskning. Avsikten är att hitta standardmetoder kring vård och rehabilitering med både individuellt anpassning som möjlighet till generalisering.

Första ordförandebytet

Årsmötet 1986 står inför nyval av ordförande enligt stadgarna. Ny ordförande är dr. med. vet. Anna-Christina Ek från Linköping, Sverige. Ek disputerar vid Linköpings universitet, Medicinska fakulteten i maj år 1985. Hennes avhandling bär titeln: "Pressure sores – a problem in Nursing Care. A study of skin blood flow, risk factors, prevalence, prevention and treatment in long-term care patients" (27). Hon besätter sedermera en professur vid Linköpings universitet.

Årsmötet ser även över stadgarna för föreningen för att genom styrelsen komma med förslag till förnyelser vid följande årsmöte. Speciellt skall valperioderna granskas samt ett förslag om institutioner kan ansluta sig som medlemmar. Denna fråga har även senare aktualiserats och svaret hittas i presentationen av NCCS: "Medlemskap beviljas aktiva forskare och/eller lärare inom forskarutbildning eller motsvarande inom sammanslutningens verksamhetsfält" (28).

Prof. Ulla Qvarnström avtackas för ett banbrytande arbete och stort engagemang såsom initiativtagare till NCCS. Hon har fungerat sedan 1980 såsom ordförande och är en verklig inspiratör. I följande rundbrev, det första 1987, tackar Anna-Christina Ek för förtroendet som nyvald ordförande och uttrycker en förvisning om att hon tillsammans med den nya styrelsen skall göra allt för att fortsätta NCCS arbete. Samtidigt berättar hon att man nu väntar på den nya vetenskapliga tidskriften "Scandinavian Journal of Caring Sciences".

6. Transkulturell omvårdnad och kvalitativa metoder

Verksamheten år 1987-1988

Följande konferens år 1987 hämtar sin huvudföreläsare utanför Norden. Prof. Madeleine Leininger, College of Nursing, Wayne State University, Detroit, USA tillkallas (30). Konferensen hålls vid Sophiahemmets sjuksköterskeskola i Stockholm. Prof. Leininger redogör för kvalitativa metoder speciellt inom transkulturell vård, vilket såsom ämne inspirerar många forskare och vårdutbildare i Norden. Prof. Leininger tolkar begreppen antropologi och etnografi. Enligt henne definieras etnografi i en enkel mening så som:

...the systematic process of observing, detailing, describing, documenting, and analyzing the lifeways or particular patterns of a culture or subculture in order to grasp the lifeways or patterns of the people in their familiar environment (31).

Eftermiddagen och följande dag ägnas åt internationell vård inom olika områden. ”Vad kan vi ge och få i kontakt med U-land?”, reflekterar prof. Vivian Wahlberg från Stockholm, Sverige över. Birgit Negussie, FK, Stockholm tar deltagarna med till ”Traditionell förlossningskonst” bland äldre kvinnor i Etiopien. Dagen avslutas med gemensam supé, denna gång i Vijnjas Vinkällare, Valhallavägen, Stockholm. Konferenserna innehåller både kunskap och livsnjutning.

”Smärta och smärtlindring hos spädbarn” med dr.med.vet. Gunnel Elander, Lund som föreläsare tar vid den andra dagen. FL Anneli Sarvimäki, Helsingfors, representerar Finland. Hennes tema är ”Creative Interaction. A philosophical analysis of the practice and theory of care”.

Dagens avslutning tillägnas två inlägg; ”Den indiska sjuksköterskan, progressiv trots svårigheter” där docent Elisabeth Hamrin, Linköping, Sverige delar med sig av sina erfarenheter. ”Kvinnors upplevelse av gynekologiska undersökningar” är temat för FD Henny Olsson, Linköping, Sverige (32).

Innehållet i konferensen är digert och allt fler representanter för vetenskapen medverkar i programmet. Såsom vid alla konferenser betyder den informella gemenskapen och utbyte av erfarenheter utanför konferensrummen mycket för en så relativt ny sammanslutning som

denna. Prof. M. Madeleine Leininger fungerar frekvent som föreläsare vid olika institutioner under sina vistelser i Norden. Prof. Leininger kallas i slutet av 1980-talet till hedersmedlem i NCCS.

De äldre i fokus – en internordisk projektgrupp

Den äldre äldres livssituation är i fokus år 1987. Till höstmötet år 1987 inkommer en motion angående en studie av de äldres och de äldsta äldres livsvillkor i form av ett internordiskt forskningsprojekt (33). Projektplanen baserar sig på att den medicinska utvecklingen och de förbättrade livsvillkoren generellt under detta århundrade har lett till att den genomsnittliga livslängden ökar markant, sett i relation till den sjunkande födelsefrekvensen. Andelen äldre ökar och man konstaterar en synbar ökning bland de äldsta äldre. Med norsk statistisk prognos som underlag ökar antalet äldsta äldre fram till år 2000 med 25 %. Likartad tendens kan skönjas i de övriga nordiska länderna. Mot bakgrund av detta blir det en viktig uppgift för vårdvetenskapen att bidra med kunskap angående de friska äldres villkor i det dagliga livet. Det handlar om den grundkunskap som bör kunna bidra till gerontologisk teoribildning inom livscykelns sista fasen. Uppgiften är att förstå den äldre människan och hennes livssituation i ett samhälle som präglas av högteknologi, masskommunikation och kulturell mångfald.

Förslaget är att studien genomförs som ett internordiskt forskningsprojekt. På så sätt bör ett tillräckligt mångfacetterat material erhållas. Materialet, kan i sin tur, utgöra basen för ett antal delstudier. Initiativtagaren, prof. Ulla Qvarnström föreslår en arbetsgrupp bestående av sakkunniga från de olika nordiska länderna. Det fortsatta arbetet, efter etablering av centra och ansvariga är att utarbeta en detaljerad projektplan och att söka ekonomiskt bistånd. Anhållan om godkännande av projektet samt om medverkan i projektet går till etiska kommittéer och till de organisationer som projektgruppen önskar ska medverka. Forskningsprojektet godkänns av årsmötet och arbetet går vidare.

Nordisk Akademi for Sykepleievitenskap initieras

En händelse av stor betydelse för vetenskapen är konferensen år 1988 för ledande vårdforskare i Norden. En "professorsförening" etableras. Ett unikt möte äger rum vid Hälsovårdshögskolan i Göteborg. Professorn i omvårdnadsvetenskap Vivian Wahlberg sammankallar professorer och forskare med motsvarande kompetens inom omvårdnadsforskningen i Norden. Många välkända professorer inom vårdområdet deltar i konferensen. Dessa är:

Eriksson, Katie, Institutionen för vårdvetenskap vid Åbo Akademi i Vasa, Finland,
Hamrin, Elisabeth, Hälsouniversitetet i Linköping, Sverige
Johansson, Britt, Göteborgs universitet, Sverige
Lauri, Sirkka, Turun yliopisto, Finland
Lorensen, Margarethe, Universitetet i Oslo, Norge
Olsson, Henny, Centrum för omvårdnadsvetenskap, Örebro, Sverige
Wahlberg, Vivian, Nordiska Hälsovårdshögskolan, Göteborg, Sverige
Westphal-Christiensen, Birgit, DISS, Köpenhamn, Danmark (34)

Nordisk Akademi for Sykepleievitenskap grundas. Medlemmar är professorer eller motsvarande men som tjänstgör som professor inom sykepleievitenskap (sjukvård/vård) i Norden. Ett symposium i sykepleievitenskap anordnas i Vasa vid Åbo Akademi, Institutionen för vårdvetenskap i september år 1989. Temat är "Sykepleievitenskap i nordisk belysning". Medlemmar i Nordic College of Caring Science inbjuds till konferensen. Föreläsare från hela Norden tillkallas (35).

Utgående från tillgängligt källmaterial hålls ingen egen konferens år 1988. Årsmötet flyttas från höst till vår och följande årsmöte och konferens hålls i april 1989. Milstolparna i föreliggande arbete förflyttas.

7. Vetenskapligt symposium i äldrevård

Verksamheten år 1989

1989 års vetenskapliga symposium hålls i april i Lysebu, Voksenkollen, Norge (36). Symposiet är väl representerat av föreläsare från de olika nordiska länderna, främst ändå från värdlandet Norge.

Symposiet "Äldreomsorg och den äldres situation"

Den första föredragshållaren är prof. Margarethe Lorensen, Institutt for Sykepleievitenskap, Universitetet i Oslo, Norge. Temat är "Livskvalitet hos äldre". "Ensamhetens ansikte" är docent Lars Tornstams bidrag. Han kommer från Institutionen för Socialmedicin vid Köpenhamns universitet, Danmark.

Norge representeras av Cand. polit. Margareth Bondevik vid Institutt for Sykepleievitenskap, Universitetet i Bergen. Hennes tema är ”Ensamhetsupplevelse – en fenomenologisk begreppsanalys”. Cand. polit. Berit Rokne Hanestad, Universitetet i Bergen avslutar dagens föreläsningar med reflektion över ”Livskvalitetsmätning”.

Kvällen avslutas med middag under festliga former. Följande dag återkommer Lars Tornstam till temat ”Livsformer, åldrande och välbefinnande”. Prof. Ulla Qvarnström granskar ”Sykepleievitenskapen og forskning”. Prof. Katie Eriksson återkommer till ”Kärnan i omvårdnaden – Caritas”. Erikssons hemort är Institutionen för vårdvetenskap vid Åbo Akademi i Vasa, Finland. Prof. Elisabeth Hamrin, Institutionen för omvårdnadsforskning vid Hälsouniversitetet i Linköping, Sverige tar vid med sitt intresse; ”Kommunikationens betydelse för strokepatienten”. De äldsta äldre och deras livsbetingelser avslutar andra dagen med cand. polit. Kari Skrautvol, vid Institutt for sykepleievitenskap, Universitetet i Bergen, Norge.

Det nordiska forskningsarbetet enligt förslag år 1988 inleds nu. I gruppen ingår forskningsledare, prof. Ulla Qvarnström, Universitetet i Bergen, Norge, tf. prof. Anneli Sarvimäki, Helsingfors universitet, Finland, dr.med.vet. Lars Andersson, Äldrecentrum, Stockholm, Sverige och forsk.ass. Pia Ramhøj, Dansk Institut for Sundheds- og Sygeplejeforskning, Köpenhamn, Danmark. Forskningsprojektets titel är ”Livsbetingelser hos de äldre äldre”. Vid styrelsemöte under hösten ger tf. prof. Anneli Sarvimäki en lägesrapport om arbetet. Gruppen har sammankommit fyra gånger och sammanställer en projektplan, varpå anhållan om projektmedel görs i de olika länderna (37).

Följande års planering av det vårdvetenskapliga symposiet i april påbörjas. Vid styrelsemötet på hösten tillsättes en arbetsgrupp i Finland för att planera konferensen (38). Årsmötet 1989 konstaterar även att material behövs från medlemmarna till Rundbrevet. Därtill planeras också en ny presentation/folder på engelska (39).

8. Anteckningar angående 1980-talet

Så återstår ett drygt halvår av decenniets sista år. Styrelsen arbetar vidare, årsmöten hålls i laga ordning i samband med konferenserna. Rundbrevet ”kommer som ett brev” på posten.

Det är ett stort arbete som utförs under 1980-talet inom Nordic College of Caring Science. Arbetet är ideellt med vetenskapens utveckling i fokus.

Decennieskiftet är lugnt. Ett internordiskt projekt är etablerat och arbetet pågår. Många av de forskningar som pågår i respektive nordiskt medlemsland kunde väl utgöra teman för internordiskt vetenskapligt arbete. Valet av "den äldre och hennes livsvillkor" visar på att sammanslutningen är lyhörd inför tidens stora frågor. Samtidigt är den vetenskapsteoretiska diskussionen inledd. Erfarna vetenskapsteoretiker har visat vägen. Den mest närliggande vetenskapen, den medicinska vetenskapen, har konfronterats. Diskussionen har varit riktgivande. Sammanslutningen har under årtiondet som gått nu fått uppleva två ordföranden. Norden får även en ny organisation som ett tryggt stöd i utvecklingen av den egna vetenskapen och forskningen: Nordisk Akademi for Sykepleievitenskap. Nordic College of Caring Science arbetar vidare.

Det återstår att identifiera hur ett vetenskapligt samfund inleds och växer. Genom att återgå till begynnelsen, till rundbrevet 1/1982, kan vi erinra oss tre förutsättningar för att sammanslutningen "NCCS" skall leva vidare (40). En organisation behöver:

- medlemmar. Deltagare skall samlas kring sammanslutningen. En kontinuerlig rekrytering pågår under dessa årtionden som studeras. Informationen sprids aktivt,
- ekonomiska resurser. Aktiviteter kring att bilda ekonomiska fonder initieras,
- "eldsjälar" som håller siktet levande söks. Att starta en vetenskaplig internordisk sammanslutning kräver tid, kraft, innovation och engagemang.

De två första punkterna är viktiga. Nordic College of Caring Science första årtionde präglas av rekrytering av medlemmar och ekonomisk utveckling. Men den tredje förutsättningen, "eldsjälarna" med idéer och visioner, är bärande. Konferenserna med sina teman ger vägkost i uppföljningen av utvecklingen. Årtiondet 1990 inleds i Finland.

Interrimsstyrelsen 1981-1982

Ulla Qvarnström, ordförande, Norge

Agnes Bjørn, Danmark

Esther Gjertsen, Norge

Kerstin Andersson, Sverige

Catharina Lindencrona, Sverige

Ordinarie ledamöter under åren 1982-1989

Ordföranden

Ek, Anna-Christina, Sverige

Qvarnström, Ulla, Norge

Styrelsemedlemmar, Norge

Bondevik, Margareth

Gjertsen, Esther

Styrelsemedlemmar, Finland

Krogerus-Therman, Iselin

Tallberg, Marianne

Tolonen, Laila

Styrelsemedlemmar, Sverige

Andersson, Kerstin

Carlsson, Bertil

Lindencrona, Catharina

Grimby, Ulla

Udén, Giggi

Styrelsemedlem, Danmark

Svensson, Per-Gunnar

Noter till del 1

1. Gadamer i Linge 1997, xxv
2. Liedman 2000, 5-6
3. Brev 1980-08-22/Qvarnström
4. Heyman 1995, 272
5. Konstituerande möte 1981-11-08
6. Rundbrev 1/1982
7. Årsmöte 1982-08-13
8. Scandinavian Journal of Caring Sciences, Vol. 3. No. 3, 51-52 (datum framgår ej)
9. NCCS folder
10. Konferens 1981-08-19
11. Konferensprogram 1982-10-16/15
12. Rundbrev 1/1983
13. Svenska Läkaresällskapet inbjuder till diskussion 1982-10-05
14. Läkartidningen 1982, 3763-3764 i Heyman 1995, 195
15. Läkartidningen 1982, 3869 i Heyman 1995, 195
16. Årsmöte 1982-08-13
17. Konferensprogram 1983-11-19/20
18. Rundbrev 3/1983
19. Konferensprogram 1984-10-28/27
20. Konferensanteckningar 1984-10-28/27
21. Konferensprogram 1985-11-22/23
22. Konferensprogram 1985-11-22/23
23. Scandinavian Journal of Caring Sciences, Vol. 1. No.1 (ej publ. vid tidpunkten)
24. Konferensprogram 1986-11-22/21
25. Rundbrev 4/1986
26. Rundbrev 1/1987
27. Heyman 1995, 273/Rundbrev 3/1985
28. Årsmöte 1986-11-14
29. Rundbrev 1/1987
30. Konferensprogram 1987-11-14/13
31. Konferensprogram 1987-11-14/13
32. Konferensprogram 1987-11-14/13

33. Årsmöte 1987-11-14/Projektplan "äldrevård"
34. Nordisk Akademi for Sykepleievitenskap; "Sykepleievitenskap i Nordisk belysning"
/Rundbrev 3/1988
35. Nordisk Akademi's konferens 1989-09-29/28
36. Vetenskapligt symposium 1989-04-08/07
37. Medlemmar i projektgruppen "Äldrevård"; 1988-06-03
38. Styrelsemötesprotokoll 1989-11-10
39. Årsmötesprotokoll 1989-04-08
40. Rundbrev 1/1982

DEL 2

Nordic College of Caring Science – forum för att utveckla, stödja och sprida den vetenskapliga kunskapen nationellt och internationellt

Verksamheten under åren 1990-1999 2

Verksamheten inom Nordic College of Caring Science är tillfullo i gång. De vetenskapliga konferenserna är nu årliga. Såväl skandinaviska forskare som forskare utanför de nordiska gränserna tillkallas. Den vetenskapliga tidskriften *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, är redan från sin begynnelse, inte begränsad till endast nordiska forskares vetenskapliga produktion, utan den kan kontinuerligt erbjuda teoriutveckling och forskningsresultat från olika delar av världen.

Ansaret för spridningen och utvecklingen av vetenskapen i de nordiska länderna är en given och central mission. Men att nå ut även utanför de nordiska gränserna omfattas i sammanslutningens stadgan: ”Nordic College of Caring Science uppgift är att utveckla, stödja och sprida den vetenskapliga kunskapen nationellt och internationellt” (1). Många ansträngningar i denna riktning präglar 1990-talet.

Medlemmarna i sammanslutningen utvecklar aktivt kontaktnät inom och utanför de nordiska gränserna. Dokumentationen från 1990-talet täcker mycket av den verksamhet sittande styrelser verkställer. Men alla ansträngningar de förtroendevalda och de olika arbetsgrupperna, både lokalt som över landsgränserna, årligen tar till sig har alla gånger inte dokumenteras. Det finns i det ”dolda” arbetet. Styrelsen, som ansvarigt organ och som beslutande och verkställande under tiderna mellan årsmötena och konferenserna, är aktiva (2). Milstolparna för studien förflyttas. Under 1990-talet frångås gränserna för verksamheten i form av ett kalenderår. Sittande styrelses ansvar sträcker sig in på följande år, till årsmötet och den konferens vars planering och verkställande sysselsätter den valda styrelsen under året.

Gruppen av aktiva forskare växer kontinuerligt i de nordiska länderna. Nordic College of Caring Science tar, på många sätt, ett ansvar för den växande forskargenerationen i respektive nordiskt medlemsland. Unga medlemmar engageras, inte till att enbart åhöra längre hunna

² Maj-Britt Högström, hv.lic. Helsingfors, Finland har studerat dokumentationen under åren 1990-1999.

forskare, utan även till att aktivt delta i det vetenskapliga utbytet. Denna inbjudan är synlig framförallt i konferensprogrammen. Rapporteringarna av de egna vetenskapliga studierna liksom aktiva deltaganden i konferenserna berättar. Det är glädjande för Nordic College of Caring Science att ta del av dessa studerandes programpunkter, i form av abstrakts/framföranden och posterpresentationer. Dessa är även ofta dokumenterade i de årligen återkommande rundbreven. I början av 1990-talet är dessa studeranderepresentanter inte alla gånger blivande forskare. De är vårdare och vårdlärare/ledare med en strävan att småningom nå en första akademisk grad. De är studeranden inom akademiska magisterprogram eller högre vårdyrkesutbildning. Detta kännetecknar utvecklingen under 1990-talets första år.

Redan 1993 uppstår ett behov att stödja blivande disputer i ett vetenskapligt utbyte (3). Kontakten till och mellan unga forskare intensifieras. Ett kollokvium i samband med årsmötet och årskonferensen reserveras för aktiva doktorander. Planer finns i syfte att även underlätta deras ekonomiska förutsättningar att delta. För många av dessa studerande är erfarenheten av att aktivt delta i ett vetenskapligt forum en första upplevelse av ett kunskapsutbyte som bär vetenskapens anda. En blivande forskarkår skall bildas i ett vetenskapligt tänkande och handlande där forskarens primära insikter baserar sig på den egna forskarinsatsen. Forskare och expertis från etablerade vetenskapliga instanser inom vårdområdet, vid behov även från andra vetenskapliga områden, är förebilderna. De framställningar som detta arbete refererar till, är i första hand de etablerade forskarnas. Men det handlar även om att ge utrymme för kommande generationer i en forskargemenskap.

Sammanlutningens främsta uppgift, vid sidan av utgivningen av tidskriften *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, är att planera och att verkställa de vetenskapliga konferenserna. Liksom under 1980-talet fördelas ansvaret för arbetet genom cirkulation mellan medlemsländerna. Dessa återkommande evenemang utgör även goda möjligheter för deltagarna till en inblick i respektive medlemslands kultur under angenäma former. Årtiondet inleds i Finland och den första konferensen tar oss med på en vandring till vårdens och vårdandets rötter.

1. Att söka vårdandets rötter och att dokumentera

Verksamheten under åren 1990-1991

I april 1990 samlas medlemmar från Sverige, Norge, Danmark och Island i Finland. Årsmötet och det vårdvetenskapliga symposiet förläggs till Hanaholmens Kulturcentrum i Esbo, Finland (4).

Primary Nursing: Vilka kunskapskrav ställs på vårdaren?

Konferensens tema är ”Primary Nursing. Vilka kunskapskrav ställs på vårdaren?” En av konferensens inledare är Sirkka-Liisa Perälä, Hv.lic. och forskare vid Kuopio universitet, Finland. Perälä introducerar deltagarna till konferensens tema med ”Forskning och forskningsresultat kring Primary Nursing”. Deltagarna får ta del av den kunskapsutveckling som Finlands första akademiska och finskspråkiga vetenskapliga utbildningsenhet inom vårdområdet dokumenterat. Konferensen fokuserar som följande programpunkt ”Den vårdande relationen”. Høgskolelektor Liv Berit Carlsen, Sykepleierhøgskolen i Lørenskog, Norge talar under rubriken ”Att skapa ett vårdförhållande” och fil.dr. Anneli Sarvimäki, tf. prof. i vårdlära vid Institutionen för allmän medicin och primärhälsovård, Medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet, Finland tar vid med tankar om ”Etiskt förhållningssätt i vården”.

Temat utvecklas vidare. Hv.lic. Unni Å. Lindström, Helsingfors svenska sjukvårdsinstitut, Helsingfors, Finland ägnar ”Bekräftelsens väsen” sin uppmärksamhet då prof. Katie Eriksson, Institutionen för vårdvetenskap vid Åbo Akademi i Vasa, Finland fokuserar ”Vårdgemenskapen och ansvaret för den andra”. Inom ramen för konferensens övergripande tema presenteras forskning kring hälsobilden inom vården. ”Fenomen i samband med friskhetsdimensionen, nutrition- och trycksårsprofylax” är dr.med.vet. Anna-Christina Eks intresseområde. Dagarna avslutas med inlägg och diskussion kring aktuella kliniska utmaningar i vården. ”Att utmana och att utmanas i vården” utgör Karin Långstedts bidrag till diskussionen. Hon är verksam som ledande överskötare vid Helsingfors universitets centralsjukhus, Finland. Ovannämnda teman, hälsa, etik, ansvar och vårdgemenskap, är i detta skede redan både klassiska och historiskt bekräftade element i vården.

Under konferensdagarna kan deltagarna ta del av abstrakts och posters angående aktuella pågående projekt och forskningar från respektive medlemsländer. Gemensam samvaro

avslutar konferensen. Det hör redan till den tradition som växer upp inom Nordic College of Caring Science.

Under verksamhetsåren sänds rundbrev till medlemmarna inom Nordic College of Caring Science. Rundbreven upplevs som en uppskattad kontakt och informationskälla, dels för de förtroendevalda, dels för medlemmarna i respektive medlemsland. Sammanslutningens medlemmar, men även forskare från andra vetenskapliga samfund, inbjuds nu kontinuerligt att delta i rundbrevens utformning. Inbjudan gäller debattinlägg, information angående vetenskapliga evenemang och forskningsrapporter, både nationella och internationella. En intensivare dialog mellan medlemsländerna efterlyses. Ordförande Anna-Christina Ek konstaterar i verksamhetsberättelsen att det är av vikt att på detta sätt uppmuntra ett öppet vetenskapligt utbyte mellan medlemsländerna. Därtill kan ett dylikt kunskapsutbyte stimulera kommande forskargenerationer (5).

Att inbjuda till och att även utöka befintliga kontaktnät är en stående ambition under årtiondet. Väl genomförda vetenskapliga konferenser med aktuella frågeställningar samt en kvalitativt god vetenskaplig tidskrift gör sammanslutningen påtaglig i ett allt mer växande nationellt och internationellt vetenskapligt kunskapsutbud.

Vetenskaplig publicering inom vård/omvårdnad

Konferensen år 1991 arrangeras i samarbete med Institutionen för omvårdnadsforskning vid Hälsouniversitetet i Linköping, Sverige. (6) Temat är "Vetenskaplig publicering inom vård/omvårdnad". Plenarföreläsare, redaktör James Smith delger auditoriet sina erfarenheter av arbetet med en vetenskaplig tidskrift i vård. Det handlar om "Historical development of the Journal of Advanced Nursing", en vetenskaplig tidskrift med anor och välkänd av både äldre och yngre forskare på området. Nordisk expertis deltar även. Redaktör Randi Mortensen, Danmark presenterar tidskriften "Vård i Norden" och redaktör Kerstin Segesten, Sverige presenterar sammanslutningens egen vetenskapliga tidskrift "Scandinavian Journal of Caring Sciences" och dess utveckling från början av 1980-talet. Höskolelektor Birgitta Öberg och bibliotekarie Kerstin Fridén, Sverige uppmuntrar skandinaviska vårdforskare att intensifiera publiceringen av sina forskningar. De belyser teman såsom "Varför skriva vetenskapliga artiklar" samt "Hur författa för framtiden – en bibliotekaries synpunkter". Prof. Elisabeth Hamrin, Sverige avslutar dagarna med en angelägen fråga "Hur når vi ut med ny kunskap i vård/omvårdnad"?

Konferensdeltagarna har möjlighet att konkret öva sina färdigheter i ”workshops”. Teman för arbetsgrupperna är: ”Att författa kvantitativa/experimentella studier för publicering, ”Att författa kvalitativa studier för publicering”, ”Att göra posters” och ”Att granska vetenskapliga artiklar”. Alla teman är angelägna frågor inom respektive medlemsland och inom en spirande forskartradition.

Medlemmarna uppmanas att aktivt ta kontakt med styrelsen, angående sammanslutningens verksamhet. En diskussion angående föreningens ”policy” efterlyses. Möjligheterna att aktivera befintliga ekonomiska fonder i respektive medlemsland är även en väsentlig fråga med tanke på att ekonomiskt kunna understödja både pågående och nya samarbetsprojekt. Början av 1990-talet präglas dock av ekonomisk lågkonjunktur i Norden och ärendet får tillsviðare vila. Den ekonomiska tidsandan berör även Nordic College of Caring Science. Det samarbete som genom åren efterlyses, i form av gemensamma projekt, måste många gånger uppskjutas. En motion om att bilda en intressegrupp för vård- och forskningsetiska frågor över landsgränserna framläggs. Intresse finns men förslaget förföll sedermera på grund av dessa otillräckliga ekonomiska förutsättningar.

Årsmötet 1991 – ny ordförande väljs

Vid årsmötet väljs ny ordförande. Den ”administrativa adressen” är denna gång Finland. Hv.lic. Unni Å. Lindström inträder som ordförande. Hennes doktorsavhandling bär temat: ”De psykiatriska specialsjukskötarnas yrkesparadigm” och försvaras vid Institutionen för vårdvetenskap i Vasa, Åbo Akademi, Finland. Hon besätter småningom en professur i klinisk vårdvetenskap vid institutionen. Avgående ordförande Anna-Christina Ek övertar nu posten som ny huvudredaktör för tidskriften samtidigt som hon kvarstår som kontakt till tidskriften och därmed som adjungerad medlem (§7) i styrelsen för Nordic College of Caring Science (7).

Den vård-/omvårdnadsvetenskapliga grundforskningen är en angelägen fråga i de nordiska medlemsländerna och samarbete angående vetenskapens utvecklingstrender söks nu aktivt även inom de internationella kontakterna. Sammanslutningens nya ordförande Unni Å. Lindström och föreningens första ordförande, prof. Ulla Qvarnström utses till ansvarspersoner för frågor angående internationella möjligheter till samarbete. Årsmötet beslutar att ge styrelsen uppdraget att utreda om International Association for Human Caring är intresserad

av att förlägga "The Annual Caring Conference" till Norden. Det visar sig vara möjligt inom en nära framtid.

I verksamhetsplanen uppgörs riktlinjer inför det kommande verksamhetsåret. Följande konferens, förenlig med årsmötets uppdrag, handlar om grundforskning inom vård/omvårdnad. En arbetsgrupp vid Institutet för Sykepleievitenskap vid Universitetet i Bergen tar ansvaret för konferensen. Prof. Ulla Qvarnström riktar en inbjudan till PhD Helen Ference, Director for Nightingale Society, California, USA och en inbjudan till prof. Kristoffer Gjøtterud vid Universitetet i Oslo, Norge att delta. "Vi känner att det är dags att stanna upp kring grundforskning inom vård/omvårdnad och programmet kommer att bli spännande konstateras i verksamhetsplanen (8).

I ett av årets rundbrev skildrar prof. Elisabeth Hamrin, Institutionen för omvårdnadsforskning vid Hälsouniversitetet i Linköping, Sverige en av sina studieresor utomlands under rubriken: "USA i oktober 1991 – en resa med sting!" Hon skriver "... nyligen hemkommen från en studieresa i Amerika/Canada känner jag mig manad att ge en kort glimt till våra medlemmar. Mitt syfte med resan var att studera amerikansk doktorandutbildning för sjuksköterskor vid olika universitet ... Konferenser och besök på forskningsinstitutioner ingick i mitt mycket givande program." Prof. Hamrin kan kort konkludera att kvaliteten på våra doktorsavhandlingar i Norden står sig väl i jämförelse med USA. "Vi kan dock lära mycket från deras forskarutbildningskurser, både inom "Theory Development" som inom klinisk tillämpning." En fläkt från ett föregångsland inom vård/vårdvetenskapen som USA ger förvisso vind i seglen (9).

2. "Theoria" är hängivenhet för något som kännetecknas av att inte bli mindre av att delas

Verksamheten under år 1992

Ordförande Unni Å. Lindström uppmärksammar medlemmarna på rundbrevens alla möjligheter som ett "språkrör". Hon antecknar i sin hälsning i ett av årets rundbrev:

Min förhoppning är att Norden på ett alltmer påtagligt sätt kan räkna sig som aktiv deltagare i den internationella vårdvetenskapliga utvecklingen i forskning

och teoribildning. Framförallt ser jag i dag grundforskningen som central. Den är nödvändig för att göra den tillämpade och kliniska forskningen klar i sin framtoning som ren vårdforskning (10).

Ordförande hänvisar i sin inbjudan till antikens vise män (Gadamer 1989, 21): "Theoria är hängivenhet för något som kännetecknas av att inte bli mindre av att delas." Rundbreven skall såsom hittills, erbjuda varje medlem en möjlighet till dialog och vetenskapligt utbyte. Ett "Dagens inlägg" initieras i rundbreven. I "Dagens inlägg" kan aktuella forskningar och vetenskapliga frågeställningar presenteras. Även forskare från andra vetenskapsområden inbjuds att delta.

Verksamheten under år 1992 satsar även på en yttre, men dock väsentlig symbol för samhörighet i sammanslutningen. Ett föreningsemlen med förkortningen "NCCS" i samma utformning som sammanslutningens symbol skapas. Utformningen av emblemet presenteras på årsmötet 1993 och godkänns. Ur dokumenten kan fortlöpande utläsas att styrelsens ansvar för verksamheten, både den yttre som den inre, är fortgående. Verksamhetsprocedureerna granskas likaså regelbundet för att trygga att rådande stadgar ger stabila ramar åt verksamheten. Sammanslutningens verksamhet preciseras även vid behov kontinuerligt under årtiondena. Dessa preciseringar innebär ofta stadgeändringar. På årsmötet 1992 gäller stadgeändringen sammanslutningens ekonomiska förvaltning (11).

A Prelude to Practice

Den vetenskapliga konferensen verkställs på Voksenåsens kultur- och konferenshotell i Oslo, Norge. Den ordnas i samarbete med Universitetet i Bergen, Institutt for samfunnsmedisinske fag, Seksjon for sykepleievitenskap (12). Huvudtemat är "Empirical observations bring new light to research; a nursing science practice module". Prof. Ulla Qvarnström öppnar konferensens tema med "Pathways in Nordic Nursing". Prof. Gjøtterud, Norge ägnar i sitt inlägg dimensionen "The New Physics" sin uppmärksamhet. PhD Helen Ference fokuserar "Foundations of Nursing Science". Därefter ägnas dagarna åt, att på olika sätt, närma sig huvudtemat. Kvällssiten samlar deltagarna till olikartade aktiviteter under rubriken "An Evening Prelude to Practice".

Hv.lic. Maj-Britt Högström, Helsingfors, Finland refererar och sammanfattar från konferensen: "PhD Helen Ference' framställning av vård som vetenskap och konst är

fängslade. Den vetenskapliga utvecklingen utgår i främsta hand från Florence Nightingale's naturliga men systematiska mönster. Rörelse, ljus, fantasi och beröring är centrala temata i hennes framställning”.

Det vetenskapliga närmelesättet väcker dock frågor i auditoriet. Frågan handlar om på vilket sätt helhet, mänsklighet och upplevelse på ett mest sanningsenligt sätt kan närmas? Ger vetenskapliga metoder uppbyggda inom den ”klassiska vetenskapen” svaret? En mänsklig ”mening”, enligt det humanvetenskapliga perspektivet, fångas i ett spektrum som inte är bundet till tid och rum. Den vetenskapliga metodologin skall därtill kritiskt diskuteras i relation till den insikten i mänsklighet vi inom vården eftersträvar (13).

I ”Dagens inlägg” i samma rundbrev delger hv.lic. Laila Tolonen, Helsingfors, Finland glimtar från sin licentiatavhandling ”En idéhistorisk vandring i sökandet efter vårdetikens rötter” (14). I den idéhistoriska studien granskas etiken i den finlandssvenska sjuksköterskans arbete under åren 1908-1965 såsom den framträder i tidskriften ”Epione”. Tolonen söker svar på frågan; ”vilka idéer och vilket idémönster ligger till grund för ett etiskt förhållningssätt hos sjuksköterskan och varför?” Därtill söks svar på vilka idéer har bestått och vilka har genom decennierna försvunnit och varför? Författaren sammanfattar: ”Ett etiskt förhållningssätt i vården utgår från en inre tillit, som har sina rötter i respekten för människans värdighet under varje som helst omständighet.”

MScN Birgitta Uuspää, Helsingfors, Finland inleder i samma rundbrev, försommaren 1992, en diskussion angående vetenskaplig metodologi: ”I en artikel nyligen anses att en av vårdvetenskapens starka sidor är den metodriktighet som finns inom forskarkåren. Många forskare håller dock fast vid att den vetenskapliga metoden är experimentet och variationer av detta, dvs. i princip kvantitativ, statistisk metod, medan andra åter håller bestämt på att dessa inte fångar vårdandets väsen och att vi i första hand skall använda kvalitativa metoder .”

Konferensen, dagens inlägg i rundbrevet om det etiska i vården samt frågeställningen angående metodologi i vårdforskningen ger anledning till en kort debatt. Frågorna går dock vidare.

Från insikt till utsikt

Under året går en anhållan till International Association for Human Caring om möjligheten att arrangera "The 19th Annual Caring Conference" i Finland. Den 8 juli 1992 framförs en anhållan till PhD Delores Gaut, President of The International Association for Human Caring. Anhållan framförs i Melbourne, Australien på den internationella sammanslutningens årliga konferens. Önskemålet är att Finland kunde stå värd för en av dessa årliga konferenser. "The International Association for Human Caring" är positiv till NCCS anhållan och i det skriftliga svaret meddelas att arrangemanget är möjligt år 1997. Vid International Association for Human Caring konferensen i Portland i maj 1993 presenterar prof. Katie Eriksson och ordförande i Nordic College of Caring Science, HVD Unni Å. Lindström de nordiska möjligheterna. Ansvariga för verkställandet av konferensen är Nordic College of Caring Science, Institutionen för vårdvetenskap i Vasa, Åbo Akademi, Finland samt Nordic Academy for Nursing Science med president, PhD Vivian Wahlberg, Göteborg, Sverige. PhD Ann Boykin, USA besöker, som representant för International Association for Human Caring, Helsingfors och Finland under sensommaren för att ytterligare diskutera arrangemangen.

Fil.dr. Liselotte Rooke, Sverige och prof. Katie Eriksson, Finland avrundar verksamheten år 1992 i årets sista rundbrev (15). Fil.dr. Rooke reflekterar över "Omvårdnadsteorier – en del av den vårdvetenskapliga utvecklingen". Hon påtalar: "Vad har omvårdnadsteorierna betytt för praktiken, forskningen och utbildningen?" Hon konstaterar dock att omvårdnadstänkande är redskapet för att utveckla omvårdnadsarbetet. Det är ett tänkande som utgör ett motargument mot alla yttre styrformer av vården och är därmed även ett krav som ställs av den marknadsorienterade sjukvården. En tillbakablick på både 1980-talet som på 1990-talet visar att dessa förväntningar lever kontinuerligt i samfundet liksom i samhället. Prof. Eriksson dröjer dock i sitt inlägg vid behovet av en ren vetenskaplig utgångspunkt. Hon reflekterar under titeln "Förutsättningar för en autonom vårdvetenskap". Hon konstaterar att vi har det årtionde bakom oss som kommer att gå till historien som den epok då en vårdvetenskaplig diskussion och utveckling uppstod i de nordiska länderna. Hon påtalar: "Vårdvetenskapen är en autonom vetenskap eftersom den har en unik substans. Det förefaller dock som tre olika strävanden lever då det gäller vårdvetenskap och forskning i de nordiska länderna. Dels lever en strävan till ett autonomt vårdvetenskapligt paradigm, dels en strävan till relativ vetenskaplig autonomi. Därtill kan skönjas ett heteronomt vetenskapligt paradigm då klart avstånd tas från ett autonomt paradigm" (16). Norden står inför ett historiskt utvecklingskede. Medlemsländerna bär även på traditioner som alla på sitt sätt kan inspirera

och utmana praktiken. Frågorna är inspirerande och dialogerna är angelägna. Nordic College of Caring Science arbetar vidare från sin utsiktspost.

3. Quo Vadis? Hvor går du hen?

Verksamheten under åren 1993-1994

Den årliga konferensen 1993, arrangeras vid Nordiska Hälsovårdshögskolan i Göteborg, Sverige (17). Huvudarrangör är "Nordisk Akademi for Sykepleievitenskap" vars medlemmar är tidevarvets föregångare inom vårdforskningen och innehavare av vetenskapliga ämbetena inom vården. Konferensen både planeras och verkställs i samarbete med Nordic College of Caring Science. Övergripande tema är "Människovärde i klinisk sykepleieforskning, vård och omsorgsbilder".

Människovärde och lidande

Inledningstalare är prof. Inge Lønning, Universitetet i Oslo, Norge och prof. Katie Eriksson, Vasa, Finland. Prof. Lønning inleder konferensen med "Menneskeverd og sykepleieforskning". Lønning konstaterar att begreppet människovärde blivit ett positivt honnørsord inom vården. Ordets betydelse varierar dock i innehåll. Som ett etiskt begrepp får betydelsen inte avgöras generellt, utan endast i situationer av respekt för den andra. Prof. Eriksson fokuserar kampen mellan det goda och det onda i "Nya perspektiv på lidandet". Hon konstaterar att vårdvetenskapens stora fråga är lidandets mening. Lidandet är inte enbart ett livslidande utan även ett vårdlidande. Vårdandets mening ligger i att förebygga, lindra och bekräfta. Det angår att ge utrymme åt människan att lida ut och återfinna sin enhet.

Studerandes olikartade framträdanden inom ramen för sina pågående studier syns även i en rapportering från konferensen. Vårdlärarstuderande C. Eriksson, Ekenäs, Finland rapporterar i rundbrevet våren 1993: "Grundforskningen är fokus på konferensen. Vårdvetenskapens ontologi utgående från ett humanvetenskapligt närmelsesätt är det övergripande intresset och etiska frågeställningar fördjupas. Prof. Margarethe Lorensen vid Institutt for Sykepleievitenskap, Universtetet i Oslo, Norge framhåller den mänskliga integritetens betydelse. Begreppet innebär att människan, patienten, skall mötas som en helhet. Till detta skall den kliniska praktiken utvecklas. Flertalet studier representerar även klinisk forskning; bland dem patientens känsla av sammanhang samt livskvalitetsaspekter hos äldre. En

undersökning bland kroniskt sjuka äldre konstaterar att ett flertal åldringar lever sitt liv färgat av depression. Dr. med. Anne-Lise Salling Larsen, Danmark konstaterar i sin forskning att de äldre är i behov av en vård som kan stimulera deras egen aktivitet. Rapporten från konferensen tar även upp de metodologiska närmelsesätten. Ett kvalitativt närmelsesätt framträder klart i ett flertal studier. Som exempel nämns granskningen av sambandet mellan tro och hälsa, likaså studien av vårdarens upplevelser i vårdrelationen med referens till patientens värdighet. En hermeneutisk ansats framgår i studien av skolelevernas hälsa. Samtidigt presenteras även kvantitativa perspektiv på patientvården. En kvantitativ studie under ledning av prof. Elisabeth Hamrin, Sverige pågår med temat: "Vilja och inre kraft hos stroke-patienter". I forskningen "Självvård som redskap i att maximera självvårdpotentialen hos äldre", ger aktionsforskningen infallsvinkeln, dialogen är metoden. Vårdetiska frågor angående det ofödda barnets människovärde och den gravt dementa patientens människovärde granskas. Konferensen avslutas med en paneldebatt under ledning av prof. Ulla Qvarnström, Seksjon for Sykepleievitenskap, Universitetet i Bergen, Norge (18).

Medlemmarna i Nordic College of Caring Science får under 1990-talet uppleva en fortsatt vetenskapsteoretisk paradigmdiskussion. En diskussion som var ett återkommande tema redan på 1980-talet. Nu återfinns den i en mera utvecklad form och med ett klarare sikte på det egna forsknings- och vetenskapsområdet.

Under rubriken "Dagens inlägg" i ovan nämnda rundbrev belyser teol. dr., docent Antonio Barbosa da Silva, Sverige, temat "Vårdvetenskap i vetenskapsfilosofisk belysning" (19). Han hävdar att vårdvetenskapen är en respekterad vetenskap när den besvarar de paradigmatiske frågorna på ett sådant sätt som visar hur den skiljer sig och hur den metodologiskt är relaterad till/från andra vetenskaper, framförallt från den medicinska vetenskapen. Inlägget bekräftar, redan under 1980-talet, väckta tankar.

Riktlinjerna inför följande vetenskapliga konferens år 1994 i Danmark är att lyfta fram metateoretiska frågor och paradigmutveckling. Styrelsemötet bildar en arbetsgrupp under ledning av PhD Agnes Björn, Köpenhamn, Danmark inför planeringen av konferensen (20).

På vej mod et paradigme for sygeplejevidenskab

Konferensens val av tema är "Qua Vadis?" Konferensen skall nu förtydliga den vårdvetenskapliga paradigmutvecklingen, substansens förhållande till metodparadigmet, där

vårdvetenskapens grundmotiv och meningssammanhang skall belysa de gemensamma frågorna och ge ljus åt "Qua Vadis?" Ordförande betonar i rundbrevet, hösten 1993, att det är av vikt att stanna upp inför ett intradisciplinärt perspektiv. Hon konstaterar vidare att kärnan till ett internalistiskt perspektiv synliggörs redan i vår historiska medvetenhet. Vår vetenskap, vår vårdforskning, vår kliniska praxis och vår vårdutbildning bör förankras i en djup historisk medvetenhet. "Qua Vadis? Att vara eller inte vara!" angår frågan om en autonom vårdvetenskap (21).

I verksamhetsårets ovannämnda och sista rundbrev debatterar PhD Agnes Björn, Köpenhamn, Danmark det aktuella paradigmatiska läget under rubriken "På vej mod et paradigme for sygeplejevidenskab":

Det er udtrykt bekymringer for at det væsentlige i sygeplejen, en mellemenskkelig forståelse, vil gå tabt ved en videnskabeliggørelse. Det er imidlertid i sygeplejens paradigme at indfange helheden. Hvorvidt det er muligt, eventuelt i et dialektisk samspil, mellem sygepleje praksis og sygeplejeforskning, at indfange en helhed er fortsat et spørgsmål vi i dansk og nordisk sygeplejeforskning kan arbejde med (22).

Dr.med.vet. Ingegerd Bergbom Engberg, Sverige belyser samma frågeställning i rundbrevet under temat: "Reflektioner över paradigm inom klinisk omvårdnadsforskning."

Vården är nu både professionaliserad som institutionaliserad. Att utöva vård kräver kunskap. Kopplingen mellan det sociokulturella fältet med forskningsresultat och kliniska omvårdnadsforskare som resurspersoner måste förstärkas för att vårdverksamheten skall kunna utvecklas. Den vårdvetenskapliga basdisciplinen arbetar med sina egna formulerade problem som bidrar till att bygga upp den intellektuella tillgången. De ontologiska komponenterna i vårdvetenskapsparadigmet bör innehålla en uppfattning om vetenskapsterritoriet och vårdandets idé som den meningsbärande substansen. Detta kräver en medvetenhet om det egna paradigmet och en vilja till aktivitet i önskvärd riktning.

Fil.dr. Liselotte Rooke, Sverige kommenterar likaså nödvändigheten av en reflektion kring vårddisciplinens utveckling. "Utvecklingen inbegriper djupa kunskapsteoretiska ställningstaganden. Företrädare för disciplinen bör kontinuerligt fråga sig "vem" avgör "vad" som är relevant kunskap inom disciplinen. Hur genereras och utvecklas den kunskap som är relevant? Härtill krävs en djup medvetenhet om det egna paradigmet."

Frågan är av yttersta vikt och PhD Agnes Björn inbjuder till konferensen år 1994 i Köpenhamn, Danmark med följande ord:

We have over the latest decades intensified the discussion about the directions we have to take in Caring Science in the Nordic countries. We have learned to carry out research, although we had to learn it from other professions or we had to go abroad to learn from colleagues who were further ahead. Initially we discussed the concept of caring science as opposed to nursing science. There were strong arguments for the broader, rather multidisciplinary concept of caring science ... Do we then have a common scientific approach? Interpersonal understanding is viewed as essential in caring, and it is feared that the available scientific methods cannot capture this aspect and therefore it might be ignored in the scientific approach to caring (23).

Det kommer senare i denna studie att finnas anledning att återkomma till detta uttalande liksom till inläggen i det sista rundbrevet hösten 1993. Det vetenskapliga paradigmet söker sin form och uppmärksamheten riktas även mot möjligheterna till en ”gemensam nordisk tradition”. I detta skede av utvecklingen kunde givetvis ett flertal andra frågor än ovanstående ställas. Finns redan en vetenskaplig evidens genom aktuell vårdforskning? Patientens väl på ett djupare plan är i fokus. Det visar konferenserna på. Det visar refererade forskningar på. Redan forskning under 1980-talet tog sig an praktikens många frågor. Paradigm- och teoriutvecklingen tillägnas patientens väl. Samtalet och dialogen går vidare.

Vårdvetenskapens grundläggande kategorier

Konferensprogrammet år 1994 omfattar en dialog mellan prof. Katie Eriksson, Finland och lektor, dr. phil. Kari Martinsen, Avdelning för Sykepleievitenskap vid Universitetet i Tromsø, Norge. Prof. Eriksson inleder dialogen under temat ”Caritas och passio – vårdvetenskapens grundläggande kategorier”.

Att bestämma en vetenskaps grundkategorier utgör den centrala frågan då det gäller karaktäriseringen av ett forskningsområde ... De utgör den ontologiska grunden för vetenskapen och verksamheten. Man kan säga ”sådana grundkategorier sådan vetenskap”. ... Ser vi vårdvetenskap som en autonom humanvetenskap framträder det mänskliga lidandet, kärleken och det därigenom möjliggjorda medlidandet som de centrala grundkategorierna. En central uppgift för grundforskningen är strävan till att komma närmare vårdandets kärna och ursprung. En vårdvetenskap förankrad i den historiska dimensionen och den ursprungliga kärnan behöver ett nytt språk som beskriver utgångspunkterna i meningsbärande termer och formulerar det egna meningssammanhanget (24).

Dr. phil. Martinsen framställer sina tankar i ”Omsorg og metafysikk – kan sykepleieforskningen gi plass til det”? Hon dröjer till först vid dialogens natur:

Dialog är å lytte til, höre etter, gå med den andre ... Det er slik jeg vil karakterisere Katie Eriksson og mine dialoger som har pågått i flere år. De har åpnet for en samklang mellom oss og for større forståelse for hverandres tenkning. Den felles grunn vi står på er at omsorgen for den andre forstått som nestekjærlighet er fundamental for alt menneskelig liv, og slik sett også for sykepleien. Denne felles grunn utlegger vi ulikt, fordi vi har funnet ulike filosofer og teologer som vi tenker videre med inn i sykepleien ... Metafysiske fenomener er for Løgstrup nestekjærligheten uttrykt gjennom de suverene livsyttringene, slik som tillit, talens åpenhet, håp och barmhjertighet (25).

Det är inte första gången dessa två representanter möts. Dialogen utgör egentligen ett inlägg i ett kontinuerligt pågående samtal. Det gemensamma i den refererade dialogen utgörs kortfattat av kärleken till människan. Det är det grundläggande budskapet i det återkommande samtalet. För dem som är närvarande är auditoriets uppskattning av dialogen påtaglig.

I konferensens program ingår ytterligare framföranden angående vårddisciplinens paradigm- och begreppsutveckling. Mag. Art. Merry Elisabeth Sheel, Aarhus, Danmark reflekterar över möjligheterna till ett öppet paradigm innefattande människan ur ett både naturvetenskapligt liksom ett humanvetenskapligt perspektiv. PhD Ingegerd Harder, Aarhus, Danmark för reflektionen vidare genom frågan om grundforskning överlag har någon mission inom sjukvårdsforskningen (26).

Olikartade infallsvinklar lever vidare. Konferensen går vidare och programpunkten ”Unga forskare presenterar sina pågående arbeten” tar vid och samlar intresse. Kommentator och ledare för den efterföljande diskussionen är Dr. med. Anne-Lise Salling Larsen, Köpenhamn/Odense, Danmark.

4. Carpe Diem – Helse, Menneske og Miljø

Verksamheten under år 1995

År 1995 ordnas årsmötet och konferensen i Norge. Konferensens ledande tema fokuserar människans hälsa i olika aspekter. Ordförande hälsar: ”Låt oss i gemenskap mötas på

Diakonihjemmets Högskolecenter i Oslo!” Samtidigt utlyses även, för första gången, den kommande internationella konferensen i Helsingfors den 14-16 juni 1997.

Oslo-konferensens innehåll ”Carpe Diem” (27) kom alla medlemmar till del genom rundbrevet, våren 1995. I rundbrevet förmedlas föredrag och abstrakts. Konferensens inledare är den norska filosofen och författaren Nina Karin Monsen. Hon förankrar sitt tema i rubriken ”Helsens Dialog”. Hon skriver:

Min arbeidstittel var først helsens mysterium. Det er en fin tittel, og jeg har også den i bakhodet når jeg snakker. Jeg tror at helsen er et mysterium, og alltid kommer til å være det – og bør være det. Med andre ord må vi komme i dialog med mysteriet ... og indirekte antyde noe om hva jeg tror helse er ut fra et personalistisk grunnsyn. Denne forståelsen av helsebegrepet har virket medikaliserende; alle livets små og store problemer blir definert som sykdom. Misnøye og vantrivsel blir sykdom. Er man ulykkelig, blir man et kasus for helsevesenet, og er man i en livskrise går man til doktoren for å få en diagnose ... Helsebegrepet er viktig fordi det angår vårt menneskesyn og vår selvforståelse. En viktig konklusjon er en påminnelse om at årsak-virkningsloven ikke gjelder på den menneskelige bane (28).

PhD Mary H. Kalfoss, Høgskolen i Oslo, Norge fortsätter dagen under temat ”Carpe Diem – trussel eller utfordring?” Hon reflekterar i sin framställning över vad ”Carpe Diem” innebär. ”Carpe diem” på latin betyder ”se dagen” eller ”plukk dagen” på norska. ”Carpe diem” kan även ses i anknytning till dagens livskvalitets begrepp. ”Carpe diem” tanken tar inte hänsyn till den andra och är en livshållning som egentligen kan bidra till ohälsa, lidande och sjukdom. ”Carpe diem”- handlingar utan hänsyn till Moder Jord och till den andra är dock en utmaning av nuet liksom inför människans framtid. ”Can we continue to enjoy the pleasures of the day without concern and responsibility for future generations?” frågade författaren.

Övriga temata på konferensen hänför sig till hälsan som ett av vetenskapens grundelement. ”Grundläggande hälsomotiv hos ungdomar” presenteras av hv.lic. Lisbet Lindholm, Institutionen för vårdvetenskap i Vasa, Åbo Akademi, Finland. Hon påtalar: ”Olikheter i unga människors hälsobild står att söka i deras hälsomotiv. Motiven ger hälsan en inriktning. Det totala meningssammanhanget, dvs. hela den ungas livsgestaltning där hälsomotiven har sin förankring, är avgörande för den livskraft som åstadkommer rörelse i hälsan”. Fil.dr. Margareta Furu, Stockholm, Sverige tar vid med temat: ”Barnaårens betydelse för hälsan”. Hon presenterar tre modeller, som var för sig används i litteraturen, för att förklara barnaårens

betydelse för hälsa senare i livet och exemplifierar modellerna med forskningsresultat – egna och andra forskares. Hittills vunna resultat visar att det inte finns helt enkla förklaringsmodeller till samspelet mellan individ och miljö, när det gäller hälsoutveckling.

Programmet avslutas med en panel där Nina Karin Monsen, Margareta Furu och Tore Midtvedt, prof. i medicinsk mikrobiologisk ekologi, Sverige möter församlingen i debatt.

Styrelsen diskuterar under året kriterier för medlemskap i Nordic College of Caring Science. Utvecklingen går mot en akademisk grundexamen (master). Studerande inom vetenskapliga program samt personer med en aktiv orientering mot forskning och utveckling inbjuds. Ärendet diskuteras vidare på årsmötet år 1996 (29).

5. The 19th Annual International Caring Conference

Verksamheten under åren 1996-1997

Verksamhetens alltid lika uppmärksammade evenemang förblir årsmötena och de vetenskapliga konferenserna. Ordförande hälsar medlemmarna i rundbrevet med ett tack till vännerna i Norge som arrangerade symposiet år 1995. Nu går budet vidare till Sverige där kassören i Nordic College of Caring Science, fil.dr. Vera Hedly tillsammans med sina medarbetare förbereder symposiet i Stockholm i mars 1996.

Vård ur ett filosofiskt perspektiv

Hälsovårdshögskolan i Stockholm, Sverige står för arrangemangen. Temat är "Vårdfilosofi" (30). Programmet upptar "sårbarhet" och dess olika former, "förtvivlan", "tröst" och "glädje" samt "löftet" i teori och praktik. I den första konferensdagen deltar HVD Margareta Andersson, Stockholm, Sverige, docent Ingegerd Bergbom Engberg, Jönköping, Sverige, fil.dr. Anneli Sarvimäki, forskningsledare, Centrum för utbildning och forskning, Helsingfors, Finland och doktoranderna Birte Pedersen, Århus, Danmark, Gerd Andersson Svidén, Stockholm, Sverige samt Gudrun Kristjansdottir, Reykjavik, Island. I den andra konferensdagen deltar prof. Astrid Norberg, Umeå, Sverige, med. dr. Sirkka-Liisa Ekman, Stockholm, Sverige samt doktoranderna Kerstin Sivonen, Helsingfors, Finland, Terttu Häggström, Umeå, Sverige och Astrid K. Wahl, Bergen, Norge,

Språkets betydelse i praxis och i praktiken, i livskvalitetsaspekter och i hantverkets betydelse inom äldre vården ses som livsnära programpunkter. Konferensen avslutas med en paneldiskussion tillsammans med föreläsarna.

Årsmötet 1996 lägger fram ett förslag till att kalla en tredje hedersmedlem inom Nordic College of Caring Science. Förslaget är prof. Ulla Qvarnström som är sammanslutningens grundare och även dess första ordförande. Utnämningen sker vid årsmötet 1997 i Helsingfors (31).

Human Caring: The Primacy of Love and Existential Suffering

Verksamheten under året 1997 domineras av "The 19th International Nursing Caring Conference" i Helsingfors, Finland. Temat preciseras småningom till "Human Caring: The Primacy of Love and Existential Suffering" (32). Planeringen har krävt sin tid. Arrangemangen diskuteras redan år 1991 inom Nordic College of Caring Science. Anhållan till International Association for Human Caring framförs år 1992. Många krafter samlas därefter bakom konferensen den 14-16 juni 1997. Kontaktnätet är omfattande. Organisationerna och deras representanter är: International Association for Human Caring representerad av president Ann Boykin, PhD, Nordic College of Caring Science representerad av ordförande Unni Å. Lindström, PhD, Nordic Academy for Nursing Science representerad av ordförande Vivian Wahlberg, PhD samt Åbo Akademi, Institutionen för vårdvetenskap representerad av prof. Katie Eriksson, PhD.

Konferensdagarna utlyses i centrala informationskanaler inom vårdområdet, nationellt och internationellt med följande ord (33):

"There will be keynote speakers, seminars, and presentations provided by researchers from throughout the world focusing on the art, science and research of human caring". The planning committee invites for abstracts and posters reflecting the core of the conference: "The Innermost Essence of Human Caring – Love and Suffering". The scope includes:

- The Science of Human Caring
- Research in the Science of Human Caring
- Human Caring in the Clinical Domain
- Education in a Human Caring Profession

Human caring representerar det gemensamma mönstret i allt vårdande och utgör kärnan i alla former av vårdande som syftar till mänsklig växt. Vårdvetenskapen som humanvetenskap skall sålunda i konferensen tillägnas människan, hennes värdighet och frihet oberoende av kontext.

Konferensens första dag inleds med PhD, RN Kathleen Valentine och temat "Reaching for Growth: Perennial Cycles in Love, Suffering and Caring". Den andra konferensdagen inleds med en panel. Temat är "Human Caring – Love and Suffering from a Nordic Perspective". Panelens deltagare representerar de nordiska länderna. De är PhD Ingegerd Bergbom, Sverige, PhD Kari Martinsen, Norge, PhD Sigridur Halldorsdottir, Island samt PhD Agnes Bjørn, Danmark. Moderator är PhD Unni Å. Lindström, Finland och kommentator är PhD Ann Boykin, USA. Den sista konferensdagen tillägnas "The Ambassadors of Caring" och samlar lärare, ledare och forskare. Konferensen avslutas med en panel; "Communication of Research Findings – Vision for the Future" under ledning av PhD Katie Eriksson, Finland. I paneldiskussionen deltar Elisabeth Farmer, PhD, Scotland, Les Fitzgerald, PhD, Australia och Vivian Wahlberg, PhD, Sverige. Ett pre-seminarium organiseras i samarbete med Institutionen för vårdvetenskap i Vasa, Åbo Akademi. PhD Sister Simone Roach, Canada inbjuds att tala under temat "The Human Act of Caring" (34).

Förutom det digra programmet arrangeras studiebesök med inriktning på vårdvetenskapliga aktiviteter. Konferensens deltagare har möjlighet att besöka Helsingfors Universitets Centralsjukhus, Helsingfors eller Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola, Helsingfors.

Årsmötet 1997 – val av ny ordförande

Ordinarie årsmöte hålls nu undantagsvis på annan tid än traditionellt, vilket enligt stadgarna tillfälligt är möjligt (35). En stadgeändring står på föredragningslistan. Stadgeändringen angår valet av huvudredaktör till Scandinavian Journal of Caring Sciences. Beslutet är att årsmötet ansvarar för valet. Styrelsemötet antecknar att Anna-Cristina Ek, Sverige nu avgår som huvudredaktör för tidskriften och att Agnes Bjørn, Danmark tillträder (36). Under året framläggs även ett andra förslag till stadgeändring från föreningens valberedning. Bemanningen av suppleanter till styrelsen granskas (§ 4b). Förslaget är att föreningen har fyra suppleanter istället för tre. Därtill föreslås att PhD Vera Hedly, som under sex år utfört ett värdefullt arbete som sammanslutningens kassör, skall kvarstå som adjungerad medlem till 1998.

Ny ordförande väljs på årsmötet i juni 1997. Marit Kirkevold, RN, EdP, prof. i sykepleievitenskap vid Seksjon for Sykepleievitenskap vid Universitetet i Oslo, Norge väljs till ny ordförande. Kirkevold fick sin PhD examen vid Columbia University i New York. Hennes specifika forskningsområde är dels den kroniskt sjukas vård dels den äldre patientens vård. Hon är engagerad i kompetens- och ämnesutveckling inom äldrevård samt i ett flertal andra nationella uppdrag. Hennes doktorsavhandling bär titeln: "Practical Knowledge Embedded in the Nursing Care Provided to Stroke Patients". Ur årsberättelsen framgår att nyvalda ordförande Marit Kirkevold under år 1997 en tid framåt är involverad i forskaruppdrag i USA. Viceordförande i Nordic College of Caring Science, cand. polit. Kari Skrautvol från Diakonhjemmets Høgskole i Oslo, Norge fungerar som ställföreträdande ordförande under denna tid. Skrautvol deltar åren 1992-1995 i det samnordiska forskningsprojektet: "De eldste eldre og deres livsbetingelser."

Ordförande prof. Marit Kirkevold antecknar i årsberättelsen för verksamhetsåret 1997:

... the 19th International Nursing Caring Conference var den første internasjonale konferanse sammen med The International Association for Human Caring, og dette ble et meget vellykket arrangement med mange deltakere. Den lokale planleggingskomiteen med PhD Katie Eriksson og PhD Unni Å. Lindström i ledelsen gjorde en fremragende jobb i både faglig, kunstnerisk og i den sosiale sammenheng. Temaet "The Primacy of Love and Existential Suffering" ble levendegjort både i ord og i de kulturelle møter mellom nasjonene. Nordic College of Caring Science ordfører Unni Å. Lindström avsluttet sitt ordførerverv etter flere års arbeid med å virkeliggjøre konferansen, en stor innsats gjort av henne og hennes kolleger i Finland (37).

6. Forskningsbaserad vård, utbildning och praktik – kunskap och praxis

Verksamheten under åren 1998-1999

Temat för konferensen i Köpenhamn år 1998 är: "Iacta est alea" – Omsorg, pleje og utdannelse i kulturperspektiv. Cand. cur. Elisabeth Hall och PhD Agnes Björn leder den lokala planeringskommittén (38). Dokumentationen ger inte ytterligare möjlighet till förtrogenhet med innehållet. Den väl genomförda konferensen beviljas ekonomiskt understöd av Dansk forskningsråd.

Till årsmötet 1998 inkommer ett förslag till stadgeändring angående valkommittémedlemmarnas verksamhetstid. Valberedningen skall bestå av tre personer från olika nordiska länder. Ledamöterna väljs för en tid av 3 år och kan omväljas för ytterligare en mandatperiod (39). Under 1990-talet fungerar prof. Elisabeth Hamrin, Sverige under ett flertal år som koordinator mellan medlemsländerna med hjälp av utsedda landskontakter. Senare tar Margareth Bondevik, RN, dr. polit., Bergen, Norge vid. Nu stabiliseras en cirkulation mellan länderna kring ansvaret för att bemanna de förtroendeposter som är nödvändiga för verksamheten.

Forskningsbasert kunnskap og praksis

Den årliga konferensen 1999 verkställs i samarbete med Høgskolen i Bergen, avdeling for helse- og sosialfag og Universitetet i Bergen, Institutt for samfunnsmedisinske fag. Konferensen utlystes som en "Tverrfaglig konferanse for forskere og brukere av helse- og sosialfaglig forskning". Den lokala planeringskommittén består av Margareth Bondevik, Kjell Kristoffersen, Berit R. Hanestad, Torunn Oppedal og Marit Kirkevold. Ur konferensprogrammet nämns följande programpunkter (40):

Konferensen öppnas av ordförande Marit Kirkevold med orden: "Vitenskap for praksis?" Temat belyses nu filosofiskt, teoretiskt, kliniskt och forskningsmässigt. Temat är därtill förankrat i arbetsterapeutiskt sammanhang och klinisk utövning. Temat belyses även ur ett praxis- och utbildningsperspektiv. Ur innehållet under konferensdagarna kan nämnas:

"Forskningsbasert praksis – filosofiske og teoretiske utfordringer" med fil.dr. Anneli Sarvimäki, Forskningsleder, Centrum for utbildning och forskning, Finland, "Intervensjonsstudier og forskningsbasert praksis" med Elisabeth Ljungren, prof. i fysioterapi, Universitetet i Bergen, Norge. Utvecklingsledare och kliniska kvalitetskonsulter deltar. Deras bidrag är: "Klinisk utøvelse, kroppslig kunnskap og forskningsbasert praksis" med Gunn Engelsrud, FoU-leder, Høgskolen i Oslo, Norge och "Forskningsbasert kunnskap og praksis – hvordan tar praksis utfordringen"? med Ingrid Hage Enehaug, Kvalitetskonsulent, Haukeland Sykehus, Norge. Konferensdagarna avslutas med frågan: "Akademiseringen av praktiske fag – er vi på riktig vei" med Tine Rask Eriksen, Lektor, Danmarks Sygeplejerskehøjskole, Århus Universitet.

Konferensens deltagare kan nu delta i en uppföljning av vad de speciellt uppmärksammat i konferensinnehållet. Kommentarer såsom ”dagarna har varit spännande, intressanta och brukbara” finns. Ytterligare tid för diskussion efterlyses. Forskning, teori, praktik och praxis har funnit varandra i ett tvärvetenskapligt perspektiv trots att en ambivalens inför akademiseringen uttalas.

7. Anteckningar angående 1990-talet: Nordic College of Caring Science

– kraften som inte kan förbises

Ordförande Marit Kirkevolds ord i rundbrevet 1999 får summera och avsluta 90-talet. Hon antecknar:

Om knappe en månad er det nittende århundre en saga blott. Århundret da omsorgsforskningen og sykepleieforskningen ble grunnlagt både internasjonalt og i vår egen sfære er historie. I tjue år har Nordic College of Caring Science vært en viktig organisasjon for å fremme vårdforskningens vilkår i Norden. Samarbeid på tvers av landegrenser, institusjoner og profesjoner har vært organisasjonens mål. To av de viktigste bidragene fra Nordic College of Caring Science for å styrke vårdforskningens vilkår var å avholde årlige faglige konferanser hvor nordisk vårdforskning ble presentert og diskutert, samt etableringen av det første og eneste nordiske engelsk-språklige vitenskapelige tidsskrift på feltet. Scandinavian Journal of Caring Sciences har i løpet av sin eksistens utviklet seg til et tidsskrift av internasjonalt kaliber og har et stadigt voksende tilfang av gode artikler (41).

Ordförande konstaterar samtidigt några realiteter angående aktuellt läge för en organisation som satsar på goda, välplanerade och årliga konferenser. Utbudet av konferenser har exploderat sedan Nordic College of Caring Science tog initiativ till sina första konferenser. Konferensutbudet är stort inom Norden likväl som utanför de nordiska gränserna. Samtidigt har forskningen i respektive nordiskt land mångfaldigats. Är tiden mogen för andra initiativ, andra aktiviteter? Vilka är samfundets önskemål inför framtiden?

Detta är en inbjudan som kontinuerligt under årens lopp återkommer. Den går vidare till 2000-talet. Meningsutbyten angående paradig, paradigmutveckling och frågeställningar om framtida inriktning inom vetenskapen och forskningen får sin aktiva inledning under 1980-talet med grundandet av Nordic College of Caring Science. Frågorna berikar 1990-talet. Rundbrevet, med sina inlägg, och dokumentationen från konferenserna lyfter fram en dialog

som egentligen inte betjänas av tolkande mellanhänder. De dokumenterade texterna talar sitt eget språk.

En tillbakablick på Rundbrevet som utkommer i mars 1997 sammanfattar. Prof. Katie Eriksson, belyser frågan om det egna paradigmet på följande sätt under temat; ”Om nödvändigheten av paradigm”. Hon antecknar:

Är det ett tänkande grundat på kriterier härledda ur den yttre verkligheten eller meningsbärande kvaliteter grundade på en inre förståelse av vårdandet som skall vara ledstjärna för det vårdvetenskapliga paradigmet utveckling ur nordiskt perspektiv? Det är nödvändigt i vårt kunskapssökande ifall vi vill bevara vår ursprungliga identitet och finna vägar att tränga in i vårdandets kärna. Det är den verklighet jag vågar möta ansikte mot ansikte och som jag i djup mening vill bära ansvar för (42).

Framställningen i föreliggande arbete av 1990-talets aktiviteter, är i hög grad till sin karaktär beskrivande. Verksamheten under 1990-talet avslutas med frågeställningar som småningom under tillägnandet och återgivandet av texterna vuxit i styrka: Frågan om det egna paradigmet samt frågan om den nordiska, likartade eller olikartade, vetenskapliga traditionen. Dessa frågor vinner i styrka under 1990-talet. Arbetet övergår nu i en översikt av 2000-talet.

Styrelseledamöter under 1990-talet:

Ordföranden:	Styrelsemedlemmar, Danmark
Ek, Anna-Christina, Sverige,	Bjørn, Agnes
Kirkevold, Marit, Norge	Guldager, Else
Lindström, Unni, Å, Finland	Hall, Elisabeth
Styrelsemedlemmar, Finland	Styrelsemedlemmar, Norge
Högström, Maj-Britt	Bondevik, Margareth
Lindholm, Lisbet	Huser, Benny
Tolonen, Laila	Skrautvol, Kari

Styrelsemedlemmar, Sverige

Axelsson, Karin

Hedly, Vera

Noter till del 2

1. Stadgar för NCCS 1990
2. Stadgar för NCCS 1990
3. Årsmöte 1993-03-10
4. Vårdvetenskapligt symposium 1990-04-06/05
5. Verksamhetsberättelsen 1990/1991-04-19
6. Vårdvetenskapligt symposium 1991-04-18/19
7. Årsmöte 1991-04-19
8. Verksamhetsplan 1991-04-19
9. Rundbrev 1991-10-30
10. Rundbrev 1992-06-08
11. Årsmöte 1992-04-02
12. Sykepleievitenskapelig symposium 1992-04-03/02
13. Rundbrev 1992-06-08
14. Rundbrev 1992-06-08
15. Rundbrev 1992-11-13
16. Rundbrev 1992-11-13
17. Vetenskapligt symposium, abstrakts och kompendium 1993-03-12/10
18. Rundbrev 1993-04-28
19. Rundbrev 1993-04-28
20. Styrelsemöte 1993-05-31
21. Rundbrev 1993-11-18
22. Rundbrev 1993-11-18
23. Nordisk konferens i sygeplejevidenskab 1994-03-19/18
24. Nordisk konferens i sygeplejevidenskab 1994-03-19/18
25. Nordisk konferens i sygeplejevidenskab 1994-03-19/18
26. Nordisk konferens i sygeplejevidenskab 1994-03-19/18
27. Nordisk konferanse i sykepleievitenskap 1995-03-19/17/Rundbrev 1995-05-24
28. Nordisk konferanse i sykepleievitenskap 1995-03-19/17
29. Styrelsemöte 1995-03-18
30. Nordisk konferens i vårdvetenskap 1996-03-16/15
31. Årsmöte 1996-03-15
32. Rundbrev 1995-11-27/ The 19th Annual Caring Conference 1997

33. Promemoria från planeringsmöte i Helsingfors 1997-03-16 samt dokument ang. annonsering och information
34. The 19th International Nursing Caring Conference 1997/originalprogram
35. Årsmöte 1997-06-15
36. Styrelsemöte 1997-01-17
37. Årsberetning 1997-1998/1998-03-06
38. Vårdvetenskapligt symposium 1998-03-07/06
39. Årsmöte 1998-03-06
40. Vårdvetenskapligt symposium 1999-06-19/18
41. Rundbrev 1999-11-20
42. Rundbrev 1997-03-15

DEL 3

Inför 2000-talet...

Verksamheten under åren 2000-2004

1990-talet har sitt intresse. Ett vetenskapligt paradig med humanvetenskapens förtecken framförs. Förväntningar, liksom farhågor finns. Den övergripande frågan från 1980-talet är: ”då detta samfund nu är etablerat, finns eldsjälarna som för arbetet vidare?” Frågorna från 1990-talet är omfattande: ”har utvecklingen svarat på behovet av ett paradig för vetenskapen, har vetenskapen etablerats i Norden samt finns en nordisk tradition?” Dessa frågor kan väl besvaras efter översikten av 1980- och 1990-talen. Eldsjälarna finns. Det visar de väl genomförda konferenserna och de nedtecknade tankarna på. Frågan angående vetenskapens etablering kan likaså bejakas. Den egna vetenskapen är akademiskt etablerad. Det vetenskapliga perspektivet och den vetenskapliga formen debatteras. En nordisk tradition efterlyses och en öppen dialog ingår i förväntningarna.

1980-talet kännetecknas av ett första sökande efter ett eget paradig och ett eget intresseområde. 1990-talet tillägnas diskussionen angående den egna vetenskapens vetenskapsteoretiska grund. En inblick på 2000-talets början förespråkar det inomvetenskapliga. Arbetsgruppen för konferensen år 2001 påtalar följande: ”Den vårdvetenskapliga disciplinen börjar få ett fotfäste i Norden. Den stora utmaningen i dag är att vidareutveckla det egna området och den egna substansen, dvs. det teoretiska perspektivet, och att samtidigt tydliggöra och integrera vårdvetenskapens bärande ethos i klinisk praxis” (1).

Under 2000-talet fortsätter Nordic College of Caring Science sina framträdanden. 2000-talet kommer dock, i denna översikt, att enbart täcka åren fram till år 2004. Åren 2005-2006 ägnas planeringen av sammanslutningens 25-års jubileum. Detta arbete övergår nu till att ”lära från” vad dokumenten berättar under 2000-talets första år.

1. Perspektiv och metodologi inom vårdvetenskapen

Verksamheten under åren 2000-2001 (3)

Konferensen år 2000, i Stockholm, Sverige bär temat ”Kvalitativa forskningsmetoder inom vårdvetenskapen – med fokus på hermeneutik, fenomenologi och fenomenologisk-hermeneutik” (2). Konferensen tillägnas utveckling och fördjupning av metodologi för vårdforskare och lärare som undervisar och handleder studerande i olika utbildningssammanhang.

Kvalitativ forskningsmetodologi

Plenarföreläsare i fenomenologisk-hermeneutik är prof. Astrid Norberg, Sverige, i hermeneutik prof. Katie Eriksson, Finland och i fenomenologi universitetslektor Sirkka-Liisa Ekman, Institutionen för klinisk neurovetenskap, arbetsterapi och äldrevårdsforskning, Karolinska Institutet, Stockholm, Sverige samt docent Gunnar Karlsson, Pedagogiska institutionen, Stockholms Universitet, Sverige. Efter plenarföreläsningarna och de mångsidiga parallella sessionerna hålls den första dagen ett gemensamt forum om fenomenologi och den andra dagen likaså om fenomenologisk-hermeneutik. Avgående ordförande för Nordic College of Caring Science, prof. Marit Kirkevold leder den avslutande sessionen.

Vid årsmötet uppstår åter frågan om kriterier för medlemskap i föreningen och mötet fastslår att sammanslutningen är till för aktiva forskare. Mötet kunde dock konstatera att få ansökningar får avslag. Sammanslutningen önskar att tillströmningen av forskare utanför sjukskötarprofessionen ökar. PhD Agnes Björn, Danmark omvald chefsredaktör för tidskriften, framför sin vision att tidskriften skall nå en allt högre internationell spridning. Denna strävan är synlig i diskussionerna genom årtiondena.

Årsmötet 2000 – val av ny ordförande

Vid årsmötet väljs ny ordförande för sammanslutningen (3). Ordförandeposten går till Norge. HVD Dagfinn Nåden doktorerar i Finland och avhandlingen bär titeln ”Når sykepleie er kunstutøvelse. En undersøkelse av noen nødvendige forutsetninger for sykepleie som kunst”. Dagfinn Nåden är førsteamanuens och FoU-ledare vid Høgskolen i Oslo, avdeling for sykepleierutdanning.

Ordförande sänder en hälsning till medlemmarna i rundbrevet efter konferensen i Stockholm. Han får i samtal med deltagarna, efter konferensen, intrycket att konferensen var såväl givande till innehåll liksom till form. Nya tankar uppstår samtidigt som tidigare insikt bekräftas. I sin hälsning framför han även allas tack till avgående ordförande för Nordic College of Caring Science, prof. Marit Kirkevold för hennes insats för sammanslutningens bästa under sina år som ledare för verksamheten (4).

Riktlinjerna för sammanslutningens verksamhet diskuteras. Förslaget att justera verksamheten så att konferenserna hålls vartannat år föreslås på årsmötet. Detta förslag får stöd av mötesdeltagarna. På detta sätt kunde ett samarbete införas med andra organisationer och medlemmarna har möjlighet att såväl delta i Nordic College of Caring Science utbud liksom i annat utbud av konferenser (5). Vid styrelsemötet diskuteras fortsatt rekryteringen av medlemmar liksom betydelsen av det nordiska bidraget i "helse-/sykepleievitenskapen". Den lokala, nationella och aktiva rekryteringen av medlemmar kommer alltid att vara en aktuell uppgift för föreningen, framförallt i syfte att samla forskare kring nordiska vetenskapstraditioner. Kravet på den sökandes formella akademiska utbildning och forskaransats lyftes fram, som betydelsefulla (6). Andra dagsaktuella frågor för ledamöterna är sammanslutningens hemsida liksom det växande behovet av en historisk översikt. I förbindelse med övergången till ny utgivare för tidskriften arbetar styrelsen på en revidering av tidskriftens profil så att den följer disciplinens åligganden. I planerna ingår att upprätta en hemsida för Nordic College of Caring Science med länk till Scandinavian Journal of Caring Sciences.

År 2001 kan även konstateras att sammanslutningens stadgar är översatta till engelska och föreligger i elektronisk version. Nordic College of Caring Science har nu sin hemsida. Adressen är: www.nccs.nu. Tanken är att all dokumentation rörande sammanslutningen nu skall samlas på hemsidan. Det är härfter även möjligt att ansluta sig till sällskapet elektroniskt. Arbetet med att samla material till ett historiskt arkiv för Nordic College of Caring Science påbörjas. I övrigt arbetar styrelsen med frågor angående rekryteringen av nya medlemmar, kontakten till medlemmarna samt med ekonomiska frågor (7).

³ Maj-Britt Högström Hv.lic., Helsingfors, Finland har studerat dokumentationen under åren 2000-2002.

Cantus Firmus – perspektiv og grunntone

Konferensen år 2001 går av stapeln i Vasa, Finland. Arbetet med konferensen sker i samarbete med Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa. Ordförande utlyser konferensen:

Med dette tema velger Nordic College of Caring Science å fokusere på hvordan det perspektivet som vi tillegger vår disiplin kan skape en dypere forståelse for mennesket som trenger hjelp. Cantus Firmus betyr den ”gitte” melodi, og har sitt opphav i middelalderen. Det er den stemmen som skal være fundamentet i komposisjonen og skal høres best. I lys av dette kan vi også snakke om hvordan vårdvitenskapens grunntone og fasthet gestalter seg i dag med historien som bakgrunn (8).

Konferensen riktar sig till forskare, doktorander, vårdlärare och kliniskt verksamma med interesse för evidensbaserat vårdande från hela Norden. Plenarföreläsare är prof. Unni Å. Lindström, Finland, försteamanuens Per Nortvedt, Norge, avdelningslärare Susanne Malchau, Danmark samt FD i vetenskapsteori, leg. sjukgymnast Hildur Kalman, Sverige.

Arbetsgruppen hälsar deltagarna välkomna till konferensen med följande ord: ”Den vårdvetenskapliga disciplinen börjar få ett fotfäste i Norden. Den stora utmaningen i dag är att vidareutveckla det egna området och den egna substansen, dvs. det teoretiska perspektivet, och att samtidigt tydliggöra och integrera vårdvetenskapens bärande ethos i klinisk praxis”. Under konferensen dryftas bl.a. betydelsen av en inre formning av vårdandet, dess värdegrund och etik, vårdandets idéhistoriska grundval och begreppsbestämning i enlighet med en vetenskaplig språkdräkt (9).

I årsberättelsen för år 2001 konstateras att styrelsens arbete upptas av planering och arbete med konferenserna (10). Konferensen den 7–9 mars 2002 i Aarhus, Danmark utgör en central fråga som kontinuerligt diskuteras på mötena. Därtill utses även en arbetsgrupp för Nordic College of Caring Science workshop som planeras till Island i mars 2003. Arbetsgruppen leds av PhD Helga Jonsdottir vid Universitetet i Reykjavik, Island.

2. Mötet och dialogen

Verksamheten under året 2002-2003 (4)

Årsmötet och konferensen år 2002 närmar sig. Styrelsemötena och årsmötet handhar ett förslag om stadgeändring samt ett förslag om instiftandet av en ny fond. Båda dessa ärenden ajourneras till nästa årsmöte men förarbetet är omfattande.

Mödet – i ett teoretiskt og kliniskt omsorgsperspektiv

Ordförande Dagfinn Nåden, Norge samt arbetsgruppens ledare cand. cur. Elisabeth Hall och PhD-stud. Bente Høy, Aarhus, Danmark inbjuder till konferensen år 2002 i Aarhus, Danmark. Temat är ”Mödet – i ett teoretiskt og kliniskt omsorgsperspektiv”.

Gennem sine konferencer vil Nordic College of Caring Science ifølge vedtægterne fremme den videnskabelige og tværvideenskabelige udvikling indenfor de sundhedsvidenskabelige omsorgsfag. Det overordnede tema, ”Mødet”, skal ses som et symbol for de udfordringer de sundhedsvidenskabelige omsorgsfag står over for, og som symbol for de mange retninger der krydser hinanden inden for disse videnskaber. En fælles udfordring for alle indenfor sundhedsvidenskaberne er ”Mødet” med livet, med patient og pårørende, med sygdom, lidelse og død, med sundhedsfremme, med glæde og sorg (11).

Prof. Karin Dahlbergs, Vårdhögskolan, Borås, Sverige, inlägg till konferensen är ”Fenomenologins bidrag till vårdvetenskapen och vårdforskningen. En analys av mötet mellan den transcendentala fenomenologin och livsvärldsteorin”. Prof. Marit Kirkevold presenterar temat: ”Mødet mellem den skrøbelige gamle og den professionelle sundhedsarbejder”. HVD Kerstin Sivonen, Arcada, Nylands svenska yrkeshögskola, Helsingfors, Finland belyser ”Mötet som kliniskt vårdvetenskapligt begrepp med utgångspunkt i begreppsanalys”. Tio sessioner hålls med ”unga forskare”. Även posterutställningen visar på det skapande intresset bland deltagarna. Konferensen avslutas med en invitation till Nordic College of Caring Science workshop år 2003.

Dialogen om ”caring” i teori och praxis

Konferensen i Reykjavik blir inställd. Planeringen är långt framskriden lokalt kring en dialog om ”Caring sciences” i Norden och kring patienten i varierande kliniska kontext (12). Det är

⁴ Laila Tolonen, hv.lic, Helsingfors, Finland har studerat verksamheten under åren 2003-2004.

den första NCCS konferensen på Island. Deltagarantalet visar sig vara lågt och konferensen förläggs till Vasa (13).

Konferensen i Vasa 14-15.5.2003 möjliggörs (14). Första dagen omfattar en gästföreläsning av docent Carol Tischelman med temat "Complexity in caring for patient with advanced cancer". Unni Å. Lindström installeras senare på dagen som professor i klinisk vårdvetenskap. Hon inleder med sin installationsföreläsning. Till följande dag utlyses ett forskarseminarium. Efter forskarseminariet disputerar Maria Arman, Sverige. Hennes tema är "Lidande och existens i patientens värld". Docent Carol Tischelman fungerar som opponent och kustos är prof. Katie Eriksson. Efter disputationen inbjuds till Institutionen för vårdvetenskap, som ännu en tid ligger i det vackra Blomsterhuset i Vasa.

Från årsmötet i Aarhus (2002) finns förslaget att en stipendiefond etableras. Det visar sig att ett startkapital på ca 250000 danska kronor behövs för att upprätta en dylik fond. Årsmötet beslutar att en summa insätts på ett specificerat konto varje år då NCCS ekonomi så tillåter. Därtill inleds ett samarbete med Nordisk Akademi for Sykeleievitenskap angående associerat medlemskap för akademiets medlemmar. Medlemmar som når docent- och professorskompetens kan söka om medlemskap i akademiet men uppmanas bli kvar som medlemmar i NCCS (15). Det anses även viktigt att NCCS tradition med årliga konferenser fortsätter tillsvidare trots ett annorlunda ställningstagande tidigare. Nästa års konferens ordnas i Oslo.

Stadgarna granskas

Vid årsmötet, som hålls i Vasa, beslutes om stadgeändringar i § 1 och § 5 (16). Paragraf 5e bekräftas från årsmöte 2002: "Mandattid för redaktionsmedlemmar och huvudredaktör är 4 år. Huvudredaktör skall vara medlem av NCCS och minst 6 av redaktionsmedlemarna". Paragraf 1 behandlar Nordic College of Caring Science syfte. Förslaget är nu:

Den nordiska sammanslutningen "Nordic College of Caring Science" (NCCS) skall främja den vetenskapliga utvecklingen inom vårdvetenskap, som är utgångspunkt för all vård. Denna vetenskap innebär studium av vårdandet av människan i olika livssituationer och i olika kulturer speciellt i avseende till hennes hälsa, ohälsa, lidande, sjukdom, livslånga handikapp och förestående död.

Utifrån kunskap om människan som en kroppslig, själslig och andlig varelse i en sociokulturell värld skall sammanslutningen främja skapandet av ny och särpräglad vetenskaplig kunskap som grund för vården i dess olika former och kontext. I de länder där vårdvetenskap inte är ett etablerat begrepp kan de begrepp användas som känns nära och som omnämns redan i den första presentationen av sammanslutningen i början av 1980-talet.

3. Nordic College of Caring Science – en bärande kraft

Verksamheten under året 2004

Temat för konferensen år 2004 är ”Verdighet, Sårbarhet, Krenkelse” med sin innebörd. Planeringsgruppen för konferensen inbjuder deltagarna:

I dette rommet er lyset et mittpunkt. I overført betydning kan lyset ses på som ett ethos og kompass, som ska angi retningen for vår virksomhet, det vil si at vi har et forskningsetisk ansvar i forhold til hvilke verdier og fundament forskningen hviler på, slik at den kan føre til bedre helse for pasienten (17).

Själva konferensen hålls 26-27 mars 2004, med Høgskolen i Oslo som lokal arrangör. Konferensen varar i tre dagar, medan en av dagarna reserveras för mottagning, arrangerad av Oslo stad på Oslo rådhus.

Konferensen arbetar i tre parallella sessioner uppdelade på ”Värdighet”, ”Kränkning” och ”Sårbarhet” (18). Den vårdvetenskapliga substansen är företrädd i denna konferens med plenumföredrag av prof. Kenneth Asplund, Institutionen för vård- och hälsovetenskap vid Mitthögskolan i Sundsvall, Sverige. Hans tema är ”Gränssituationer i omvårdnadsrelationen”. Forsteamanuens Eva Gjengedal, Institutt for samfunnsmedisinske fag, Universitetet i Bergen talar över temat ”Hvordan generere teori fra kvalitative data” samt klinisk översköterska och seniorforskare Susan Rysahl Hansen, Palliativ medicinsk afdeling, Bisbebjerg Hospital, København belyser temat ”Verdighet og lidelse i livet med uhelbredelig kræft – fra idealer til levet virkelighet”.

Abstrakten till konferensen är många och det samlade materialet är en god läsning för deltagarna. Den som är närvarande på konferensen har många sessioner att välja mellan. Utbudet är digert. Under sessionen ”Verdighet” belyses: “Ett värdigt bemötande inom

äldreomsorgen” av lektor Margret Lepp, Institutionen för vårdvetenskap, Högskolan i Borås, Sverige samt “Verdihetsproduksjon som ideal i sykepleieres møte med abortsøkende kvinner” är høgskolelektor Benny Husers tema. Hon kommer från Hogskolen Stord/Haugeland, Norge.

Med temat ”Kränkning” kan deltagarna lyssna till “Allvar som vårdetiskt begrepp” med Hv.mag. stud. Britt-Marie Vik och lektor, docent i vårdvetenskap Lisbet Lindholm, båda från Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa, Finland. Med temat “Waiting time-an offence” intas auditoriet av PhD student Mette Spliid Ludvigsen, Dept of Nursing Science, Faculty of Health Sciences, University of Aarhus, Danmark.

”Sårbarhet” tillägnas temat “Livsförståelseetik i mötet med den sårbara människan” med universitetslektor, HVD Arne Rehnsfeldt, Institutionen för Vård och välfärd, Hälsouniversitetet, Norrköping, Sverige. “Sårbar og sterk” är rubriken för høgskolelektor Hege Bøen, Avdeling for sykepleierutdanning, Diakonhjemmet Høgskole, Oslo, Norge. Hennes inlägg belyser projektet “Å være revmatiker i lokalsamfunnet”.

De här slumpmässigt valda temata representerar inslag från de olika nordiska länderna. Sista dagen avslutas med session för “nya forskare” och plenumföredrag av prof. Katie Eriksson, Institutionen för vårdvetenskap, Vasa med temat “Vårdvetenskap – tradition, mission, vision”. Därmed fortsätter vandringen i vetenskapens tecken under 2000-talet, i dialog med vetenskapens bärande nordiska krafter, på annat håll i denna skift.

4. Anteckningar angående verksamheten under åren 2000-2004

Medlemssituationen under 2000-talet är god. Föreningen har nu har 116 medlemmar samt 3 hedersmedlemmar. Sverige har fortsättningsvis det största medlemsantalet, 57, följt av Finlands 21, Norges 17, Danmarks 16, Islands 3 och USA med 2 medlemmar (19, 20). Ekonomin är även balanserad och eldsjälur finns fortfarande, det visar konferenserna. Styrelsens arbete underlättas av ny teknik. Rundbrevet finns kvar i mindre utsträckning men dessutom ligger NCCS tidsenligt på nätet. Den som var med på 1980-talet kan säkert inte glömma föreningens kamp för anskaffande av den första ordbehandlingsapparaten. Vid den tidpunkten fanns behovet hos tidskriften. Verksamhetsåret 2005-2006 är jubileumsår. Samtidigt väljer Nordic College of Caring Science även ny ledare. NCCS har verkat i 25 år

och jubileét förbereds då punkt sätts för denna historiska överblick. Mycket vatten har flutit mellan länderna under tiderna och broar byggts.

Styrelseledamöter under 2000-2004-talet:

Ordförande:	Styrelsemedlemmar, Danmark
Nåden, Dagfinn, Norge	Bjørn, Agnes (adj.)
	Hall, Elisabeth
Styrelsemedlem, Norge	Høy, Bente
Huser, Benny	Rydahl-Hansen, Susan
Styrelsemedlemmar, Finland	Styrelsemedlemmar, Sverige
Lindholm, Lisbet	Fredriksson, Lennart
Sivonen, Kerstin	Gunnars, Barbro

Eftertankar – en tillbakablick på årtiondena

Ovanstående dokumentation och anteckningar angående läget under 1980 och 1990-talet samt delar av 2000-talet belyser decennierna. Såsom tidigare konstateras, behövs ”eldsjälar” för Nordic College of Caring Science fortsatta liv. Den inbjudan som genomsyrar årtiondena och som kontinuerligt går ut till medlemmarna är: ”kom och delta”. Det lyssnar medlemmarna till. Ibland hörsammas inbjudan mera under årens lopp, ibland mindre. Konferensutbudet är digert, både nationellt och framförallt internationellt.

Under 1980-talet grundas Nordic College of Caring Science och den egna vetenskapens grundläggande vetenskapsteoretiska frågor diskuteras, tillsammans med filosofer och vetenskapsteoretiker. Motstånd möts. Under 1990-talet etableras vetenskapen. 1990-talet kan, inom Nordic College of Caring Science, ses som ett forum för dialog om behovet av det egna vetenskapliga territoriets paradig. Frågan angående vad vi önskar framhäva debatteras. Om 1980- och 1990-talen kan skattas som dels sökande dels frågande årtionden, representerar 2000-talet ännu ”öppna horisonter”. Det finns en samlad vetenskaplig erfarenhet tillägnad patientens väl. Det visar konferenserna med sina inlägg samt de öppnade dialogerna från 1980- och 1990- talet redan på.

Styrelsemöten, årsmöten och arbetsmöten av olika slag är de kontinuerliga verksamhetsformerna. De är värdefulla. Utan detta, ofta dolda, arbete skulle Nordic College

of Caring Science inte ha sina synliga framträdanden. Konferenserna stiger fram. Några konferenser uppmärksammas mera och andra mindre i detta arbete. Källorna som förmedlar avgör. Temata på konferenserna och i rundbreven kommenterar och berättar. En grundläggande fråga för NCCS kvarstår; ”finns en synlig nordisk linje?” Möts traditionerna ”i sig” inom Nordic College of Caring Science? Dialogen går vidare under kommande år och decennier. Ovanstående text utgör glimtar från några årtionden. Texten tecknar inte närmelsevis helheten i den historia Nordic College of Caring Science representerar. Men Nordic College of Caring Science fortsätter att kalla sina medlemmar. Nya generationer växer upp, forskningen och dialogen går vidare.

Noter till del 3

1. Program och information från konferensen 2001-03-10/08
2. Program NCCS konferens 2000-03-10/09
3. Årsmöte 2000-03-10
4. Rundbrev 2000-06-05
5. Årsmöte 2000-03-10
6. Styrelsemöte 2000-05-16
7. Styrelsemöte 2000-03-11
8. Rundbrev 2000-06-05
9. Program och information 2001-10-08
10. Årsberetning 2001
11. NCCS – konference 2002-03-09/07
12. Konferensprogram, Reykjavik 2003
13. Rundbrev 2003-03-03
14. Konferensprogram 2003-05-15/14
15. Rundbrev 2003-03-03
16. Årsmötesprotokoll 2003
17. Välkomsttale/konferensen 2004-03-27/25
18. Konferensprogram 2004-03-27/25
19. Årsmöte 2004
20. Årsberättelse 2004

Källor

Brev (1 st. även publicerat i artkelform)

Artiklar bevarade i arkivet

Konferensprogram med vidhörande dokument (även rapporter)

Rundbrev med vidhörande information (även rapporter)

Stadgar

Styrelsemötesprotokoll med vidhörande dokument

Årsmötesprotokoll med vidhörande dokument

Litteratur

Gadamer, H. 1977. *Philosophical Hermeneutics* (trans. Linge, D.E). University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London.

Heyman, I. 1995. *Gånge hatt till... Omvårdnadsforskningens framväxt i Sverige – sjuksköterskors avhandlingar 1974-1991*. Daidalos, Göteborg.

Liedman, S-E. 2000. *I skuggan av framtiden. Modernitetens idéhistoria*. Albert Bonniers Förlag, Viborg, Danmark.

Bildandet av Nordic College of Caring Science

Ulla Qvarnström

Professor emerita

Ordförande NCCS 1981-1986

I september 1979 påbörjade jag mitt akademiska åtagande som professor i sykepleie vid universitetet i Bergen, Norge. Arbetet innebar planering av och genomförande av akademiska kurser som en del av den lägsta akademiska graden (Cand.mag.grad) samt vidareutveckling av dessa kurser mot den högre graden (Cand.Polit) och doktorsgraden (Dr.Polit) I samband med detta arbete kände jag ett stigande behov av någon form av samhörighet i denna nya värld som etableringen av sykepleie som akademiskt ämne vid universitetet utgjorde. Jag kände starkt behovet av någon form av forum där man kunde utbyta tankar och erfarenheter med andra nordiska sjuksköterskor som också hade påbörjat ett akademiskt arbete. Ett sådant forum skulle kunna tjäna som samlingspunkt för utbyte av idéer och tankar kring en framväxande vetenskap.

I mars 1980 inbjöds jag att föreläsa vid en internationell konferens i Cardiff anordnad av Royal College of Nursing, England. Vi var tre deltagare från Norden – förutom jag själv deltog även Catharina Lindenkrona och Hjördis Björvell från Sverige. Flera nordiska deltagare var väntade men de kom aldrig fram då flygplatsen i Köpenhamn lamslogs av dimma. Under pauserna på konferensen framförde jag mina tankar till de svenska kollegerna om mitt upplevda behov av någon form av organiserad gemenskap inför etableringen av omvårdnad/sykepleie som akademisk disciplin vid universitetet. Vi var alla tre imponerade av och inspirerade av den engelska organisationen Royal College of Nursing.

Tillbaka i Bergen arbetade jag vidare med den i Cardiff etablerade tanken om en organisation. En liten men effektiv arbetsgrupp organiserades. Genom personliga kontakter skaffade vi fram information om amerikanska och engelska organisationer inom omvårdnadsområdet. Genom vänner fann vi en person som var professionellt utbildad inom föreningsjuridik. Denne var oss behjälplig med utformandet av den tilltänkta organisationens stadgar. Allt detta

frivilligt och på fritiden. Med förslag till stadgar och förslag om organisationens tvåhuvud uppgifter; etablering av årliga vetenskapliga konferenser och etablering av en vetenskaplig tidskrift inbjöds hösten 1980 presumtiva medlemmar att delta i det första mötet i Bergen.

Den allra första konferensen som kan beskrivas som en ”minikonferens” hölls vid universitetet i Bergen med arbetsgruppens medlemmar som deltagare och med professor Anders Gogstad vid medicinska fakulteten som redogjorde för den sjuåriga process med diskussioner i alla tänkbara vetenskapliga instanser som föregick etableringen av Institut for sykepleievitenskap vid universitetet i Bergen.

Senare på eftermiddagen avhölls det möte då Nordic College of Caring Science bildades. Mötet varade i många timmar och leddes av Kerstin Segesten (då Andersson). Orsaken till de långdragna diskussionerna var de olika uppfattningar man hade dels beträffande organisationens namn och vilka som kunde tänkas bli antagna som medlemmar. Vad namnet beträffar fann man det praktisk att använda en engelsk beteckning då de nordiska språken skiljer sig vad gäller beteckningen för omvårdnad och ingen gemensam beteckning gick att finna. Även begreppen ”nursing” och ”caring” blev föremål för långdragna diskussioner. Till slut enades man om och beslutade att begreppet ”caring” skulle ingå i organisationens namn inte minst i ljuset av att detta begrepp omfattar vård och omsorg i ett vidare perspektiv. Tanken bakom valet av begreppet ”college” var dels inspirerat av den engelska organisationen Royal College of Nursing, dels att man inom organisationens ram i samband med årsmötena skulle driva vetenskapliga seminarier. Ordförande Kerstin Segesgten gjorde en heroisk insats denna eftermiddag och kväll när hon under mötets alla motstridande diskussioner behöll sitt stoiska lugn och med professionell erfarenhet av mötesledning drev de olika förslagen till beslut. Vid mötet valdes jag till organisationens ordförande – ett uppdrag jag innehade i många år.

Nu började det egentliga arbetet med uppbyggnaden av organisationen som i dagligt tal fick beteckningen NCCS vilket är en förkortning av den engelska beteckningen Nordic College of Caring Science. För att utveckla organisationens logo fann Kerstin Segesten ut att hennes mammas broderibok kunde komma till nytta. I broderiboken fann hon de allra största bokstäverna för bokstaven n, c och s. Med hjälp av smörpapper och karbonpapper ritade hon av bokstäverna och utarbetade föreningens logo. Nu representerar de beteckningen NCCS.

Vi har nu en styrelse utan några som helst ekonomiska resurser varför all den fantasi som styrelsens medlemmar kunde uppåda verkligen kom till sin rätt. Som ett första steg i uppbyggnaden av ekonomin skänkte styrelsens medlemmar pengar vilket gjorde det möjligt att etablera ett konto för inbetalning av medlemmarnas årsavgift. För att skapa nordisk gemenskap beslutades att årsmötena skulle cirkulera mellan de nordiska länderna. För att stimulera det vetenskapliga arbetet anordnades i anslutning till varje årsmöte ett seminarium där vi anlidade mycket välrenommerade personer inom vetenskapsteori och filosofi. De personer som deltagit i detta banbrytande arbete är framför allt professor Ingemar Pörn från Finland, professor Håkan Törnebohm från Sverige och professor Uffe Juul Jensen från Danmark. Dessa seminarier övergick med tiden till att ta form av årliga vetenskapliga konferenser med omvårdnadsforskare som presenterade sina vetenskapliga arbeten.

Som ett led i kontakten med kollegor i de nordiska länderna utarbetade styrelsen en modell för kommunikation med kollegor. Modellen gavs beteckningen Rundbrev. I detta rundbrev informerade man om händelser som rörde omvårdnad i stort men där man framför allt meddelade om olika möten, konferenser etc. Detta rundbrev utarbetades enligt en cirkulationslista bland styrelsens ledamöter i de nordiska länderna och sändes till organisationens medlemmar. I detta arbete kom papper, sax och lim verkligen till nytta.

Med tiden kunde organisationens ekonomi förbättras på så sätt att man med en utarbetad organisatorisk modell med två klara målsättningar; vetenskapliga konferenser på nordisk nivå och nordisk vetenskaplig tidskrift kunde söka ekonomiskt bistånd hos olika instanser. Nordic College of Caring Science fick bl a ekonomiskt stöd från Nordiska Rådet.

Etableringen av en nordisk vetenskaplig tidskrift visade sig vara ett mycket tidskrävande och mödosamt arbete. Kerstin Segesten påtog sig detta viktiga banbrytande arbete som bland annat innebar att skapa kontakter med de företag och institutioner som publicerade vetenskapliga tidskrifter på den internationella arenan samt utveckla regler/föreskrifter för publicering av vetenskapliga arbeten. Tidskriften fick namnet "Scandinavian Journal of Caring Sciences".

I dag utges den internationellt fyra gånger om året och har fått undertiteln "Leading International Health Science Journal". I presentationen av tidskriften kan man läsa att den är "en established quarterly, peer reviewed journal with an international reputation. As the

official publication of the Nordic College of Caring Sciences, the Journal shares their mission to contribute to the development and advancement of scientific knowledge related to health, well-being, illness and the alleviation of human suffering. The emphasis is on research that has the patient, family and community focus and which promotes an interdisciplinary approach. Of special interest are scholarly articles addressing and initiating dialogue on theoretical and methodological concerns related to critical issues. All articles are expected to demonstrate respect for human dignity and accountability to society”.

Under de tjugofem år som gått sedan Nordic College of Caring Science bildades utifrån ett starkt behov av en vetenskaplig gemenskap har vård/omvårdnad steg för steg etablerats som en vetenskap och är i dag representerad vid så gott som samtliga nordiska universitet/högskolor med ett stort antal studenter och doktorander och där vetenskapligt utbildade innehar ämbeten som professor eller tjänst som lektor. Vid en tillbakablick på de tjugofem år som gått sedan Nordic College of Caring Science bildades är det en stor glädje att kunna konstatera att framtiden ser mycket ljus ut för omvårdnad som etablerad vetenskap i vilken både organisationen Nordic College of Caring Science och den vetenskapliga tidsskriften Scandinavian Journal of Caring Sciences spelat en betydande roll.

Gemenskap som uttryck för vårdvetenskaplig ordning

Unni Å. Lindström

Professor Åbo Akademi, Vasa

Ordförande NCCS 1991-1997

Gemenskap som ett uttryck för såväl vårdandets och vårdvetenskapens ethos och meningssammanhang skapar en inre ordning i den vårdvetenskapliga kunskapen. Vårdandets inre kärna sammanhålls av denna ordning, vilket gör att de olika kunskapsfragmenten, såväl inre som yttre, blir en enhet eller med Nygrens ord: *”Det som i varje fall avgör en vetenskaps karaktär är alltid, icke de enskilda elementen, som ingår däri utan den ordning och sammanhang skapande idé, under vilken de ställas. Skall en samling av kunskaper kunna erkännas såsom vetenskap, så måste de alltså kunna uppvisa, att de sammanhålls av en legitim ordningsprincip.”*⁵

Den vårdande gemenskapen utgör den inre ordningen, som skapar och upprätthåller den enhet eller kärna, som bär på vårdandets innersta mening. Den vårdande gemenskapen utgör tillsammans med ethos, caritas, den legitima vårdvetenskapliga ordningen, dvs. det som ger vårdvetenskapen dess speciella särdrag eller natur. Vårdvetenskapens ethos och meningssammanhang inställer siktet i det vårdvetenskapliga kunskapssökandet mot denna kärna. Den vårdande gemenskapen som vårdandets meningssammanhang utgör en källa till kraft och mening i vårdandet. Denna gemenskap utgör dels fundamentet för människans vardande och dels fundamentet för ett vårdande i kärlek med strävan att lindra lidande och tjäna livets lagar. I en vårdande gemenskap utgör livets helighet ett grundvärde och den vårdande gemenskapen upphör i samma stund som detta värde kränks. Denna vårdande gemenskap bildar det naturliga meningssammanhanget för såväl vårdandet som för vårdvetenskapen och blir evident förutom i vårdandets kärna, i den vårdande kulturen och en vårdvetenskap som bejakar denna tradition.⁶

⁵ Nygren, 1922, 21.

⁶ Denna tankegång är i enlighet med den vårdvetenskapliga traditionen vid Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi. Se Eriksson, 2001, 2003; Eriksson & Lindström, 2000, 2003; Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2006.

Den vårdande gemenskapen – en källa till vardande

Gemenskapens rum gestaltas olika utgående från vår uppfattning om den verklighet som vårdandet relaterar till, en verklighet som uppfattas olika beroende av olikheter i ontologiska ställningstaganden. Den dominerande traditionen inom den internationella vårdforskningen har präglats av, att övervägande relatera verkligheten till en empirisk verklighet, som kan uppfattas med våra sinnen och beskrivas med ett logospråk.

Med utgångspunkt i axiomet⁷ ”Människan är i grunden enheten kropp, själ och ande” bejakas den andliga dimensionen och sålunda en verklighet som når utöver människans gränser. Denna verklighet, som av Eriksson och Lindström⁸ benämns för den verkliga verkligheten, sträcker sig utöver existensen och inbegriper även transcendensen.⁹ I den verkliga verkligheten kan gemenskapens rum vidgas till en rymd, där existensen och transcendensen kan vidröra varandra på ett sätt som kastar ljus över livets mysterium.

Den verkliga verkligheten, som binder samman, det inre och det yttre, det timliga och det eviga, det partikulära och det universella, låter sig inte fångas i kategorier eller enbart med ett logospråk utan söker ett språk, som skapar verkligheten, ett språk som döljer och uppenbarar på samma gång. Symbolen, vars form och innehåll relaterar till såväl en gemensam som en personlig källa, har möjligheten att förena den yttre världen med människans inre värld och sammanbinda existensen med transcendensen.¹⁰ Symbolens universella sida, som bär på en gemensam mening möter människans inre värld i ett mellanområde där människan kan knyta sitt eget betydelseinnehåll till den universella meningen, där sålunda den egna unika meningen binds samman med den universella. Symbolen kan sålunda bana väg för en gemenskap som sträcker sig utöver det existentiella och appellerar till den andliga dimensionen¹¹ i enheten människa, genom att inbjuda människan till ett större sammanhang som saknar rumsliga och tidsliga gränser. Symboler som förenar det universella och partikulära så, att de får finnas samtidigt inlätade i varandra och berika varandra, kan sägas utgöra viktiga fästpunkter för den vardande rörelsen. När livets universella sida med sina olika schatteringar från mörker till ljus symboliskt kan synliggöras så, att den vidrör den

⁷ Eriksson, 2001, 14; Lindström, Lindholm & Zetterlund, 2006.

⁸ Eriksson & Lindström, 2003.

⁹ Såväl Marcel (1958) som Jaspers (1977) relaterar existensen till den enskilda människan medan transcendensen ses som den allomfattande livstotaliteten som omsluter både människan och tingen.

¹⁰ Jfr Waardenburg, 1980.

¹¹ Biedermann, 1991.

partikulära gestaltningen och det partikulära får ge det universella sin specifika betydelsenöns, skapas en rörelse som bär den vårdande gemenskapens livsbringande kraft.

Människans längtan att dels få varda i sin unikhed och dels få känna en tillhörighet till en djupare, mera allomfattande gemenskap uttrycker något av rytmen i den rörelse som livet slår an. Denna rörelse bejakar såväl det partikulära som det universella och i gemenskapens rum kan människan finna genvarets eko, som ljuder när existensens och transcendensens rörelser omsluter varandra. I detta gemenskapens rum kan människan i sin existentiella ensamhet träda fram i skydd av en allomfattande gemenskap.¹² Den vårdande gemenskapen där ensamhet och gemenskap får sluta förbund med varandra och där meningssammanhangets konturer träder fram i ljuset av kärlekens kraft, kan igenkänna något av det heliga, som finns i varje människas innersta väsen och enhet.

I gemenskapen härskar något av det som Piltz benämner nådens tillstånd,¹³ vilket innebär att man är omsluten av kärlek och man känner glädje och erfar det sköna. Framförallt innebär nåden en känsla av frihet, en frihet att varda i enlighet med sin innersta längtan och en upplevelse av värdighet att vara människa. I nådens tillstånd blir människan såväl givande som tagande och träder in i det godas tjänst.

Detta kan jämföras med Weils tanke om att nå utöver det personliga, dvs.: *”Att det icke-personliga i människan är heligt och enbart det”*.¹⁴ Enligt Weils tanke uppnås denna icke personliga sfär endast i ensamhet såväl i yttre som inre mening där det finns ett utrymme kring varje människa, vilket medför att hon i vissa fall kan förfoga över sin tid samtidigt som hon måste vara omgiven av värme och kärlek. Det är i denna kärlekens gemenskap som människan uppnår full frihet att varda.¹⁵ Det är genom detta som människan i enlighet med Piltz¹⁶ tanke uppnår den frihet, som utgör hennes värdighet och förmåga att tjäna.

Weil lyfter fram ansvaret som möter den människa som når utöver det personliga och säger att *”Var och en som kommit in i det icke-personligas sfär, möter där ett ansvar gentemot alla*

¹² Jfr Lassenius (2005, 115) som säger att rummet tar form i människans kamp för att bejaka sin väsenkärna i hälsans och lidandets rörelse som andehemmet. Men hon kan också söka dölja och lägga undan sitt varas möjligheter och sin frihet i rummets gömmor.

¹³ Piltz, 1999, 124-127.

¹⁴ Weil, 1994, 17.

¹⁵ Jfr Piltz, 1999.

¹⁶ Piltz, 1999, 25.

*människor, ansvaret att hos dem skydda och värna inte det personliga utan den svaga möjligheten, som hos varje människa finns dold under det personliga, att nå över i det icke-personliga.*¹⁷

Rörelsen mellan det partikulära och universella kan i enlighet med Gadamer¹⁸ tankegång förstås som ett heuristiskt skeende, där gemenskapen ger rum för olika tolkningar och möjliggör, att människan kan överskrida sina tidigare möjligheter, dvs. bilda sig. I bildningen arbetar sig människan ut ur det substantiella livets omedelbarhet och förvärvar allmänna grundsatsar, dvs. att arbeta sig upp till tanken och saken överhuvudtaget.¹⁹ Denna rörelse bär även på möjligheten för människan att finna näring och hållpunkter för försoning. Det universella bidrar till ett frigörande från en bundenhet till de krafter i det partikulära som hämmar den vardande rörelsen. Försoningen som ger styrkan att med större ödmjukhet leva med ofullkomligheten gentemot sig själv och sin medvärld och den hörsammar livets lagar.

Den vårdande kulturen som bärare av gemenskap

Kulturens kärna utgörs av dess ethos eller de grundvärden man valt att förverkliga, vilka avspeglar den meningsbärande inre ordningen i vårdandet och där gemenskapen uppstår kring detta ethos. Ethos är höjt över det partikulära och utgör siktet för de gemensamma strävandena. Människor som 'samskapar' föder ett meningssammanhang, en kultur som är livgivande, öppen och inbjudande. Det är det gemensamma i meningssammanhanget som ger mening åt allt som sker. Kulturens inre liv präglas av samskapande och delaktighet samt ett värnande om traditionen.²⁰

En vårdande gemenskap möjliggörs i en vårdande kultur, där man valt att bejaka de bärande vårdande kulturgodsen och de grundvärden man valt att förverkliga. Varje kulturs viktigaste uppdrag har under alla tider varit att odla, vårda och vörda livets lagar och människan lider mycket onödigt eftersom hon glömt kunskapen om livets lagar.²¹ I en kultur där vi känner livets lagar finns bevarat något av det ursprungliga livet – som vi visar vördnad inför, en äkta vördnad som andas ödmjukhet och öppenhet. I en levande vårdkultur återskapar vårdaren i sin

¹⁷ Weil, 1994, 19.

¹⁸ Gadamer, 1997, 213.

¹⁹ Jfr Hegel, 1987.

²⁰ Eriksson, 2003, 30. Enligt Nygren (1982) är mening och sammanhang växelbegrepp: ” Utan mening inget sammanhang och utan sammanhang ingen mening”! Ett fenomen eller en utsaga kan bli förstådd endast i sitt sammanhang. Tar man bort sammanhanget upplöses även meningen. Dessa begrepp genererar ömsesidigt varandra och bildar ett 'meningssammanhang' (content of meaning).

hållning, i sitt varande och i sitt språk ständigt en gemensam värdegrund och ett gemensamt tankemönster. För att detta återskapande skall kunna äga rum förutsätter det att man tillägnat sig de gemensamma kulturgodsens som är bärare av de värden som man helighåller.²²

Varje kultur bär på fröet till sin egen undergång och hotet mot en levande kultur finns ofta i det yttre kravet på effektivitet, vilket lätt utarmar kulturen,²³ som då tenderar att övergå i civilisation. I en civilisation omöjliggörs en trädning av ethos och de bärande kulturgodsens, eftersom grundvärden ofta förvandlats till värderingar och ideologier och ethoset övergår till moral. Piltz²⁴ menar att ethos står för en levande gemenskap på olika nivåer, som utgör grunden för en idealbildning, som hjälper människan att handla etiskt i olika situationer. De etiska motiven och den etiska drivkraften kan aldrig bindas till enbart regler. Ethos och idealen utgör en vision och möjliggör att vi kan kvarhålla en nödvändig abstraktion för att bevara grundvärden. Vid varje krav på att konkret realisera högre teoretiska och etiska värden finns det risk för att de utarmas och trivialiseras.²⁵ Grundvärden, det heliga, måste förbli en form av abstrakt vision, en ledstjärna, något att söka sig emot, en förväntan som ger människan kraft att varda. Gemenskapen fortlever genom att dessa grundvärden ständigt återskapas och utläggs. Gadamer²⁶ skiljer mellan det ”abstrakta allmänna” och ”det konkreta allmänna”. Det konkreta allmänna bärs av olika gemenskaper i form av ett gemensamt sinne. Olika gemenskaper bildar sin egen mening i tillvaron, dvs. utvecklar en egen förståelse av en gemensam verklighet (jfr här vårdande gemenskap). Weils²⁷ tanke är, att det icke-personliga inte kan uppnås i ett kollektiv (motsats till kultur) som inte ger utrymme för den enskilda utan betonar ett ”vi”.²⁸ Det är också ett kollektiv som blivit främmande för det heliga och Weil menar att förhållandet mellan kollektivet och personen först och främst bör ta sikte på att avlägsna allt som kan hindra det hemlighetsfulla i rörelsen, som består i att den icke personliga delen får gro och växa.²⁹

²¹ Eriksson, 2005, 3.

²² Eriksson, 2003.

²³ Jfr Berdjajev, 1990.

²⁴ Piltz, 1998.

²⁵ Jfr Erikssons (1997, 2003, 3) beskrivning av kultur.

²⁶ Gadamer, 1997, 213.

²⁷ Weil, 1994, 19.

²⁸ Weils (1994) syn på kollektivet kan jämföras med Berdjajevs (1990) tanke om att uppgå i en civilisation.

²⁹ Weil, 1994, 23.

Tradition och vision som bärare av vårdandets och vårdvetenskapens ordning

Den vårdvetenskapliga och vårdande ordningen är kärlekens och gemenskapens ordning där människan i en djup gemenskap blir delaktig av all den universella mening som vårdandet bär på och som även svarar an på det partikulära. All kunskap har en inre ordning som bär på mening och likt ordningen i kosmos stävar den mot harmoni och enhet. Vårdvetenskapen, på samma sätt som andra vetenskaper, finns för att förverkliga en bestämd sak dvs. att lindra lidande och tjäna liv och hälsa. Den vårdvetenskapliga kunskapen växer och fördjupas inom en forskargemenskap som är bärare av en gemensam tradition och där forskningsprogrammen skall vara lyhörda för den vårdvetenskapliga kunskapens inre ordning. Den vårdvetenskapliga kunskapens möjlighet att traderas vidare, hör samman med hur väl forskningsprogrammen såväl inom den systematiska som kliniska vårdvetenskapen förmår göra vårdandets inre kärna och ordning evident. Det är i sista hand ethos som sammanhåller vårdande och vårdvetenskapens ordning och avgör huruvida kärlekens och gemenskapens ton får ljuda som ett klangbotten och utgöra visionen för den framtida vårdvetenskapen.

Referenser

- Berdjajev, N. 1990. *Historiens mening: ett försök till en filosofi om det mänskliga ödet*. (Orig.titel: Smyslistori, Berlin 1923). Artos, Skellefteå.
- Biedermann, H. 1991. *Symbollexikonet*. Forum, Stockholm.
- Eriksson, K. 1997. *Kultur i vården – ett vårdvetenskapligt perspektiv*. Seminariet Kultur i vården. Esbo 5 November 1997. Hanaholmens kulturcentrum.
- Eriksson, K. 2001. *Vårdvetenskap som akademisk disciplin*. Vårdforskning 7/2001. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.
- Eriksson, K. 2003. Ethos. I: Eriksson, K. & Lindström, U.Å. (red.) *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa, 21-33.
- Eriksson, K. 2005. *Ethos – den ontologiska caring etikens grund*. Manuskript. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi.

Eriksson, K. & Lindström, U. Å. 2000. Siktet, sökandet, slutandet – om den vårdvetenskapliga kunskapen. I: Eriksson, K. & Lindström, U. Å. (red.) 2003. *Gryning. En vårdvetenskaplig antologi*. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa, 5-18.

Eriksson, K. & Lindström, U. Å. 2003. Klinisk vårdvetenskap. I: Eriksson, K. & Lindström, U. Å. (red.) 2003. *Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa, 3-20.

Gadamer, H-G. 1997. *Sanning och metod i urval*. Bokförlaget Daidalos Ab, Göteborg.

Gadamer, H-G. 2000. *Teoriens lovprisning*. (Tysk Original: Lob der Theorie, 3. Auflage, 1991). Systeme, Århus.

Hegel, F. 1987. *Förnuftet i historien*. (Orig. Vorlesungen über die Philosophie der Geschichte. Einleitung). Daidalos, Göteborg.

Jaspers, K. 1977. *Introduktion till filosofin*. Bonniers, Stockholm.

Lassenius, E. 2005. *Rummet i vårdandets värld*. Doktorsavhandling. Åbo Akademis förlag, Åbo.

Lindström, U.Å., Lindholm, L. & Zetterlund, J.E. 2006. Katie Eriksson: Theory of Caritative Caring. In: Marriner Tomey, A. & Alligood, M.R. *Nursing Theorists and Their Work*. Sixth Edition. Mosby, St. Louis, 191-223.

Marcel, G. 1958. *The mystery of being*. The Harvill Press, London.

Nygren, A. 1922. *Dogmatikens vetenskapliga grundläggning: med särskild hänsyn till den Kant-Schleiermacherska problemställningen*. Gleerup, Lund.

Nygren, A. 1982. *Mening och metod. Prolegomena till en vetenskaplig religionsfilosofi och en vetenskaplig teologi*. Åbo Akademis kopieringscentral, Åbo.

Piltz , A. 1998. *Det gråtande odjuret. Människans mångtydighet i europeisk tradition.* Norma Bokförlag, Skellefteå.

Piltz, A. 1999. *Mellan ängel och best. Människans värdighet och gåta i europeisk tradition.* Alfabet, Bokförlag AB, Stockholm.

Waardenburg, J. 1980. *Symbolic Aspects of Myth. I: The Study of Symbol and Myth.* Utgiven av: Alan M. Olsson. Notre Dame: University of Notre Dame Press.

Weil, S. 1994. *Personen och det heliga.* Arfors, Skellefteå.

Trenger vi NCCS i fremtiden – og i tilfelle til hva?

Marit Kirkevold

Professor Universitetet i Oslo

Professor (deltid) Aarhus Universitet

Leder NCCS 1997-2000

Som tidligere leder av NCCS, i perioden 1997-2000, har jeg en klar overbevisning om at foreningen er viktig for å fremme faglig vennskap og kjennskap over de nordiske grensene. Og ser vi på hva foreningen har bidratt med siden etableringen, er det en stolt utvikling vi kan feire nå ved 25-årsjubileet. Imidlertid står NCCS overfor utfordringer som vi følte på allerede for ti år siden og som speiler utviklingen i andre tilsvarende foreninger, nemlig begrenset oppslutning om foreningens arbeid i form av tilstrømning av medlemmer. I lys av den store veksten i antallet potensielle medlemmer i perioden vi nå ser tilbake på, er det en skuffende utvikling i medlemstallet. Hvordan skal vi forstå denne utviklingen? Feirer vi i år en jublant som har oppfylt sin misjon og utspilt sin rolle? I denne artikkelen reflekterer jeg over denne situasjonen og peker på noen områder hvor jeg mener NCCS har viktige oppgaver å ivareta også i fremtiden. Mitt håp er at NCCS også i årene som kommer skal være en viktig, samlende nordisk forening som kan bidra til å fremme utviklingen av forskningsbasert kunnskap for pleie og omsorg i de nordiske landene.

NCCS – et raskt tilbakeblikk

Da NCCS ble startet i 1981, var ”caring science”³⁰ i sin spede begynnelse i de Nordiske landene. Det var derfor et stort behov blant forskerne innen dette feltet å kunne møtes på tvers av landene for å drøfte utviklingen av forskningen, gi forskerne muligheten for å presentere sin forskning for hverandre og å finne publiseringskanaler der forskningsresultatene kunne

³⁰ Jeg bruker begrepet ”caring science” for å unngå alle definisjonsproblemer og de faglige kontroversene knyttet til termer som sykepleievitenskap, vårdvitenskap, omvårdnadsvitenskap, omsorgsvitenskap, helsevitenskap, etc. Helt fra starten av var det en diskusjon om foreningen var for fremme av sykepleievitenskap

presenteres på vitenskapens egne premisser. NCCS ble etablert for å imøtekomme disse behovene av et knippe nordiske pionerer og akademiske ledere med bakgrunn fra sykepleiefaget.

I løpet av disse 25 årene har det skjedd en dramatisk utvikling på dette feltet. Det finnes ikke noen nøyaktig statistikk på hvor mange personer som har tatt doktorgrad innen "caring science" i Norden. Ser en på den gruppen som i hovedsak har vært assosiert med begrepet og som utgjør medlemskapet i NCCS, sykepleiere, må tallet være opp mot 1000. Men det finnes også et betydelig antall fysioterapeuter, ergoterapeuter og andre helseprofesjoner med forskerutdanning.³¹ Da NCCS ble startet, fantes det knapt en håndfull professorer innen "caring science". Nå finnes det antagelig mellom 70 og 80 professorer bare innen sykepleie og et betydelig antall også innen de andre helsefagene.

For å virkelig gjøre sin formålsparagraf, har foreningen som kjent satset på to hovedaktiviteter; de årlige konferansene og/eller workshops og tidsskriftet *Scandinavian Journal of Caring Sciences (SJCS)*. Ser vi på utviklingen av disse aktivitetene over tid, har tidsskriftet vokst seg sterkt og blitt tiltagende internasjonalt, mens konferansene har hatt varierende oppslutning. Og medlemstallet har faktisk hatt en negativ utvikling. Hvordan skal vi tolke denne utviklingen?

Trenger vi NCCS i fremtiden?

I de senere årene har vi sett en tendens til at sykepleieforskere, den store majoritet i NCCS, i hvert av de nordiske landene har dannet egne nettverk, mens tilslutningen i de nordiske foreningene³² har gått tilbake. Dette kan skyldes flere ting. En er at når det blir stadig flere forskere nasjonalt, så kan behovet for samarbeid på tvers av grensene oppleves mindre, fordi en har kolleger å diskutere faglige spørsmål med innen rekkevidde. Dessuten er forskningsfeltet blitt mer etablert og har funnet sin form. Alle spørsmålene og utfordringene som reiser seg i tilknytning til etableringen av et helt nytt forskningsfelt er blitt mer eller mindre avklart. Forskerne og lærerne innen feltet har også, kollektivt sett, fått betydelig erfaring og nye forskere har mer erfarne kolleger å henvende seg til når spørsmål oppstår. I

eller det bredere "caring science" og i tilfelle hva det bredere forskningsfeltet omfattet. Dette temaet vender jeg tilbake til litt senere.

³¹ Disse ble tidlig invitert med i *Scandinavian Journal of Caring Sciences'* redaktørgruppe og har også brukt tidsskriftet som kanal for sine publikasjoner.

³² Den samme utviklingstendensen sees både i NCCS og i Nordisk akademi for sykepleievitenskap (NASV).

t tillegg har vi sett en sterkere orientering mot internasjonalt og tverrfaglig samarbeid og kontakt utenfor Norden. Til sammen utgjør disse faktorene en sterk drivkraft mot på den ene siden en nasjonal orientering og på den andre en internasjonal orientering utover Norden. Det gjør at fokus på nordisk samarbeid synes å ha blitt mindre, i hvert fall i foreningssammenheng, selv om denne trenden ikke går entydig i en retning på andre felt. Vi ser bl.a. øket interesse for nordisk forskningssamarbeid.

Det kan da være nærliggende å trekke konklusjonen at NCCS har vært en viktig organisasjon i fagfeltets oppbyggingsfase, men at behovet nå er i ferd med å forsvinne, fordi oppgavene er overtatt av andre, og at den dermed er i ferd med å utspille sin rolle. Dette ville imidlertid være en forhastet konklusjon, etter min mening. Jeg vil derfor i mine videre refleksjoner forutsette at foreningen har en viktig rolle å spille også i årene som kommer. Men før det er det nødvendig å reflektere over medlemssituasjonen.

Hvem er foreningen for?

Som antydnet innledningsvis, er begrepet "caring science" ikke et klar definert og entydig begrep, heller ikke i NCCS-sammenheng. På den ene siden synes det å være et synonym for "nursing science". Dette fremgår bl.a. av at det var sykepleieforskere som tok initiativ til foreningen, at en innledningsvis vurderte å kalle foreningen Nordic College of Nursing Science og at medlemsskapet i hovedsak utgjøres av forskere med sykepleiefaglig bakgrunn. Informasjonsbrosjyren fra 1987 uttrykker dessuten at NCCS er en interesseorganisasjon for forskere innen feltet omvårdnad eller pleie og omsorg.³³ På den annen side uttrykkes det fra starten at NCCS skal ha et bredere fokus enn "nursing science." Derfor faller valget på begrepet "caring science" i foreningens navn og det uttrykkes i NCCSs opprinnelige formålsparagraf at foreningens hensikt er "att främja den vetenskapelega utvecklingen inom det tvärvetenskapliga fältet som utgör grunden för all omvårdnadsverksamhet"³⁴. Av dette kan en tolke at foreningen er tenkt som en tverrvitenskapelig forening av forskere med ulike faglige bakgrunn som til sammen bidrar med kunnskap av relevans for "omvårdnadsverksamhet". Dette inntrykket bestyrkes av den profil en velger for tidsskriftet, hvor man klart henvender seg til de ulike helseprofesjonene både når det gjelder invitasjon av manus og når det gjelder deltagelse i redaksjonsgruppen. En alternativ tolkning er at hovedfokus er "omvårdnad", som knyttes til sykepleieprofesjonen, men at selve kunnskapsgrunnlaget er tverrfaglig og

³³ Se det innledende historikapitlet.

³⁴ NCCS formålsparagraf fra 1982.

overgripende. I 2002 endres formålsparagrafen i monofaglig retning; hensikten er nå å ”främja den vetenskapliga utvecklingen inom vårdvetenskap, som är utgångspunkt för all vård.”³⁵ Det er mulig at disse blandede signalene sår tvil blant potensielle medlemmer om hvem foreningen egentlig er tenkt for og at dette gjør at mange ikke umiddelbart ser seg hjemmehørende i foreningen. Etter min mening er det svært viktig å tydeliggjøre foreningens målgruppe og kommunisere denne tydelig ut, samtidig som man legger en strategi for aktivt å rekruttere nye medlemmer, og ikke minst, beholde de en allerede har. Uten et betydelig tilfang av nye medlemmer, er det vanskelig å se at NCCS kan ivareta sin formålsparagraf fullt ut i årene som kommer.

Hvilken rolle bør NCCS spille i utviklingen av ”caring science” fremover?

Ved 25års jubileet kan vi konstatere at NCCS har vært et viktig organ for utviklingen av ”caring science” gjennom sine konferanser og gjennom utviklingen av SJCS. Samtidig står NCCS overfor viktige utfordringer. I det følgende vil jeg peke på de viktigste utfordringene som jeg tror det er viktig at foreningen nå tar tak i, for at den også i fremtiden skal være det ledende vitenskapelige fellesskapet på dette feltet i Norden.

Bidra til kvalitet på forskningen

Det primære formål for en vitenskapelig forening som NCCS må, etter min mening, være å fremme forskningens kvalitet innen det angjeldende vitenskapelige felt. Imidlertid er det primært universitetene og forskningsinstitusjonene, sammen med de forskningsetiske og forskningsfinansierende institusjonene og de vitenskapelige tidsskriftene som forvalter vitenskapene. Det er derfor disse som er hovedansvarlig for at forskningen møter stadig økende vitenskapelige krav. NCCS er, som andre foreninger av samme slag, en interesseorganisasjon med individuelt medlemskap. Den verken organiserer eller representerer de institusjonene som formelt står ansvarlig for kvaliteten på forskningen innen caring science.³⁶ På den annen side er en vitenskaps kvalitet og anseelse avhengig av kvaliteten på den enkelte forskers arbeid. Når NCCS bør ha som ambisjon å bidra til kvalitet på forskningen, må dette primært gjøres gjennom å stimulere og engasjere medlemmene i utviklingen av vitenskapen både der de driver sin forskning og ved å gjøre felles anstøt overfor ansvarlige instanser når det er nødvendig. I lys av dette er det avgjørende hvem som

³⁵ Fra årsmøtet 2002, se kapittel 1 i dette festskriftet.

³⁶ Som det fremgår av det historiske kapitlet, ble dette spørsmålet drøftet på årsmøtet i 1986, men man bekreftet da at NCCS var en sammenslutning av enkeltforskere og lærere.

utgjør medlemsmassen i NCCS. At en så liten andel av "caring science" forskere derfor velger å være medlem av foreningen og at den store majoriteten av disse er sykepleiere i forskerutdanning eller nylig etablerte forskere bør derfor bekymre og skape debatt. For å få større legitimitet bør NCCS representere en stor andel av de nordiske "vårdveterne" og, ikke minst, de mest erfarne og seniorene av dem.

NCCS kan altså bidra til å sikre kvalitet på forskningen ved å arbeide både på individ- og på fagnivå. På individnivå har man valgt å fokusere på å styrke utviklingen for enkeltforskere og forskerrekrutter gjennom å sørge for at der finnes formidlings- og publikasjonskanaler for den enkeltes forskning, samtidig som konferanser, symposier og publisering av forskning gjennom tidsskriftet har kunnet bidra til forskernes kompetanseutvikling. Dette arbeidet er viktig og bør videreføres med uforminsket styrke.

NCCSs viktigste bidrag til utviklingen av "caring science" er imidlertid det faglige ansvaret for tidsskriftet *Scandinavian Journal of Caring Science*. Gjennom den kontinuerlige utviklingen av dette tidsskriftet er NCCS med på å profilere nordisk "caring science" på den internasjonale forskningsarena. Gjennom sin publikasjonspolicy er tidsskriftet dessuten med på å bestemme det faglige nivået på den vitenskapelige publiseringen innen feltet. Ved å stille høye etiske og vitenskapelige krav til forskningsartiklene som aksepteres, vil tidsskriftet bidra med en generell oppdragende virksomhet av fagets forskere. Det er derfor alt annet enn uvesentlig hvem som sitter med det redaksjonelle ansvaret for tidsskriftet og hvilken fagprofil det besluttes å skulle ha. Gjennom eierskapet av tidsskriftet kan NCCS dermed være med på å styre den vitenskapelige utviklingen av "caring science". Det er derfor svært gledelig at vi i foreningens 25. år og i tidsskriftets 20. år kan konstatere at SJCS har utviklet seg til å bli en seriøst og profesjonelt drevet publiseringskanal med betydelig anerkjennelse og gjennomslagskraft. I dette lys har foreningen til fulle virkeliggjort sin formålsparagraf.

Imidlertid har NCCS ennå ikke utnyttet til fulle den unike muligheten den har til å argere som et forskerfellesskap for "caring science" på kollektivt og på samfunnsnivå, til tross for at dette ble fremhevet som en viktig oppgave allerede i 1987³⁷. Der er flere områder hvor en hadde trengt en sterkere kollektiv profilering av kvalitet og kvalitetskrav innen "caring science". Dette gjelder ikke minst hvilke krav som skal stilles til de som skal lede den vitenskapelige utviklingen og hvilke krav som skal stilles til forskerutdanning og vitenskapelige avhandlinger innen feltet. Som nevnt innledningsvis, har det skjedd en dramatisk vekst i

antallet professorater i "caring science" de senere årene. Dette signaliserer en gledelig satsing på "caring science" over hele Norden. Imidlertid kan denne utviklingen også gi grunn til en viss bekymring. Det er tegn som tyder på at utviklingen av fagfeltet vokser raskere på institusjonsnivå i Norden enn det tilveksten i den kritiske massen av høyt kvalifiserte forskere kan bære. Denne tendensen, med stor etterspørsel og intens konkurranse om kvalifiserte forskere på professornivå, grunnet universitetenes og særlig høgskolenes intense behov for å inneha disse kvalifikasjonene for å bli akkreditert, skaper en fare for at kompetansekravene til de faglige lederposisjonene senkes. I Norge i hvert fall, ser vi nå tendenser til en slik utvikling ved at det opereres med tildels ulik tolkning av kravene til professorkompetanse mellom institusjonene. Likeledes synes det å være forskjeller i kravene landene i mellom. Om dette ikke er et problem for enkeltforskerne og de ulike institusjonene, er det bekymringsfylt for vitenskapen. For å sikre en forsvarlig utvikling og fremme "vårdvetenskapens" anerkjennelse i det større vitenskapssamfunnet, må vi sikre oss mot en ukontrollert inflasjon i kvalifikasjonskrav. Her ville NCCS kunne spille en viktig rolle i drøftingene av hvilke krav fagfellesskapet mener bør stilles til de øverste akademiske lederne av faget. Dette ville imidlertid forutsette at seniorforskerne var mer aktive medlemmer i foreningen. Det blir en viktig oppgave fremover å finne frem til måter å engasjere fagets mest erfarne akademiske ledere mer aktivt på en slik måte at det blir realistisk og gjennomførbart.

På samme måte kunne NCCS ta initiativ til å diskutere kravet til innhold, nivå og profil på doktorgradsutdanningen innen "caring science", ikke for å overta ansvaret fra universitetene, men for å kunne stimulere til en kritisk drøfting av hva som karakteriserer en god forskerutdanning på dette feltet og hvordan de nordiske landene evt. kunne samarbeide for å sikre høy kvalitet, gjennom felles kurs, utveksling av studenter og lærere, m.m. I en tid der forskerskoler blir sett som et viktig redskap for å heve kvaliteten på forskerutdanningen, ville en nordisk forskerskole innen "caring science" være et viktig bidrag. Her kunne NCCS være en sentral aktør for å stimulere til nordisk forskerutdanningsamarbeid. Dette kan på sett og vis sees som en oppfølging av Elisabeth Hamrins bidrag til et av NCCSs nyhetsbrev i 1991, der hun reflekterer omkring en studiereise vedr. forskerutdanning, og konkluderer at det er mye å lære av andres erfaringer.³⁸

³⁷ I informasjonsbrosjyren som ble ferdigstilt dette året, se kapittel 1.

³⁸ Se kapittel 1 i festskriftet.

Andre viktige felt hvor NCCS kunne spille en viktig kollektiv rolle er i forhold til å sette dagsorden og holde levende diskusjonen om teori- og metodeutvikling innen feltet. Dette kan skje både gjennom foreningens konferanser og symposier og via tidsskriftet, slik man har sett det inntil nå. Man kunne også forestille seg at NCCS kunne nedsette ekspertgrupper på bestemte felt etter som behovet viser seg, for på denne måten å kunne gi råd i ulike spørsmål knyttet til "caring science". Men dette ville igjen kreve en betydelig større medlemsmasse og en aktiv deltagelse av de ledende forskerne på feltet. Et særlig viktig spørsmål av relevans for legitimiteten til "caring science" i en større samfunnsmessig sammenheng, er spørsmålet om sammenhengen mellom "caring science" som vitenskap og de ulike helsefagenes praksis. Diskusjonen om forholdet mellom vitenskapelig utvikling, utdanning og praksis er essensiell i alle de profesjonene som naturlig kunne anvende kunnskap fra "caring science". Ikke minst er diskusjonen om evidensbasert praksis en aktuell debatt i denne sammenheng. Igjen ville det være nyttig å ha et nordisk forum hvor slike generelle spørsmål kunne belyses fra ulike perspektiver og eventuelle råd og retningslinjer kunne utformes. NCCS peker seg ut som en åpenbar kandidat til å ivareta dette også i fremtiden. Det er mitt håp at så vil skje og at NCCS vil vokse seg enda sterkere og mer markant i foreningens neste 25 år.

Konklusjon

NCCS har vært en sentral bidragsyter i 25 år for å samle forskere innenfor feltet "caring science" og har gjennom sin virksomhet bidratt til å sikre utviklingen av dette nye viktige vitenskapelige feltet. Men mange utfordringer gjenstår. Det er derfor å håpe at foreningen i årene som kommer ikke utelukkende videreføres av en liten gruppe ildsjeler, men at disse får den nødvendige støtte at det store antall forskere som nå er virksom innenfor dette feltet i Norden. Samtidig må vi finne en egnet måte å engasjere seniorforskerne i ledende akademiske stillinger i foreningen. Dette må skje med utgangspunkt i en anerkjennelse av at de allerede har tatt sin del av ansvaret for NCCS tidligere i karrieren og at de er en belastet gruppe med mange store oppgaver. Samtidig er det avgjørende å kunne dra nytte av den store erfaring denne gruppen sitter inne med, særlig hvis foreningen skal spille en tydeligere rolle på overordnet policy plan i Norden.

Claritas

Dagfinn Nåden

Førsteamanuensis Høgskolen i Oslo

Dosent Åbo Akademi, Vasa

Leder NCCS 2000-2006

Innledning

Dette kapitlet er et forsøk på en belysning av og refleksjon omkring begrepet claritas. Ved søk i databaser finner en ikke omsorgs- eller sykepleievitenskapelige artikler vedrørende 'claritas'. Søkord som er anvendt er 'claritas', 'clarity' og 'enlightenment'. Dette tyder på at claritas begrepet ikke har vært anvendt innenfor engelskspråklig vitenskapelig litteratur innen vårt område. Min nysgjerrighet stiller likevel spørsmålet om claritas begrepet og fenomenet kan ha sin plass innenfor omsorgsvitenskapene. Siden det finnes så begrenset litteratur om temaet innen omsorgs- og sykepleievitenskap, har jeg gått til andre disipliner, først og fremst semantikken og filosofien. Vi skal derfor først se på begrepet ut fra leksika.

Leksikografisk forklaring

'Claritas' er et latinsk begrep, som i Latinsk-Norsk ordbok (1998) oversettes med klarhet og tydelighet. 'Sideris claritas' betyr *klare skinn*. 'Clarituro' betyr opplyse, gjøre synlig, tydelig. Adjektivet 'clarus' oversettes med klar, lys, skinnende.

'Clareo' betyr være klar, lyse, skinne (Latinsk ordbok 1965). Går vi andre veien og tar utgangspunkt i klarhet, finner vi at Dansk-Latinsk ordbok i tillegg til claritas også framsetter splendor. Det latinske ordet for himmelens klarhet er 'serenitas', mens klartskinnende er 'lucidus'; 'splendens' (om det blanke).

I og med at også begrepet 'lys' anvendes i oversettelsene av claritas, er det formålstjenlig å gå den motsatte veien, fra nordisk til latin (Dansk-Latinsk ordbok 1997). Det er to begreper for lys på latin: 'candela', som betyr støpt lys, og 'lux'. Det sistnevnte brukes i forbindelse med

legeme eller kropp, ”det fra et Legeme udstrømmende Lys”. ”In lucem proferre” betyr i overført betydning ”bringe for Lyset”. Vi finner også at Lys oversettes med clarus; lucidus; luculentus (digt.).

De begreper som synes å utkrystallisere seg gjennom denne korte ordboksgjennomgangen av claritas er klarhet og tydelighet, og hvor adjektivet har betydningen klar, lys og skinnende.

Claritas og platonsk tenkning – det godes idé

En sak som er blitt tydeligere i dette arbeidet, er at claritas må ses i sammenheng med det godes og sannhetens idé, og en kan da ikke komme utenom Platon. Han mener at likesom solen opplyser det sansbare og setter øyet i stand til å se de opplyste ting med synsevnen, slik stråler det godes idé sannhetens lys over det tenkbare og setter sjelen i stand til begripe idéene med fornuften (Berg Eriksen m.fl. 1987).

Platons sollignelse kan gjøre oss i stand til å forstå deler av claritas meningsinnhold. Det gode og det godes idé er sentralt for å forstå sollignelsen. Berg Eriksen m.fl. har utlagt denne, og jeg forsøker her å ta opp fra dem det som jeg ser som sentralt for å forstå claritas. De hevder at liksom øyet er innstilt på solens bølgelengde, dvs. er laget for å oppfange lys, er fornuften innstilt på *skinn* fra det godes idé. Øyet er skapt til å se, slik sjelen er skapt til å begripe. Det er først når øyet *ser*, at det fungerer som det skal. Det er først når sjelen *begriper*, at det oppfyller sin bestemmelse (Berg Eriksen m.fl. 1987, s. 87).

Oversetter vi dette til vår sammenheng, skulle det bety at tanken og fornuftens kunnskap først kan komme til sin rett når det klare skinn, sideris claritas, har opplyst eller gjennomstrømmet den.

Like lite som tingene i naturen kunne ha eksistert uten solen, like lite kunne ideene og tankene finnes uten det godes idé, lyder den platonske tenkning (ibid., s. 87). Ut fra dette resonnement vil enhver virksomhet kunne miste sin eksistensberettigelse dersom det godes idé ikke er dens utgangspunkt. Sagt på en annen måte: Dersom ideen om det gode ikke er til stede, vil de *klare skinn* – sideris claritas – i mindre grad finnes, som kan opplyse kunnskapen, virksomheten og mennesket.

Skjønnheten dreier seg hos Platon ikke først og fremst om synlige egenskaper. Han oppfatter den sansemessige skjønnheten som en overgang og en vei til virkelighetens kilde, eller omvendt: som et gjenskinn av den evige skjønnheten.

Om en ser på skjønnheten ut fra Platons tanke, er det nærliggende å tenke på det guddommelige som det skjønne, opphavsskjønnheten. Når vi taler om det skjønne i sykepleie og omsorg, vil dette være, ut fra ovenstående resonnement, et gjenskinn av det Skjønne eller det guddommelige, noe som er i samsvar med den anerkjente Platon-tolkeren Wyllers utlegning av Platon (Wyller 1968, s. 100, 148). Vi kan slik si at når mennesket og kunnskapen bli belyst av det klare skinnet, med sin grunn i det godes idé, har utøvelsen mulighet til å bli eminent. Dette er også, slik jeg ser det, i forenlighet med Levinas filosofi om at etikken står først. En kan gjerne kalle dette en 'positiv' underkastelse, som fører oss som hjelpere videre fram til *endelig innsikt (noesis)* så langt vi kan, den høyeste form for tenkning, som Platon kaller den. Hvis det godes idé er, så er også sannhet og skjønnhet i evident omsorgsutøvelse.

Claritas og omsorgsvitenskapene

Skal claritas-fenomenet ha noen mening i omsorgsvitenskapene og profesjonene, må det på en eller annen måte *vis seg*. Det må ha en funksjon – en mening ut over selve kunnskapsbeholdningen i disiplinen. Kan claritas ha en "klargjøringsrolle" eller oppgave, gjennom å gi hjelpen den rette form, kraft og styrke, slik at den blir en gave til den enkelte pasient, kanskje mest der det er vanskeligst å hjelpe? Dette kan bety at claritas, som lysets idé, gjør kunnskapen fyllest eller komplett, slik at den lett kan tas imot av pasienten. Vil en kunne si at med klarhetens lys, vil hjelpen som gis lettere ikles den passe varme. Claritas omslutter kunnskapen med dets lys og kraft. Kan claritas opplyse og danne oss slik at vi er i stand til og på en rettvís måte, å ane noe av det som er 'bakenfor', det som Jean Watson kaller "something deeper"? I forhold til 'caring' hevder hun at: "any measurement is only a manifestation, an indicator of something deeper. The "something deeper" remains in the world of human and caring science phenomena that may never be fully known, but indicated" (Watson 2002, s. 7). En mulig tanke er at claritas kan bistå hjelperen i møte med denne "indication", slik at tilnærmingen får den rette form og styrke, at både hånden og tanken har den rette stemthet i seg, som gjør at pasienten kan ta imot den hjelpen som gis, selv når saken bare dreier seg om fliker av det som er 'something deeper'? (Nåden 1998). Både hjelperen og pasienten trenger det klare skinn for å kunne se og tolke, i det minste ane noe av hva dette 'something deeper' dreier seg om. Et stopp i den transcendent sfære kan belyse. Det kan være slik at verken

pasient eller hjelper ser eller kan uttrykke den sak det dreier seg om. Stinissen (1990, s. 15,16) mener dog at det finnes mange hemmelige tegn som taler om det transcendent, og at vi må tyde disse tegn, som forfatteren kaller chiffer. Hun viser her til Jaspers, som mener at ingen andre kan tolke chiffrene for en, og som Eriksson & Lindström (2003) tydeliggjør i Gryning II, at chiffrene (tegnene) trer bare fram i perspektivet til den som tolker. I tydningen, der også valg må tas, blir det aktuelle tegnet eller chifferet liksom gjennomlyst, slik at en gjennom det på en ny måte kan erfare det transcendent, hevder Stinissen. Den gjennomlysthet som Stinissen taler om, har for meg stor likhet med det klare skinn som claritas står for, altså at 'gjennomlysningen' i forhold til saken og valget har sitt utgangspunkt og kraft i det godes idé, og således at de stråler som sendes er sannhetens stråler som bevirker at vi ser rett. Gadamer teori tekst skulle ha relevans for dette, hvor han sier at teoria er ekte engasjement, ikke noe aktivt, men noe passivt (pathos), nemlig det å bli totalt involvert i og tatt med av det en ser (Gadamer 1999).

Claritas og Cusanus' det "Ene"

Solidariteten til verden, til den andre – mennesket, pasienten – blir enda tydeligere og mer fruktbar om en, selv i dag, kan dra nytte av filosofen Cusanus videreføring av den platonske lære på 1400-tallet, hvor det "Ene", som er Gud, beholdes, men hvor også det "Andre", som er verden, innlemmes. Wyller (1968) hevder at det Andre etter hvert mister sin kontakt med det Ene, det differensieres til "de" Andre, som etter hvert kun kommer i forhold til hver-Andre. En kan se på dette slik at hver-Andre blir seg selv nok.

Spørsmålet blir: Er atskillelsen av det Andre fra det Ene et problem når vi forholder oss til claritas virkeliggjøring? Har atskillelsen mellom disse gjort oss uskikket eller ute av ustand til å bli klartseende gjennom det skinn som claritas gir? Selv om det Ene for Platon er Gud, innlemmes i vår sammenheng også 'det guddommelige', 'en abstrakt annen', 'en transcendental kraft'.

Det grunnleggende spørsmålet blir om claritas i det hele har noen plass eller mening dersom det er løst fra det Ene, slik det til nå er beskrevet. For dersom det klare skinn, sideris claritas, skal kunne skinne, slik at vi blir visere og kan se sammenhengene tydeligere i våre møter, må det komme et eller annet sted fra, en kilde, som vanskelig kan være hver-Andre. I forenlighet med Platon skulle det kunne være det Ene, hvorfra det godes idé utspringer.

Sannhetens verdi er begrunnet i at den utspringer av det Gode. Det Gode er sannhetens – og gjennom den all sann erkjennelses grunn (Wyller 1968, s. 237).

Ut fra Platons skrifter, hevder Wyller (1968, s. 238), fremgår det at denne tilværelsens ytterste grunn eller kilde også kan tenkes å tone frem som det Skjønne og som det Ene. Ut fra denne tankerekke vil claritas ha sitt utspring fra og sin kraft i det Skjønne, det Ene, hvor hovedoverskriften er det Gode. Men hva det Gode som *sådan* er, blir et i prinsippet ubesvarbart spørsmål, iflg. Wyller.

Claritas – en plass i omsorgsvitenskapene?

Når da spørsmålet om selve det Gode som *sådan*, hva det er, karakteriseres som et ubesvarbart spørsmål, kan mennesket her gis en mulighetens vei, som hele tiden og alltid vil være søken etter det gode. I det prosjektet mener jeg at claritas har sin mulighet og sin plass, ikke bare som en lyskaster på veien, men mest som en kraft i 'forklarethetens' sfære, stadig lengre på vei mot det som ikke lar seg besvare, men hvor sjelen kan og får begripe. Claritas blir slik en mulighetens tjener for det gode, det skjønne og det sanne. Jeg velger å fortolke at det er gjennom og i en slik søkende vandring at mennesket framtrer, som Eriksson skriver "som en skön gestalt, en harmoni mellan ideal, form og sinnlig gestalt. En människa med claritas drivs inifrån og handlar i frihet och inre harmoni" (Eriksson 1987, s. 29), og at "skönheten uppstår där människan framträder som fulländad gestalt som en spegel av idealet" (Eriksson 1990, s. 88).

Claritas – en plass i omsorgsvitenskapene? Dersom vi godtar at mennesket er et åndsvesen, er det for meg ut fra ovenstående også logisk å godta at claritas har sitt klare skinn fra og sin kraft knyttet til det Skjønne eller absolutt Gode, og at det dermed også har sin plass i disiplinene og i profesjonene.

Er det da slik at Platon kan vise vei også i vår tid? Ut fra den rene platonske humanisme er menneskets *oppgave* i verden å stå ansvarlig overfor medmennesket ut fra erkjennelsen av at alle er i samme situasjon og i prinsippet har samme mulighet (Wyller 1968, s. 243). Denne tanke ligger nær barmhjertighetens og nestekjærlighetens idé, hvor vi også kan fornemme forbindelsen mellom claritas og caritas – claritas: det klare skinnet, et "gåen opp for en", som bevirker caritas. Slik kan claritas, denne "la seg opplyse væren" underlette nestekjærlighetens idé til utførelsen av den gode handling og oppgave, her; ansvaret for den andre.

Avslutningsvis stiller jeg spørsmålet ved den platonske tankes grunn-erfaring dersom den skal stoppe opp der, ved dette: å gå opp i det Ene, som oppnås ved selvfordypende isolasjon fra alt "annet", og som Plotin sier, "Den ene-og-alenes flukt mot den Ene-og-alene" (Wyller 1968, s. 135). Det er her at filosofen Cusanus tanker, etter min mening, får sin berettigede plass, at denne ene-og-alenes flukt mot den Ene-og-alene må gi som resultat en venden mot det/den Andre, altså mot verden. Jeg vil hevde at da, og kanskje først da, får claritas en oppgave i omsorgs- og sykepleievitenskap, slik at de respektive vitenskapers sosiale mandat, slik Kirkevold (1996) uttrykker det på sykepleievitenskapens vegne, kan virkeliggjøres.

Litteratur

Berg Eriksen, T., Tranøy, K.E. & Fløistad, G. 1987. *Filosofi og vitenskap fra antikken til vår egen tid*. Universitetsforlaget, Oslo.

Dansk-Latinsk ordbok. 1997. Jørgen Paludans Forlag, København.

Eriksson, K. 1987. *Pausen. En beskrivning av vårdvetenskapens kunnskapsobjekt*. Almqvist & Wiksell, Stockholm.

Eriksson, K. 1990. *Pro Caritate. En lägesbestämning av caritativ vård*. Rapport 2/1990. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.

Eriksson, K. & Lindström, UÅ. 2003. *Klinisk vårdvetenskap. I: Eriksson, K. & Lindström, UÅ.: Gryning II. Klinisk vårdvetenskap*. Institutionen för vårdvetenskap, Åbo Akademi, Vasa.

Gadamer, H-G. 1999. *Truth and method*. Continuum, New York.

Kirkevold, M. 1996. *Vitenskap for praksis? Ad Notam* Gyldendal, Oslo.

Latinsk ordbok. 1965. J.W. Cappelens Forlag A/S, Oslo.

Latinsk-Norsk ordbok. 1998. J.W. Cappelens Forlag a.s, Oslo.

Nåden, D. 1998. *Når sykepleie er kunstutøvelse. En undersøkelse av noen nødvendige forutsetninger for sykepleie som kunst.* Department of Caring Science, Åbo Akademi University, Vasa.

Stinissen, W. 1990. Företal. I: Johannes av Korset: *Sjelens dunkla natt.* Karmelitklostret, Helsingborg.

Watson, J. 2002. *Assessing and Measuring Caring in Nursing and Health Science.* Springer Publishing Company, New York.

Wyller, E. 1968. *Fra tankens og troens møtested.* Johan Grundt Tanum Forlag, Oslo.

Scandinavian Journal of Caring Sciences – de första fem åren

Några personliga reflektioner

Kerstin Segesten

Professor Högskolan i Borås

Hovudredaktör SJCS 1987-1991

Den svenske underhållaren och författaren Tage Danielsson skriver i sin bok *Samlade dikter från 1967*:

Säll den som har till rättesnöre

Att man bör tänka efter före

När jag ser tillbaka på rollen som den första huvudredaktören för *Scandinavian Journal of Caring Sciences* inser jag att jag knappast tänkte efter före. Jag var relativt nydisputerad på en monografi som avhandlingsarbete och hade totalt skrivit två vetenskapliga artiklar när arbetet började. Jag hade aldrig varit referee eller på annat sätt medarbetat i en vetenskaplig tidskrift. Jag var med andra ord en glad amatör. Under samma tidsperiod startade livet med min man och hans sjuåriga dotter. Vi byggde om vårt nya hus från grund till tak och jag hade precis bytt jobb. Tidskriften kanske hade behövt en mer erfaren redaktör, med ett mindre turbulent liv.

Åren med tidskriften blev slitsamma men roliga och otroligt lärorika. Tron på framtiden för en nordisk tidskrift tillsammans med ett gott samarbete inom redaktionen bar genom många svårigheter. Vi var inte alltid eniga men löste de problem som uppstod på ett konstruktivt sätt. Ibland var jag nog, av tidsskäl, lite väl självsvåldig som redaktör. Före e-postens tid var det inte så lätt att stämma av med kollegor runt om i Norden när klockan tickade mot dead-line. Lördag och söndag morgon, innan familjen hade vaknat, fungerade bra för redaktionsarbete.

Arbetet som redaktör gav en skolning i att bedöma kvalitet på vetenskapliga artiklar men också inblick i vad som pågick inom vårdvetenskap i Norden och ett värdefullt kontaktnät. Fem år kändes som en lagom tid för ett uppdrag som redaktör. Åren räckte till för att komma

in i arbetet och utveckla tidskriften utifrån de förutsättningar som då rådde. Ändå fick inte att den egna forskarmeriteringen stå tillbaka alltför länge. Efter fem år kändes det som om nya krafter behövde komma in för att ta nästa steg i tidskriftens utveckling, vilket också blev följden av redaktörsbytet.

Namnval

Namnet *Scandinavian Journal of Caring Science* bestämdes efter en omfattande diskussion. Vissa krafter talade starkt för ett "nursing"-namn och att vi skulle gå in under begreppet nursing-tidskrifter. Andra argumenterade för en bredare vårdsyn och en öppenhet mot alla som bedrev forskning med inriktning mot patienter, vårdande och vårdssammanhang. Som framgång hade de senare den starkaste rösten. Genom att använda *Scandinavian Journal* ... hoppades vi att vi skulle bli associerade med en rad andra vetenskapliga tidskrifter från skilda discipliner och med gott rykte. När namnet väl var ett faktum fick vi, till råga på allt, påpekanden från kollegor med engelska som första språk. De menade att "caring" var en språklig anomali i detta sammanhang. Bokstavligt uttryckt så innebär rubriken att det är vetenskapen som vårdar/bryr sig. Diskussionen fortsatte en tid men eftersom det är välkänt att ett namnbyte medför stora risker så avstannade den snart.

Den första redaktionen

Den första redaktionen rekryterades till stora delar ur styrelsen och personer nära styrelsen som också deltagit i förberedelsearbetet. Förutom jag själv (som på den tiden hette Andersson) fungerade Pär Larsson från Göteborg och Elisabeth Hamrin från Uppsala som biträdande redaktörer. Redaktionen fick därmed säte i Sverige och formell adress vid Vårdhögskolan i Göteborg. Dåvarande rektor var positiv till ett sådant arrangemang och såg det som en ära för skolan att vara hemort för tidskriften. Agnes Björn blev Danmarks första representant. År 1990 ersattes hon av Pia Ramhöj men kom, som vi vet, tillbaka i ett senare skede. Från Finland fanns Marianne Tallberg, Helsingfors i redaktionen under hela perioden, liksom Margereth Bondevik från Bergen som blev Norges röst. Margret Tomasdottir och senare Sigridur Halldorsdottir från Island fanns också med, men deltog, på grund av det geografiska avståndet bara i begränsad omfattning.

Att samla redaktionen innebar långa och dyra resor. Vi träffades i regel en gång per termin och försökte samordna våra möten med andra aktiviteter, till vilka någon eller några kunde få resan betald av sin arbetsgivare. Arbetet i övrigt sköttes i huvudsak per brev. Vid den aktuella

tiden fanns ingen e-post, telefonsammanträdestekniken var inte utvecklad och internationella telefonsamtal kostade en hel del. Redaktionssammanträdena, som protokollfördes, handlade i stor utsträckning om att utveckla formaliteterna kring tidskriftsarbetet, ta ställning till frågor som rörde samarbetet med förlaget, att få fart på marknadsföring och att få pengarna att räcka till. Det konkreta innehållet i varje tidskriftsnummer kunde av praktiska skäl inte behandlas på redaktionsmötena.

Jakten på material

Förlaget hade varnat oss. Starta inte tidskriften förrän ni har material till minst tre nummer, sa dess representant. Tänk på att nummer tre och fyra är svårast att göra, sa de också. Det stämde. Nummer tre och fyra fick bli ett dubbelnummer om 64 sidor eftersom materialet inte räckte till.

Initialt kontaktade vi alla i Norden som höll på med vårdforskning. Vi var inte fler än att vi i stort sett kände varandra. Den broschyr vi tagit fram för att både värva prenumeranter och skribenter spreds i alla sammanhang där möjlighet gavs. Utöver originalartiklar tog vi i de första numren in översiktsartiklar över nordisk vårdforskning, bokrecensioner, rapporter från konferenser och korta referat av nya doktorsavhandlingar. Allt detta var i och för sig av intresse för läsarna, men var också ett sätt att inledningsvis fylla varje nummer. Vårt internationella kalendarium över konferenser fylldes i regel genom läsning av amerikanska och engelska tidskrifter. Få konferensanordnare hade upptäckt oss och meddelade sina planer.

I takt med att forskarskaran växte och tidskriften fick ett ansikte så ökade inflödet av manuskript successivt. I nummer 4 av den andra årgången publicerades den första icke-nordiska artikeln. Den kom från Grekland. För övrigt dominerade det svenska materialet stort. En förklaring till detta var att Sverige, mer än de övriga Nordiska länderna, satsat på att anta sjuksköterskor, sjukgymnaster, arbetsterapeuter och motsvarande till forskarutbildning inom medicinska fakulteter. De gick därmed in i traditionen att skriva sammanläggningsavhandlingar, som vid denna tid kunde innehålla både sex och sju artiklar. Redaktionen strävade dock efter att inte ge ut något nummer med enbart svenska artiklar.

Det ökade inflödet av artiklar innebar att kraven kunde höjas successivt. En del av de enkla projektredogörelser som kom in i början hittar vi inte i slutet av den första femårsperioden. Jämför vi med dagens tidskrift så är det, till en del, som att jämföra söndagsmotionärer med

elitidrottare. Det ökande inflödet lättade också på arbetsbördan för huvudredaktören. De tidiga försöken att ”rädda” svaga manuskript genom ett flertal omarbetningar och förnyade granskningar kunde ersättas med att flera refuserades.

Mager ekonomi

Få pengarna att räcka till var kanske vårt största bekymmer under de första åren. Föreningen hade få medlemmar och de presumtiva prenumeranterna var också få. När första numret av tidskriften kom ut 1987 fanns 22 disputerade sjuksköterskor i Sverige och i övriga Norden sammantaget var de ännu färre. Forskarna inom sjukgymnastik och arbetsterapi var inte heller så många och de som fanns publicerade sig ofta i medicinska tidskrifter. De högskolebibliotek och institutioner som idag är självklara prenumeranter hade just upptäckt behovet av vetenskapliga tidskrifter inom vårt fält. Under tidskriftens andra år, 1988, hade vi 198 fullbetalande prenumeranter och 93 lågprisbetalande. Den senare posten innefattade NCCS-medlemmar men också en del andra som fick tidskriften till förmånligt pris.

Vårt förlag, The Almqvist & Wiksell Periodical Company, som vid den aktuella tidpunkten stod bakom en lång rad vetenskapliga tidskrifter i Norden, gick med öppna ögon in i en förlustaffär. Man menade att vid 600 fullbetalande prenumeranter skulle affären gå ihop. Prognosen ansågs god eftersom vårdforskningen var på stark tillväxt i samtliga nordiska länder och vårdutbildningarna blev en del av akademien i ökande takt. Fram till denna brytpunkt var man beredd att acceptera en förlust.

Ekonomin förstärktes vidare genom att vi sökte och erhöll stöd från Nordiska publiceringsnämnden, samhällsvetenskapliga och senare även medicinska tidskrifter (NOP-S resp NOP-M). NOP var en nordisk organisation som med statliga medel från de fem nordiska länderna stödde vetenskaplig publicering.

Vi försökte också sälja annonsplatser men insåg snabbt att detta var svårare än vi trott. Inga företag var intresserade av att annonsera i en tidskrift som vände sig till vårdforskare utan rätt att skriva recept eller köpa in utrustning.

De största utgifterna drog naturligtvis den direkta framställningen av varje nummer av tidskriften. Vi talar här om manus utskrivna på skrivmaskin, men med figurer och tabeller framställda i tryckfärdigt skick. Manusen skrevs in manuellt i förlagets sättmaskiner, fick sin

lay out och figurer förminskades eller förstorades manuellt för att passa in på sin plats. Korrekturläsning och korrekturrättelser tog tid. När huvudredaktören ställt samman det aktuella numret av tidskriften skickades materialet med post till England (senare till Irland) för tryckning. En årlig summa gick till mig som huvudredaktör för omkostnader som frimärken, telefon etc men dessa medel gav också möjlighet att köpa loss viss sekreterarhjälp på min arbetsplats. Varje manus genererade mellan fem och tio brev, och alla skrevs separat på skrivmaskin.

Mitt i den första femårsperioden inköptes redaktionens första dator med tillhörande bläckstråleskrivare. Programmet hette Word Perfect och var inte speciellt lätt att lära sig. Dock, vi kunde börja lägga in standardbrev och dessutom lägga upp en enkel registrering av inkomna manuskript för att följa hur de framskred.

En sammanfattande artikel

I samband med att tidskriften gick vidare till nästa redaktör gjorde jag en sammanställning av de första fem årens publicering. Denna sammanställning finns redovisad som en översiktsartikel i *Scandinavian Journal of Caring Sciences* 7(4) 195-199. Artikeln redovisar hur antalet inkomna manuskript och publicerade artiklar stiger efter hand. Den visar att sjuksköterskor är första författarnamn på 78 % och författare nummer två till 51 % av artiklarna. Läkare är första författare till 4 % och andra författare till 27%. Av samtliga författare utgör sjuksköterskor 61%, läkare 18 %, arbetsterapeuter 2%, fysioterapeuter 3 % och övriga 16%. Cirka hälften av författarna har doktorsexamen, mellan 20 och 30 % är forskarstuderande medan övriga har lägre akademisk kompetensnivå. Av 96 publicerade artiklar under femårsperioden kommer 70 från Sverige, nio från Norge, sju från Finland, en från vardera Island och Danmark och 16 från länder utanför Norden. Även med hänsyn tagen till att Sverige är det största nordiska landet så är snedfördelningen påtaglig. Till allra största delen publicerades empiriska studier med patienter i fokus, men även närstående, familjer, personal, vårdlärare och studenter hade studerats. Av de 96 artiklar som publicerats de fem första åren använde 50 någon form av instrument, i första hand frågeformulär. Sexton av artiklarna kan beskrivas som kvalitativ forskning, i första hand som fenomenologi eller ”grounded theory”.

Imponerande utveckling

För en tid sedan fick jag ett manuskript från tidskriften för granskning. Manuskriptet hade ID-nummer 2005-0147 och hade mottagits den 8 december 2005. Jag förmodar att detta kan tolkas som att 147 manuskript mottagits under de elva månader som gått av året. Detta kan jämföras med de 25 manuskript som mottogs under tidskriftens första år. Vi kan också jämföra de 16 artiklar som publicerades första året med de 20 som publicerades enbart i nummer 4 av volym 19, 2005. Utvecklingen har varit fantastisk både kvalitativ och kvantitativt. Med glädje och stolthet öppnar jag tidskriften så snart den anländer. Jag var i alla fall med och bytte blöjor på detta barn som nu är en fullvuxen och välrenommerad tidskrift i det vårdvetenskapliga forskarsamhället.

Scandinavian Journal of Caring Sciences

Agnes Bjørn

Associate Professor University College, Øresund

Editor-in-Chief SJCS 1997-2006

Publishing in 2006

The Scandinavian Journal of Caring Sciences has been in continuous publication for 20 years now, but publishing today is a very different matter than it was twenty years ago. In 1986 researchers were happy to have a subscription to a journal publishing research within their field of interest. In 2006 research is published online and can be searched in cyber-space. Authors can now quickly receive information about the citations made to their publications. Researchers have, via their libraries, links to databases with information on research within their fields of interest.

Many things have changed over twenty years and I will focus on changes in readership, authorship and editorship with perspectives on trends.

Readership

The readership may be what has gone through the most radical changes in twenty years due to the developments in technology. The Internet has brought shifts in the way information is sold and distributed. Most important is that the journal has been available online since 2002. Next is that from the beginning this journal has been indexed in all relevant indexes. Today original articles are indexed in thirteen international sciences indexes. Therefore, if an article is published it should appear in the search result and the potential reader should be able to access the article. The readership is reflected in the impact factor. Scandinavian Journal of Caring Sciences has had an impact factor since 1997. In 2004 Scandinavian Journal of Caring Sciences had an impact factor of 0.857 (an increase on the 2003 impact factor) and was ranked 37 out of 60 in the Public, Environmental and Occupational Health category. The impact factor for a given year is defined as the total number of citations received in that year of articles published in the previous two years divided by the total number of citable items (original papers) published by the journal in those two years.

For a number of years, in addition to subscribing to individual titles, libraries now commonly purchase online access to large lists of journals as part of a consortium. Libraries are offered access to journal articles through licensed databases and pay-per-view options. Blackwell Publishing is marketing the Scandinavian Journal of Caring Sciences and has noticed growth in revenue and readership through new sales schemes as they emerged. The number of library subscriptions has not increased over recent years. Many libraries have merged. Where there used to be five or ten institutional subscriptions they are now merged into one university subscription with links to the individual institutes. Blackwell Publishing has sold Scandinavian Journal of Caring Sciences to library consortia, as part of their online journals “Collection” (or “Big Deal”) and many library customers have continued to renew their access for more than four years now. In 2005, 3639 consortia libraries had online access to Scandinavian Journal of Caring Sciences. The number of members in NCCS remains steady where one could expect an increase as the number of potentials for membership increases.

Authorship

Authors are researchers and we do not know how much research is produced, but there are differences in the amount of research submitted and published from different Scandinavian countries, and there might be differences in regard to “premature publishing”. Differences in submission rates parallel the differences in development of research and academic studies in the subject of caring in the Scandinavian countries. Sweden has been in the forefront. Since the early eighties they have established academic studies in caring and now have a number of professorships related to caring sciences. Denmark by contrast, established a degree course in nursing in 1991, and until now only have a few professorships within caring sciences.

In Sweden scholars have to demonstrate their competence through publication in order to be considered for academic positions and they therefore do publish and submit papers to peer reviewed journals such as Scandinavian Journal of Caring Sciences. In comparison this journal has usually received fewer submissions per year from the other Scandinavian countries. The authorship in submissions is however in a transition.

We now often see mixed nationalities in authorship and a tendency towards international collaboration in research, likewise an increased proportion of manuscripts received from other than Scandinavian countries. It is obvious that the request for researchers to publish is in all academic settings today and therefore researchers have to submit in order to establish and

maintain their academic position. Scientific writing is becoming part of the culture as professors publish and also expect their students to publish. The culture of publishing develops when the professors co-author papers with their students instead of accepting research being presented only in conferences, where the quality of the research will not be questioned and where students are not challenged to present substantive papers. The importance of authorship has prompted the journal to request authors to state their contribution to a paper to be published when the paper is submitted.

Since March 2005 authors have been requested to submit their manuscript online to a manuscript central. This online submission has advantages in administration, but it can also have disadvantages because it is too easy to submit a manuscript with flaws and the contact between editor and author is more distant. Letters from editor to authors are generated automatically and all communication is online. For Scandinavian Journal of Caring Sciences the implementation of online submission has also meant an increase of 75 % in the number of submissions. The demand on referees has increased although they may find that they can also benefit by submitting their review online.

The peer-review process is an asset to the journal. The peer review process enhances the quality of the journal, and for authors it is attractive to publish in a peer-reviewed journal. The peers, hereafter also called referees, are scholars or scientists and researchers with experience within the field of research they review. A referee will have good knowledge of research results in the field and will recognise new knowledge and good theory development. Acknowledgement of development of new theories is based on the referees understanding of theory development. It is well known that scientists with different paradigms will also have different perceptions about the development of theory. Therefore the match of referees to review papers must preferably be with respect to paradigms and topics.

Editorship

I have had the pleasure of being on the editorial board from the first time the Scandinavian Journal of Caring Sciences was published. I learned from Professor Ulla Quarnström and the first Editor-in-Chief Kerstin Segesten, what a peer reviewed journal was and I have understood the importance of the peer review and the high quality in publishing. I lived in the UK for some years where I resigned from the editorial board and I became more a user of scientific publications than a producer. In 1995 I was again appointed as Danish editor and in

1997 I was appointed as Editor-in-Chief and became responsible for the production of the journal. During the nine years being Editor-in-Chief the journal has changed appearance and we have changed publishers. The Scandinavian University Press, where the journal was published in 1997 closed down in 1999. I contacted Blackwell about publishing. Blackwell Publishing had the advantage of their expertise in scientific publishing and their marketing with allied journals.

Scandinavian Journal of Caring Sciences has since 2000 been published by Blackwell Publishing. The change of publisher prompted for a review of the journals appearance, consideration on who are the target group and a reformulation of the aims and scope. The editorial board and the steering committee of Nordic College of Caring Science reformulated the aims and scope of the journal and discussed the journals target population. In the inside cover today it reads:

Scandinavian Journal of Caring Sciences is an established quarterly peer reviewed journal with an international reputation. As the official publication of the Nordic College of Caring Sciences, the Journal shares their mission by aiming to contribute to the development and advancement of scientific knowledge related to health, wellbeing, caring and the alleviation of human suffering.

The emphasis is on research that has a patient, family and community focus and which promotes an interdisciplinary team approach.

Of special interest are scholarly articles addressing and initiating dialogue on theoretical, empirical and methodological concerns related to critical issues. All articles are expected to demonstrate respect for human dignity and accountability to society.

In 1997 the journal had an editorial board with only members of Nordic College of Caring Science and an Advisory Board with International members. The Advisory Board was important in the first years of the journal to highlight and establish the international scientific standard, but in 1999 I suggested to the Nordic College of Caring Science that there should rather be an extended editorial board with international members, which is now a reality. The board of editors can however, now no longer meet face to face. We have to accept that we no longer necessarily know each other, but can communicate via the Internet and telephone meetings. Meetings can be held in relation to Nordic conferences, though it is just not possible to cover travel expenses for all editors. The editorial board is involved in forming the journal and ensures the quality in publications. Editors write editorials and have in particular written editorials in themed issues.

The high quality in publication depends (also) on referees and all editors are referees, but since each manuscript has to be (blind) refereed by two referees it is necessary to continue to recruit referees.

Editorship is shared between Editor-in-Chief, Editorial Board and the Publisher. Blackwell Publishing representatives are involved in all stages of the journal's production and distribution and they have prospered and challenged the journal in a way that I can only wish will continue.

Trends

I have given my perspective on where the Scandinavian Journal of Caring Sciences is today and I will summarise with the trends for the journal.

With the online submission and online contact with authors, referees and the publisher it is open to globalisation or internationalisation. The journal has established its profile as formulated in the aims and scope and has with the Impact Factor established its place among other scientific journals. It is established with publishing interdisciplinary research within the field of caring. This has resulted in the ISI categorising the journal in *the Public, Environmental and Occupational Health* category. The editorial board queried the categorisation, because nursing faculties plead that the scientists publish in journals, not only with an acceptable impact factor, but also categorised within the discipline. Therefore the categorising should preferably be in *Nursing*, as the category closest to *Caring*.

The necessity for scientists to publish will continue to increase, because not only the success of scientists will be measured in the published papers, but faculties and institutions will also receive recognition and means for further research according to their scientific publishing. This pressure to publish (*publish or perish*) can result sometimes in dishonesty from authors, for example, that original papers are sent to more than one journal or worse if results are falsified. What we see now is what I call stretching of research to more thin papers instead of substantial papers and we receive manuscripts with parsimonious theoretical content, often a measure of outcome from implementation of new procedures.

The pressure to have results published as soon as they are written has made it difficult for authors to wait for a peer-review and also wait for publication after acceptance of a paper. Faculties want their production to be freely available from their home site as soon as possible. In 2005 Blackwell accommodated this demand by replacing a copyright with an “Exclusive License”. All authors must sign an Exclusive Licence to Publish Form in order for their paper to be published in Scandinavian Journal of Caring Sciences. This allows authors to retain the copyright of their paper. The corresponding author receives a PDF file with the publication and can share this with their colleagues. Twelve months after publication, the electronic version can be placed on the author’s personal web site. The advantage of submitting to a peer-reviewed journal is the exposure through indexing and sale via consortia more than the print in the journal.

It is my hope for this journal that it will continue being a journal that caring scientists identify as “their journal”. The journal they want to submit manuscripts to. The journal they find it challenging to review papers for, and where they, by subscribing, can follow trends in research pertinent to them. In particular, I hope that caring sciences in the Nordic countries will be well known, recognised and prosper in international science.